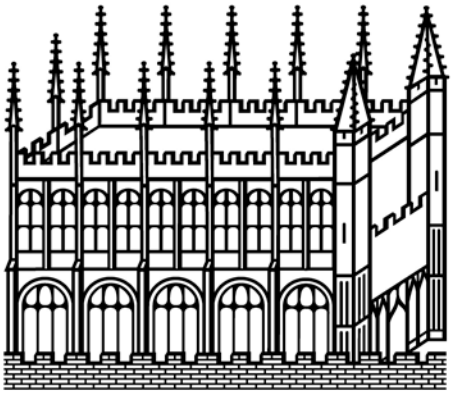

Bodleian Libraries

UNIVERSITY OF OXFORD

This book is part of the collection held by the Bodleian Libraries and scanned by Google, Inc. for the Google Books Library Project.

For more information see:

http://www.bodleian.ox.ac.uk/dbooks

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 2.0 UK: England & Wales (CC BY-NC-SA 2.0) licence.

دیوان فدا - از موج خیزی طبع وقاد مولوی فدا حسین وکیل عدالت دیوانی

دیوان غافل - کلام سخنور ہمپایۂ آتش و ناسخ منور خان غافل -

دیوان ذوق - از نتیجۂ فکر سخنگو عالی خیال سید ابراہیم علی ذوق -

دیوان بہار عرب - در مدحت خاتم الرسالت مؤلفہ حاجی محمد نذیر مصطفےٰ آبادی -

دیوان لطف - پاکیزہ دیوان غزلیات مع معراج نامہ محامد سرور کائنات مصنفہ حافظ لطف علیخان بریلوی

ایضاً - نعت سروری غزلیات تمام ردیفوں کی محامد خاتم المرسلین ہیں از مہار نماے طبع بلیغ مفتی غلام سرور لاہوری -

دیوان ہمنجار سالک عمدہ کلام از مرزا قربان علی بیگ سالک

دیوان نیاز - از روشنی صافی طبع نادک پسند شاہ نیاز احمد بریلوی نیاز -

دیوان شہیدی مصنفہ کرامت علیخان شہیدی تخلص

دیوان امیر مسمی بہ مرآۃ الغیب از میر احمد امیر تخلص

دیوان غالب دہلوی - کئی مرتبہ دیوان مختلف مقامات میں چھپا اور بڑی خواہش سے بکا اور ہنوز خواہش خریداران اسطبع ذکیوں ہنوز بڑی عالی پایہ مرزا اسد اللہ خان دہلوی کا کلام ہے جنکا مثل و نظیر ہندوستان میں نہیں ہے یہ مطبوعہ مطبع نظامی سے نقل ہو کر طبع ہوا -

دیوان نشاط الاحباب مصنفہ بابو ہرگوبند سہاے

دیوان جرار مصنفہ مرزا حسین بیگ تخلص جرار -

دیوان امیر - خرد طبعزاد سید امیر الدین امیر -

دیوان فاق مسمی بہ منظہر عشق - کلام اوستاد کامل آفتاب الدولہ خواجہ اسد تخلص فاق -

دیوان واسطی - نادر کلام مولوی سید فضل رسول خان تعلقدار سندیلہ -

دیوان عاشق - کلام لطیف از پنڈت کنہیالال تخلص عاشق

دیوان خواجہ میر درد - شاعر صاحب باطن -

دیوان بحر اسرار حقیقت - در نعت سید مجتبےٰ مصنفہ قاضی علی احمد تخلص صل علے -

دیوان ہشیار - مصنفہ کیول رام -

دیوان صبا مسمی بہ غنچہ آرزو - از میر وزیر علی صبا -

دیوان ضامن - از سید ضامن علی شاہ -

دیوان نواب علاء الدولہ سید محی الدین خان بہادر تخلص فقیر عرف نواب بوڈھن صاحب -

دیوان مخزن شوق - غزلیات بطرح حضرت ذوق دہلوی مصنفہ منشی ہرچند رائے سروری تخلص ہرچند ایک کالم میں کلام ذوق دوسرے کالم میں کلام ہرچند ایضاً - شائستہ ناسخ بمقابلہ غزلیات ناسخ از منشی ہرچند رائے -

دیوان ولی - یہ دیوان قدیم زبان ریختہ موجد شعر گوئی زبان ریختہ شاہ ولی اللہ گجراتی کا کلام ہے اول زبان ریختہ میں اسی شاعر عالی نے شعر کہا ہے بڑی تلاش سے دستیاب ہوا -

چمنستان جوش - دیوان نواب احمد حسن خان جوش از فرزندان نواب حافظ رحمت خان -

مجمع الاشعار - غزلہاے اردو و فارسی اساتذہ

چمن بے نظیر - اشعار اردو و فارسی اساتذہ فراہم کردۂ مولوی محمد ابراہیم بن شہاب الدین -

گلدستۂ امانت - تخمیس چیدہ چیدہ غزلیات اساتذہ کی ہیں -

گلدستۂ نعت - اشعار فارسی و اردو مؤلفہ محمد جمیل الدین احمد -

گلدستۂ خندان - کلام موزون منشی منور علی تخلص خندان -

گلشن فیض - قصائد مدحیہ از شیخ بہاء الدین -

رباعیات عمر خیام - محشی یہ رباعیات مثل دواوین اور اوستادون کے کلام کے اعلے درجہ کی سندی ہین -

اختراع جدید - صنائع شعری مین نادر کلام ہے از جلوہ زور طبع رائے کشن کمار رئیس ضلع مراد آباد -

قصائد مدحیہ نظام - نواب نظام الدولہ محمد مرد انغلیخان -

قصائد مفتخوان - مصنفہ مولوی عبد الاحد -

قصائد پر فوائد - مصنفہ منشی نتھن لال مہجت تخلص -

قصائد عرفی - محشی مصنفہ مولانا جمال الدین عرفی شیرازی -

قصائد بدر چاچ - محشی مع فرہنگ مصطلحات -

ساقی نامہ ظہوری - محشی -

قران السعدین - محشی مصنفہ امیر خسرو دہلوی

انتخاب کلیات عناصر خسرو -

اسمین چار دیوان ہین -

۱ - دیوان تحفۃ الصغر - صغر سن کا کلام ہے -

۲ - دیوان وسط الحیات - عنوان شباب کا کلام -

۳ - دیوان غرت الکمال جو کمال عمر چالیس برس تین لیفیہ فرمایا

۴ - دیوان بقیہ نقیہ - کلام ہنگام پیری -

یہ کلیات ایک انتخاب ہر چار دیوان روشن طبع سخنور صاحب کمال ملقب بہ طوطی ہند حضرت امیر خسرو دہلوی ہے -

کلیات جامی - تصنیف ملا عبد الرحمن جامی -

کلیات نظیری نیشاپوری - از خوش فکری ملا نظیری نیشاپوری -

کلیات ظہیر فاریابی - تصنیف صدر الحکما ابو نصر فاریابی -

دیوان صائب کامل - از مرزا محمد علی صائب تبریزی

ایضاً - انتخاب دیوان - ایضاً -

دیوان حافظ - محشی خوشخط از انکشاف طبع روشن صاحب باطن ملقب بلسان الغیب حضرت خواجہ شمس الدین حافظ شیرازی -

ایضاً - مطبوعہ جدید مہت خوشخط -

شرح دیوان حافظ - باحل معانی و مصطلحات صوفیہ از تصنیفات مولوی سید محمد صادق علی از جانب مطبع -

دیوان شمس تبریز - مشہور کلام از روشنی طبع ولی مادر زاد محمد بن ملک داد معروف بہ شمس تبریز -

دیوان حضرت خواجہ قطب الدین بختیار کاکی کلام پر تاثیر -

دیوان حضرت احمد جام - ژندہ پیل سرخیل عارفان -

دیوان خواجہ معین الدین چشتی - یہ دیوان نایاب محض عنایات ایزدی سے اس مطبع کو ملا تبرکاً طبع ہوا -

دیوان محفی - اوستاد اہل زبان کا کلام ہے از جلوہ طبع محفی رشتی اور جو ناواقف کلام زیب النسا کہتے ہین وہ نادرست ہی تذکرون سے ظاہر ہے -

دیوان غنی - درسی دیوان مصنفہ ملا محمد طاہر غنی کشمیری

دیوان مہتاب - از سخنور نازک فکر منشی مہتاب رائے شری واستوپہ رئیس کٹرہ -

کلیات و دواوین اردو

کلیات انشاء اللہ خان - یہ نتیجہ طبع شاعر نامی بذلہ سنج میر انشاء اللہ خان انشا تخلص عمدہ نواب سعادت علیخان مین بڑے مقرب حاضر جواب تھے -

کلیات ناسخ - عمدہ کلیات جسمین نادر نادر رسائل شامل ہین -

۱ - شاہد عشرت - ۲ - سخن شعرا - ۳ - اشعار ناسخ - ۴ - مرغوب دل - ۵ - دفتر بیمثال - ۶ - گنج تواریخ - ۷ - چشمہ فیض - ۸ - قند پارسی - ۹ - زبان ریختہ - ۱۰ - قطعہ منتخب - از جلوہ گری طبع وقاد مولوی عبد الغفور خان بہادر -

سبحان اللہ چہ شکل موزونست این — از ہر چہ گمان برند افزونست این
نتوان گفتن کہ چیست یا چونست این — کز دائرۂ خیال بیرونست این

رباعی

دور از تو صبوری نتواند دل من — وصل تو حیات خویش داند دل من
آہستہ روای دوست کز دل ہمہ تست — زنہار چنان مرو کہ ماند دل من

رباعی

بگداختم از دست جفا کردن تو — ایمنست طریق بندہ پروردن تو
گر من بگناہ عاشقی کشتہ شوم — خون من بیگناہ برگردن تو

رباعی

نقش تو اگر نہ در مقابل بودے — کارم ز غم فراق مشکل بودے
دل با تو و دیدہ از جمالت محروم — اے کاش کہ دیدہ در مقابل بودے

رباعی

گر در پے آزار دل رنجورے — گہ بر سر بیداد من مجبورے
شوخی و بحسن خویشتن مغروری — بر عاشق خود ہر چہ کنے معذوری

خاتمۃ الطبع

سپاس قدسی اساس مر ناظمی را سزد کہ نظم دیوان کائنات نظمی ست از ادنی انتظامات
او و درود بیقیاس ملیغی را ارزد کہ بدون اکتساب و تعلیم محکتب خانہ ادیان سابقہ
آیتی ست از معجزات باہرات او صلے اللہ علیہ وعلے آلہ واصحابہ وسلم اما بعد دیدن را
مژدہ باد و شنیدن ابیات کہ درین زمان فرخی توامان سفینۂ مضامین نازکخیالی
یعنی **دیوان ہلالی** بہ طبع مشہور نزدیکے دور جناب منشی **نول کشور**
واقع کانپور ماہ اکتوبر سنہ ۱۸۷۳ء موافق شہر ذیحجۃ المعظم سنہ ۱۲۹۰ ہجری مطبع گردید

من باده بمردم خردمند خورم
یا از کف خوبان سشکر خند خورم
ہرگز نخورم ز باده خوردن سوگند
حاشا کہ بجاے باده سوگند خورم

رباعی

نے از تو حیات جاودان میخواہم
نے عیش و نعیم جہان می خواہم
نے کام دل و راحت جان میخواہم
آنی کہ رضای تست آن مے خواہم

رباعی

از درد دل خود بفغانم چہ کنم
وز زندگی خویش بجانم چہ کنم
صبرست مرا چارہ و دانند ہمہ
لیکن من بیچارہ ندانم چہ کنم

رباعی

اے ہمنفسے چند کہ بارید بمن
عاشق شدہ ام مرا گنارید بمن
چندم گویید کز فلان دل برد آ
من دانم و دل شما چہ دارید بمن

رباعی

کس نیست انیس دل غم پرورد من
تا پاک کند اشک ز چشم تر من
سویم ہمہ آب چشم می آید و بس
آن نیز روان میشکند دز بر من

رباعی

مسکینم و کوے عاشقی منزل من
مسکین من و دیگر دل بیحاصل من
ایجان گدازین تو نیز مسکین کسے
مسکین تو و مسکین من و مسکین دل من

رباعی

تا چشم تو عشوہ ساز خواہد بودن
صد دل شدہ عشقباز خواہد بودن
تا از طرف تو ناز خواہد بودن
از جانب ما نیاز خواہد بودن

رباعی

تا کی دلت از چهرهٔ خرّم خواهد بود | با محنت و درد همنشین خواهد بود
خوش باش که روزگار پیش از تو نبود | تا بود چنین بود و چنین خواهد بود

رباعی

دیدم که یکی دو دسته سنبل تر | بر بسته و خوش نهاده در پیش نظر
گفتم که برود و زلف یارم بنگر | بر بسته دگر باشد و خود رسته دگر

رباعی

یار آمد و یار دلنواز آمد باز | بهر دل خسته چاره ساز آمد باز
عمرم همه رفته بود از رفتن او | صد شکر که عمر رفته باز آمد باز

رباعی

دردا که اسیر ننگ و نامیم هنوز | در گفت و شنید ناصح عامیم هنوز
شد عمر تمام و ناتمامیم هنوز | صد بار بسوختیم و خامیم هنوز

رباعی

بی روی تو ام هست ملالی که مپرس | وز هر نفسی خود انفعالی که مپرس
هر لحظه چه پرسی که بگو حال تو چیست | دور از تو فتاده ام بحالیکه مپرس

رباعی

دردا که ز حد میگذرد سوز فراق | وین شعله آه آتش افروز فراق
روزی عجبی پیش من آمد یارب | این روز قیامت ست یا روز فراق

رباعی

در عشق نکو بیان چه فراق و چه وصال | بدحالی عاشقان بود در همه حال
گر وصل بود مدام سوزست و گداز | در هجر بود تمام رنج ست و ملال

رباعی

امروز مرا غیر پریشانی نیست | در مشکل من امید آسانی نیست
غم کشت مرا و کس بدادم نرسید | بالله که درین شهر مسلمانی نیست

رباعی

ای سیم ذقن ابنچه دهان وچه لبست | این خال چه خال و اینچه زلف عجبست
روی تو دران دو زلف مشکین چه عجب | هر روز که هست در میان دو شبست

رباعی

گر دل برود من نروم از نظرت | ور جان بدهم خاک شوم در گذرت
چون گرد شوم بآستانت آیم | بنشینم و برنخیزم از خاک درت

رباعی

از بسکه مراد و دولت دیدار کم ست | گفتن نتوان که تا چه مقدار کم ست
رنجیدن فراقت کم کش بسیار ست | عیشی ست وصال تو کو بسیار کم ست

رباعی

روز و شب من بگفتگوی تو گذشت | سال و مه من بجستجوی تو گذشت
عمرم بطواف گرد کوی تو گذشت | القصه در آرزوی روی تو گذشت

رباعی

چون صورت زیبای تو انگیخته اند | صد حسن و ملاحت بهم آمیخته اند
القصه که شکل عالم آرای ترا | در قالب آرزوی ما ریخته اند

رباعی

هر گه که می عشق بجا مش کردند | او دردی درد تلخکامش کردند
گویا همه عنهای جهان در یک جا | جمع آمده بود عشق نامش کردند

رباعی

شمع فانوس مگر حل کند این مسئله را
که دلِ روشن او حکمِ دلِ من دارد

رباعیات

یاران کهن که بنده بودم همه را
در بندِ جفای خود ستودم همه را
زنهار ز کس وفا مجویید که من
دیدم همه را و آزمودم همه را

رباعی

بازاری که از جان اثری نیست مرا
مدهوشم و از خود خبری نیست مرا
خواهم که بجانب تو پرواز کنم
اما چه کنم بال و پری نیست مرا

رباعی

شد ماهِ من آن شمعِ شب افروز امشب
گو چرخ و فلک ز رشک میسوز امشب
امشب شبِ وصل شب قدر منست
بهتر ز هزار روز بلکه روز امشب

رباعی

آئینه نورست رخِ یار امشب
ای مه بنشین در برِ دیوار امشب
ای مهر بپوشش روی خود را ز ابر
ای صبحدم خویش نگهدار امشب

رباعی

در عالم بیوفا کسی خرم نیست
شادی و نشاط در بنی آدم نیست
آن کس که درین زمانه او را غم نیست
یا آدم نیست یا ازین عالم نیست

رباعی

غم دارم و غمگسار می باید و نیست
در دست من آن نگاری باید و نیست
در رویِ اغیار نمی باید و هست
تشریف حضور یاری می باید و نیست

رباعی

بحجره هیمه ندارم خبر استخوان شتر — شتر بحجره جان آورد م وهم رو عن
شتر دلم من اگر نه مراست حجره طبل — ز حجره ام شتران بار برده از همه فن
چه معدنست شتر حجره ام که از نظمش — بحجر با شتران مے برند دُر عدن
شتر نه هم ملخست و نه حجره خانه مور — شتر چو قصه بهشت است حجره چون گلشن
خوش آنکه در طلب حجره و شتر بالش — روان شود شتر روح ما ز حجره تن
شگاف حجره من چیست چون دهان شتر — بقصد من چو شتر حجره باز کرده دهن
اگر بمند شترش و بحجره ام شب تار — شود چو چشم شتر حجره دلم روشن
ز حجره ام شترش چون بخار قانع شد — بحجره خار شتر خوشتر اید از گلخن
بمن احمد و اوصاف حجره و شترش — هزار بار شتر حجره میتوان گفتن
بیاد حجره او بار بر شتر بندم — شتر کنیم ز تابوت و حجره اند فن
هلالی از شتر و حجره اش سخن تا کے — شتر بحجره مقصود کے رسد بسخن
همیشه تا شتر ابر کرده حجره گل — بحجره های افق چون شتر کند مسکن
فلک بی شتر و حجره باد از سر مهر — بحجره شتر از رشته های مهر رسن

چیستان شمع

چیست آن خسرو سیمین بدنے زرین تاج — که بشب خانه فولاد نشیمن دارد
چون ستونست و ولے از مدو خیمه بپاست — سیم گونست ولے جامه ز اهن دارد
بتے پیرهن آل عجب شاخ گلی ست — که از و خانه ما زینت گلشن دارد
شاهد پرده نشینی ست که بارو چو ماه — در درونست و برون را همه روشن دارد
گاهے از آتش دل شعله فتد در جیبش — گاهے از باد صبا چاک بدامن دارد
هست در خانه گدازان همه شب تا دم صبح — که غم سوختن و کشتن و مردن دارد
با تن سیمی و کافور چو رخ افروزد — تاب آتشکده و تابش گلشن دارد

گفت این دولت بیدار از آنست کز تو | بسته چشم خود امشب ز خیال دگران

قطعه رد گیر

چو من بداغ بتان سوخت هر که یکچندی | هوس کند که دگر باره بیشتر سوزد
بپای شمع فتد چونکه سوخت پروانه | که شعله‌اش چو بپایان رسد دگر سوزد

قطعه رد گیر

آه ازین روزگار برگشته | که زمن لحظه لحظه برگردد
گر فلک انجام خود خواهم | او بکام کسے دگر گردد
ور ز جام نشاط باده خورم | باده خونابه جگر گردد
ور قدم بر بساط سبزه نهم | سبزه در حال نیشتر گردد
لیک با این خوشم که طالع من | نتواند ازین بتر گردد

قطعه شتر حجره از صاحب این دیوان که در هر مصرع التزام ایراد این هر دو لفظ نموده است و خالی از تکلف نیست

شتر کشیدی اگر بار دل ز حجره تن | شدی نزار شتر زیر بار حجره من
شتر بباد رود حجره نیز خاک شود | گرت شتر بود از سنگ و حجره از آهن
اجل بحجره گیتی عجب شتر جانیست | که محمل شتر اوست حجره‌های بدن
بحجره و شتر ارکان دین چو قائم نیست | قوائم شتر و رخت حجره را بشکن
شتر بحجره بران تا در مدینه که هست | دوان ز مین شتر و حجره رسول زمن
ز حجره و شتر آنجناب منفعل ست | کلیم با شتر طور و حجره ایمن
ز دیده رو شتر و قوت قدم بحجره دل | گران لباس شتر حجره مراست لیمن
سر شک لعل که زد اشترت بحجره چشم | ز حجره داد بمن صد شتر عقیق یمن
بحجره بسکه دلم بر شتر زند آتش | شتر بحجره نماید چو شعله در گلخن

لله قرار دیده و دل آنچنان ربود که بی شتر تواند بدیده و حجره دل در نیامد بی شتر بواسطه آنکه محبت شتر در دل من جا گیرد و مراد از لباس شتر در آمدن او در دلست

لله حجره دل از اوطان و شتر از اعضا و شتر از محبت و حجره از بدن بقرینه شتر و حجره رسول زمن

لله شتر از محبت و حجره از بدن

که من مدینه علم سخن ردست مرا | عجب مجسته حدیثی ست من سگان او

قطعه دیگر

دلا تا توان مهر بر گفتنی منور | که تیغ سیاست بگفت کشد
مشو غره گر ابلق چرخ را | قضا و قدر زیر زین کشد
گرفتم که بر آسمان رفته | اجل عاقبت در زمینت کشد

قطعه دیگر

ای خواجه پسند آر که ما گوهر فردیم | وین حقه فیروزه گردون صدف ماست
ما هیچکسانیم که بر ما زهمه کس | خواری رسد و آن بحقیقت شرف ماست
از نیک و بد مردم ایام نالیم | ایشان همه نیک اند بدی از طرف ماست

قطعه دیگر

تا کی اندوه روزگار خوریم | فکر نابود و بود چندین چیست
گر نباشد ز غصه نتوان مرد | ور بود شاد نیز نتوان زیست
تا که گوید دوست کیست روزی ما | انچه در دست ماست روزی کیست

قطعه دیگر

بمهر کوش هلالی که عاقبت چو هلال | بلند مرتبه گردی فلک مقام شوی
نهفته از نظر خلق باش ماه بماه | گرت هواست که منظور خاص و عام شوی
خمیده قامت و زار و نزار شو یعنی | چو ماه نو کم خود گیر تا تمام شوی

قطعه دیگر

دوش دیدم که بخواب اندر من مدهوش آمد | مونس جان من آن دلبر خونین جگران
چون چراغ نظر افروز خم از شمع رخش | گفتم ای چشم و چراغ همه بیداران
چه سبب بود که با این همه بیداری من | دیده در خواب شد امشب بحالت نگران

ولہ

تیر و کمان گرفتہ سوی شکار میروی — صیدِ تو اند عالمی بہر چہ کار میروی
جانب صید گہ شدی ہمرہِ خویش ہر مرا — بی سگ خویشتن مرو چون بشکار میروی
وہ چہ سوار طرفہ کز سر مہر پیش تو — چرخ پیادہ می شود چون تو سوار میروی
چون گذری بچشم من بر سر ہا قدم منہ — چند بپای ہمچو گل بر سر خار میروی
شد تن زار من چو خس بہر خدا تو ای صبا — ہمرہ خود ببر مرا گر بہ یار میروی
ای دل خاکسار من کی تو بگرد او رسی — کز پی باد پای او ہمچو غبار میروی

یار چو بر قضای خود ہیچ نگہ نمی کند
چند ہلالی از پیش ہمچو دوزار میروی

سوی شکار ای بت رعنا چہ میروی — شہری خراب تست بصحرا چہ میروی
گر میروی بشہر کہ صیدے فتد بدام — اینجا مرا گذاشتہ تنہا چہ میروی
بی سگ نمیروند سواران بعزم صید — چون ما سگ تو ایم تو بی ما چہ میروی
صید تو اند گوشہ نشینان شہر کوی — بر عزم وحش بادیہ پیما چہ میروی
ہمراہ تست لشکر حسن و سپاہ ناز — با صد ہزار فتنہ و غوغا چہ میروی
آئینہ بگیر و تماشاے خویش کن — سوی چمن بعزم تماشا چہ میروی

چون یار وعدہ کرد ہلالی بقتل تو
او میکشد تو بہر تقاضا چہ میروی

تتمہ

قطعات متفرقہ

محمد عربی کابروے ہر دو سرا — کسیکہ خاک درش نیست خاک بر سر او
شنیدہ ام کہ تکلم نمود ہمچو مسیح — بدین حدیث لب لعل روح پرور ما

قولہ صید تو اند الخ یعنی ہر گاہ کہ مردم شہر شکار تو بودہ اند پس صحرا خود مسکن شکار وحشیان صحرا کم تر بہ آشنا ازی نوع انسان باشد مرتبہ پست دلکش چہ فرماید

قولہ یار چو بر قضای الخ یعنی ہر گاہ کہ آن شوخ بے مروت بر قضاے خود ہیچ نظر نکند پس بجہد ادای بلا

ولہ

ایکہ از عاشق کشی ہر لحظہ صد خون میکنے
آہ گر عاشق نماند بعد ازین چون میکنے

گرچہ دائم بر اسیران جور میکردی ولے
پیش ازین ہرگز نکردی انچہ اکنون میکنی

وعدہ فرمودی کہ سویت بگذرم تا خیر چیست
کاخیرست این چرانیت دگرگون میکنی

می نمائی عارضِ چون آفتاب از روی مہر
مہر دیگر بر سپہر مہر من افزون میکنے

ای فسونگر زان پری افسانہ خوانی بر سرم
عاشق دیوانہ را تا چند افسون میکنے

ای ز بہار تازہ تر تازہ بہار میکنے
وہ چہ نگار طرفہ طرفہ نگار میکنے

ہست رخ تو ماہ نو کوکبہ تو شاہِ حسن
ماہ کدام کشورے شاہ دیار میکنے

لالہ رو سرو این چمن منفعل اند پیش تو
سرو کدام گلشنی لالہ عذار میکنے

خستہ رنج فرقتم کشتہ درد حسرتم
من بہ بیان محنتم تو بکنار میکنے

چیست ہلالی این ہمہ محنت و درد و عنائی
حال تو زار شد بگو عاشق زار میکنے

رفتی ایماہ کہ از مہر وفا میکردے
کاش می بودی و صد گونہ جفا میکردی

از تو روزی کہ بصد درد و حدا می گشتم
کاشکے بند من از بند جدا میکردی

کارم از چارہ گذشتست طبیبا برخیز
پیش ازین درد مرا کاش دوا میکردی

یار بآن روز کجا شد کہ تو از گوشہ چشم
گاہ گاہی نظرے جانب ما میکردے

شاہِ خوبانی و فکر من درویشت نیست
وہ چہ می بود کہ پروائے گدا میکردی

چون ترا طاقت آزار نبود دست ایدل
میل خوبان دل آزار چرا میکردے

ای خوش آن روز ہلالی کہ بخلوت گہ ناز
یارہ شنام تو میگفت و دعا میکردے

ولہ

دوشینہ کجا رفتے و مہمان کہ بودی
دل بی تو بجان بود تو جانان کہ بودے

این غصہ مرا کشت کہ غمخوار کہ گشتے
وین درد مرا سوخت کہ درمان کہ بودے

با خال سیہ مردم چشمم کہ شدے باز
با روی چو مہ شمع شبستان کہ بودے

ای دولت بیدار بہ پہلوی کہ خفتے
وے بخت گریزندہ بفرمان کہ بودے

شوری بدل سوختہ افتاد بقدما
امشب نمک سینہ بریان کہ بودے

من با دل آشفتہ چہ دانم کہ تو امشب
جمعیت احوال پریشان کہ بودے

دور از تو سیہ بود شب تار ہلالی
ای ماہ تو خورشید درخشان کہ بودے

زودی تا بکے ما را چنین مہجور میدارے
وگر نزدیک مے آیم تو خود را دور میدارے

طبیب من توئی اما مرا بیمار میخواہے
دوائے من توئی اما مرا رنجور میدارے

بنور خود شبی روشن نکردی مجلس ما را
چراغ آشنائی را چرا بی نور میداری

مگر کیفیت رنج خمارای جان نمیدانی
کہ ما را بی شراب لعل خود مخمور میدارے

بدستور سگان زین آستانم چند میرانی
چہ رسم ست اینکہ عاشق را بدین دستور میدانی

بیزم وصل حاضر میکنی ارباب حشمت را
ہمین مسکین ہلالی را ز خود مہجور میدارے

شب فراق ز صبحم خبر چہ مے پرسے
چو روز من سیہ است از سحر چہ می پرسی

رسید جان بلب اے یار مہربان برخیز
گذشت کار ز پرسش دگر چہ می پرسی

مپرس کز غم ہجران چہ بر سر تو رسید
مرا کہ نیست سر از درد سر چہ می پرسی

ز واقعات رہ عشق جملہ با خبرم
درین طریق ز من پرس ہر چہ می پرسی

بگوی دوست ہلالی ز راہ کعبہ مپرس
تو ساکن حرمی از سفر چہ می پرسی

۱۵ قزلای دولت بیدار
آخر مرا از دولت بیدار و بخت گریختہ
مشوق ست و چون بخت گریزی می باشد
لہذا معشوق را بہ بخت تشبیہ کردہ
درین مقام صفت بخت گریختہ
آوردہ پس بیت آنکہ مشوقان اکثر
متنفری باشند ۱۲
۱۶ قزلزوز خود واقع
خاہم ست کہ کاشانہ ما نور دولت بلوان
شمع جمال محبوب کے نوری باشد ۱۲
۱۷ قزلزوز واقعات آخر بیت
نشیند بر زمرہ عشق و قائلان این
بیدا مر پرسیدن بخود از خود بعض
فن پرسیدن بیان خود از خود کردہ
پرست کنندہ بیان خود از خود کردہ
قزلزوز کہ کوی دوست آرہ یعنی ای کاش
ذکر دیدن پرسیدن راہ کعبہ یعنی
حاجت پرسیدن راہ کعبہ یعنی
ہمہ کس ساکن حرم باشند و از اعمال نفس
کہ وطن ساکن کوی دوست ۱۲

گفتی هلاک شو که ببوسے تو بنگرم
اینک هلاک میشوم ای کاش بنگری

هر هر گذر که باشم و بینی مرا زدور
نزدیک من رسی و نه بینے دگر بدرے

یوسف بحسن از همه خوبان نکوتر ست
اما عزیز من تو ازان هم نکوترے

اے دل که یابکوے ملامت نهاده رُو
باور مکن که سر بسلامت برون برے

داری نظر بحال همه از ره کرم
اما نظر بحال هلالے ستمگرے

تو در میان من چون گوی در دوق سرانداز
تو شوق گوی بازی و من رسم سر بازے

سر خود را بخاک افگنده ام در پیش چوگانت
که شاید گوے پنداری و روزے بر سر م تازے

تو در خواب صبوح ایماه و من انتظار آن
که چشم از خواب بکشائی و بر حال من اندازے

همه با یار میسازند تا سوزد دل غیرے
تو میسوزی دل یاران و با اغیار میسازے

شب هجران زدی بر رشته های جان من آتش
مرا چون شمع تا کے در فراق خویش بگدازی

هلالی با قد خم گشته می نالد درین حسرت
که روزی در کنارش گیری و چون چنگ بنوازے

آن کف پا بزمین حیف است ای سرو سهی
چشم آن دارم که دیگر پاے بر چشمم نهی

تا شعاعش از جیب خجالت بر ندارد آفتاب
خیمه بر دامان صحرا زن چو ماه خرگهی

میروی بر اوج خوبی فارغ از بیم زوال
با تو خورشید فلک را نیست تاب همسرے

دل بدست تست من از بندگی جان میکنم
نی زما جان میستانی نی مرا جان میدهی

بر امید آن که خاکم خشت و دیوارت شود
بر سر کویت زشادی میکنم قالب تهی

ناچشیده میوهٔ مقصود بد حالم ولے
دارم از سیب زنخدان تو امید بهی

گر هلالی را فلک سازد گدائے درگهت
بر سر کوی تو یابد منصب شاهنشهے

ای دل درویش با خوبان نظربازی مکن
کاندرین بازیچه نقد دین و دل درباختی

بسکه کردی ناله بیدل بر سر بازار و کوی
هم مرا هم خویش را رسوای عالم ساختی

بهر خونریز هلالی تیغ خود کردی علم
در فن عاشق کشی آخر علم افراختی

ای مسلمانان گرفتارم بدست کافرے
شوخ چشمی تیز خشمی ظالمے غارتگرے

با اسیران غریبان سرکشے هر دم کنی
با حریفان دگر معشوق عاشق پرورے

از رخ گلرنگ او هر سو بهار خرمی
وز دهان تنگ او هر گوشه تنگ شکرے

چیست دانی صف بصف مژگان نازش بر طرف
ناوک اندازان سپاهی نیزه داران لشکرے

در بر سیمین ولی دارے بسختے همچو سنگ
وه که دارد این چنین سنگین دلی سیمین برے

بندگانش تاجدارانند و گرد کوی او
هر قدم تاج سرے افتاده بر خاک درے

تا ظلم او ندارم الله الله چون کنم
من گدای بیکسے او بادشاه کشورے

ایکه میگوئی هلالی سر بخواهی باختن
باش فردا تا میان خاک و خون بینی سرے

ناگاه گر زمانه بسخنے گوش مے کنے
یک لحظه ناگذشته فراموش میکنے

گوئی بدیگران سخن اما چو من رسم
تا نشنوم حدیث تو خاموش میکنے

یک روز هم بمجلس ما چهره بر فروز
تا چند باده با دگران نوش میکنے

دست مرا بگیر که از پا فتاده ام
با دیگران چه دست در آغوش میکنے

گوش رضا بقول هلالے نمی نهے
گویا حدیث مدعیان گوش میکنے

من بنده کمین و تو سلطان کشورے
روزے بچشم لطف برین بنده بنگرے

جان و دلست صورت و جسم لطیف تو
روح مجسمی و حیات مصورے

ولہ

ز روی ناز چرا منعم از نیاز کنے
نیاز مند توام گر ہزار ناز کنے

گہے کہ جانب احباب چشم باز کنے
بہر نیاز کہ بینے ہزار ناز کنے

ہمیشہ باز کنی چشم لطف سوے کسان
چو گویمت کہ کمن از ستیزہ باز کنے

ز پیش دیدۂ ما گر نہان شدے چہ عجب
فرشتہ خوئی و از مردم احتراز کنے

زمان وصل تو عمری مسنت وہ چہ شود
اگر نشینی و عمر مرا دراز کنے

ہزار سجدہ کنی جان من بآن نرسد
کہ بر جنازۂ مقتول خود نماز کنے

ولا ز دی بنفس گرم و آب شد جگرم
نعوذ باللہ اگر آہ جان گداز کنے

نیاز خویش ہلالی بخلق عرضہ مدہ

خوش آنکہ روی بدرگاہ بی نیاز کنے

سحرگاہان کہ چون خورشید از مشرق بروں آئے
بر خسار جہان افروز عالم را بیارائے

بر عنائی بہ از سروے بزیبائی فزون از گل
تعالی اللہ چہ لطف است این بزیبائی و بر عنائے

مرا گوئی کہ جان بگذار و فرمائی کہ دل خون کن
بجان و دل مطیعم ہر چہ گوئی ہر چہ فرمائے

مگر جائیکہ ہرجا آمدی ناگہ برون رفتے
مگر عمری کہ ہرگہ میروی دیگر بے آئی

چہ خوش باشد کہ اول بر من افتد گوشۂ چشمت
سحر چون نرگس بیمار خواب ناز بکشائی

دل از درد و جدائی میکشد آہی و میگوید
کہ تنہائی عجب بے رویست داد از دست تنہائی

ہلالی آید و ہر شام سوے منظرت بیند

کہ شاید چون مہ نو از کنارِ بام بنمائی

ولله

جانم سمن در فرقت جانان برآید کاشکی
هم اجل چون عمر ما را بر سر آید کاشکی

آرزو دارم که بینم سنبل تر بر گلش
زو دتر این آرزوی من برآید کاشکی

چند با آن شکل شهر آشوب آخر خشمناک
چند روزی هم بشکل دیگر آید کاشکی

باغ خوبی را بنا شد چون وفا هرگز بری
آن نهال حسن روزے در برآید کاشکی

وه چه گفتم هر غمے کز جور خوبان ممکن است
آن همه بر سینهٔ غم پرور آید کاشکی

در دل کم کن هلالی از خدنگ مژگان
بر دل از بیداد شان صد خنجر آید کاشکی

چون گویمت که در دل ویران من درآی
بشگاف سینهٔ من و در جان من درآی

هر شب منم فتاده ز هجران بگوشه
آخر شبے بگوشهٔ هجران من درآی

رفتی ببزم عیش رقیبان هزار بار
یکبار هم بکلبهٔ احزان من درآی

گفتم درآید دیده چرا در نیامدے
ای نور هر دو دیده بفرمان من درآی

در کنج غم بدیدهٔ گریان نشسته ام
ای باغ نو شگفته بخندان من درآی

روزی اگر بلطف نیائی بسوے من
باری شبی بخواب پریشان من درآی

حیران نشسته ام چو هلالی در انتظار
ای مه بیا بدیدهٔ حیران من درآی

تو از من فارغ و من از تو دارم صد پریشانی
نمیدانم تغافل میکنی یا خود نمیدانی

کنون تا میتوانی از جفا کردن پشیمان شو
که بعد از کشتنم سودے نمیدارد پشیمانی

قدت بر جان مردم فتنه شد بارے چه خوش شد
اگر بنشینی و این فتنه را از پا بنشانی

دلم گر سوختی بگذار بارے استخوانم را
که میخواهم سگ کوی ترا خوانم بهمانی

هلالی دشمنست آن ماه او را دوست میدارم
محبت بین که از جان دوستم با دشمن جانی

بهر کجا که رسیدم ز خوبی تو شنیدم
چو روی خوب تو دیدم هنوز بهتر ازانی

طریق مهر تو ورزم بهر صفت که توانم
تو نیز مرحمتی کن بآن صفت که توانی

ترا اگرچه نیاز کسے قبول نیفتد
من از جهان بتو نازم که ناز نین جهانی

بغیر جان دگرے نیست با تو دردل تنگم
امید هست که آن هم نماند و تو بمانی

زروی شوق هلالی هوای بزم تو دارد
وزین هوس غزلی گفت تا بلطف بخوانی

یار دور از صحبت اغیار بودے کاشکے
گه گهی با عاشق خود یار بودے کاشکے

ذره را فی الجمله قدری هست پیش آفتاب
قدر من پیشت همان مقدار بودے کاشکے

چون تو آن گفتن که حورت کاش بودے اندکے
اندکے بودے این قدر بسیار بودے کاشکے

هر گل از روی تو یاد دم او و آتش زد بدل
این همه گلها که دیدم خار بودے کاشکے

یار دوش آمد ببالین من و من بیخبر
بخت خواب آلود من بیدار بودے کاشکے

دی بدیواری فگندی سایه مردم ز رشک
قالب من خاک آن دیوار بودے کاشکے

رفتی و درد هلالی همچنان ناگفته ماند
عاشقان را قوت گفتار بودے کاشکے

با تو از ما دل نبودے آشنائی کاشکے
یا نبودے آخر این داغ جدائی کاشکے

دور ازان این شوکت شاهی چکارا یدمرا
دست دادے بر سر کویت گدائی کاشکے

حالیا زین بخت بیسامان بر شفقتن چه سود
هم ز اول کردمی بخت آزمائی کاشکے

میروم گفتی رقیبا چند روزے از درش
وه چه نیکو میروی هرگز نیائی کاشکے

ایکه دل بردے و جان را در بلا بگذاشتی
چون ز ما دل بردهٔ جان هم ربائی کاشکے

کار من از بیوفائیهای خوبان مشکلست
خوبرویان را نبودی بیوفائی کاشکے

روزگاری شد که در هجرت هلالی مینوالست
بگذرد این روزگار مینوائی کاشکے

کاشکے حالِ من از من پرسے
تا بگویم چہ ستمہا کردے

من بر اہت قدم از سر کردم
تو سرم خاک قدمہا کردی

ساقیا وقت تو خوش باد مدام
کہ بمی چارۂ غمہا کردی

گرچہ کشتی چو ہلالی مارا
فارغ از جملہ المہا کردی

بسکہ جانہا ہمہ شد صرفِ تو جانان کسے
جان دگر نیست دگر ہست تو ہی جان کسے

بر سر بندہ ستمہای تو از حد بگذشت
شرمسارم ز کرمہای تو سلطان کسے

چاک شد جیب من ای ہجر ز دست ستمت
نرسد دست تو یارب بگریبان کسے

حال شبہای مرا ہجر تو می داند
کہ شبی روز نکردست بہجران کسے

گر جدا ماندم از ان ماہ ملامت مکنید
چشم کم چرخ فلک نیست بفرمان کسے

ہوسم ہست کہ دامانِ تو گیرم لیکن
بیکسان را نرسد دست بدامان کسے

از فغانہای ہلالی خبری نیست ترا
وہ کہ ہرگز نکنی گوش بافغان کسے

تا کی بکنج صبر جگر خون کند کسے
امکان صبر نیست دگر چون کند کسی

جان را اگر بمہر تو از دل برون کنند
از جان چگونہ مہر تو بیرون کند کسے

یارب چہ حالتست کہ در وے ہزار بار
ہر لحظہ آرزوے تو افزون کند کسے

خون میکنی بیکے تبسم نگاہ کن
تا ہر یک نگاہ تو صد خون کند کسے

حیرانم از جنون ہلالی و طعن خلق
یعنی چرا ملامت مجنون کند کسے

اگر بلطف بخوانی وگر بجور برانے
تو پادشاہی و ما بندۂ تو ایم تو دانے

بہر کسیکہ نشستی مرا بخاک نشاندی
دگر بس ست نشین تا بر آتشم نہ نشانے

بجرم آنکه در دور جمالت روے گل دیدم
بجاے ہر شرہ در چشم من صد خار باید

جفاہاے مرا گفتے چہ مقدار آرزو داری
بمقدار یکہ خود گفتے باین مقدار باید

بصد حسرت ہلالی مرد و یار از در و او فارغ
طبیب درد مندان را غم بیمار باید

ماہ من روے تو خوب ست چنین باید
لیک خوبیت قدرے بہتر ازین باید

حیف باشد کہ رسد خاک بآن روے چو من پاک
آسمان وقت خرام تو زمین باید

چین در ابروے تو در صحبت احباب خطاست
پیش اغیار در ابروے تو چین باید

تا مگر یافتمی دست بران خاتم لعل
ہمہ آفاق مرا زیر نگین باید

زود بر خاست ز ہر گوشہ بلاے خط تو
این بلا تا بابد گوشہ نشین باید

بے تو خوش دل شدم از آمدن غم کہ مرا
ہمہ اسباب اجل بود ہمین باید

شب ہجرست ہلالی زمہ و مہر مپرس
امشب آن ماہ رخ زہرہ جبین باید

من نگویم کہ وفا یار مرا باید
اندک صبر دل زار مرا باید

لطف خوبان دگر نیست علاج دل من
این صفت یار ستمگار مرا باید

ہر کجا شیوۂ دلجوئی و احسان دیدم
غیر رم کشت کہ دلدار مرا باید

زین ہمہ خواب کہ بخت سیہ من دارد
اندکے دیدۂ بیدار مرا باید

ذوق پیکان ترا صید ندانست دریغ
زخم آن سینۂ افگار مرا باید

در جہان قاعدۂ مہر و وفا نیست ولے
یار بیرحم و جفاکار مرا باید

وصف آن روی چو مہ پیش ہلالی گفتم
گفت این شمع شب تار مرا باید

بر من ای شوخ ستمہا کہ روا کردی
بارک اللہ کہ کرما کردی

تلخ شد کام هلالی تمنای لبت
تا کی زهر تو ان خورد بها دشکرے

دلا رفت آنکه وصل دلستانی داشتم روزے
نمیشاید زنده بود اکنون که جانی داشتم روزے

زمن پرسید شرح قصهٔ یعقوب و یوسف را
که پیر عشقم و عشق جوانی داشتم روزے

زحورت این زمان فسانه دارم خوش آن ساعت
که از لطف تو هر جا داستانی داشتم روزے

خدارا چاره کن پیش ازان روزے که بعد از من
بعذر فسوس گوئی ناتوانی داشتم روزے

چه بر من طعنه بی خانمانی میزنی ناصح
من بی خانمان هم خانمانی داشتم روزے

دهن پر گفتگوی شوق و تو ان دم زدن دارد
مرا یارب چه شد من خود زبانی داشتم روزے

هلالی میرسد آهم بماه آسمان شبها
بیا دانکه ماه مهربانی داشتم روزے

خدارا سوی مشتاقان نگاهی
پناهی گر نباشد گاه گاهے

نگاهی کن بامید یکه وارے
که دارم از تو امید نگاهی

بیا ای آفتاب عالم افروز
که پیش آمد عجب روز سیاهی

رقیبا امشب از من بر حذر باش
که خواهم سوخت عالم را بآهے

رود سالی که آن مه را ندیدم
که دیدست اینچنین سالے و ماهے

نبرد خوشه چین همدم من عشق
همه عالم نمی ارزد بکاهے

هلالی خاک شد سودایش گذر کن
چه دامن میکشی از خاک راهے

زمن بیگانه شد بیگانه با اغیار با یستے
چرا با دیگران یارست با من یار با یستے

دران کو رفتم و از دیدنش محروم برگشتم
بهشت آنچنان را دولت دیدار با یستے

چه نازست اینکه هرگز در نیازم نمی بینی
ز خواب ناز چشمت اندکے بیدار با یستے

گر مشکلات قصهٔ خود را بیان کنم — مشکل که یاد قصهٔ مجنون کند کسے
هرگز بدیده خواب نیامد شب فراق — گر صد فسانه گوید و افسون کند کسے
با هر که هست دردے عرض مے کنم — باشد که چارهٔ دل مخزون کند کسے
امشب که گرد کوے تو گشتن بدیست — شاید که ناز بر سر گردون کند کسی
ناصح مباش در پے تغییر حال ما — این نیست حالتے که دگرگون کند کسی

صید همائے وصل هلالی نه کار ماست
این کار هاز بخت همایون کند کسے

آخر ای شوخ دل از جور تو غمگین تا کے — دین جفاهاے تو بر عاشق مسکین تا کے
گریهٔ تلخ مرا گشت بگو بهر خدا — که ترا یاد گران خندهٔ شیرین تا کے
بی سبب چشم ترا خشم بمردم تا چند — بی جهت گوشهٔ ابروے ترا چین تا کے
رفتنت شیوهٔ و دیر آمدنت آئین ست — آمد و رفت باین شیوهٔ و آئین تا کے
تو سر ناز براوده بشوخی بهمه روز — ما زور وت سر اندوه و ببالین تا کے
گاه از دوست غمی گاه ز دشمن المے — غم آن چند کشیم و الم این تا کے

خشم و کین تو دل و جان هلالی را سوخت
آه تا چند بود خشم تو و کین تا کے

چند پرسم خبری وصل نیابم اثرے — مگر این بخت بخواب ست و ندارد خبرے
چند دزدیده بروبت نگرم پیش رقیب — گوشه خواهم و از روی فراغت نظرے
دیگران مانع انس اند خوش آن خلوت و صل — که همین ما و تو باشیم نباشد دگرے
میوهٔ عیش نخوردیم بنخل قد تو — اینچه عمریست که از عمر نخوردیم بری
سحر از زلف تو بوئی بمن آورد نسیم — چه فرح بخش نسیمے چه مبارک سحرے
کوه پر بیم شد از ابر بیا تا بکشیم — ساغر لعل ز سر خیمهٔ زرین کمرے

ولہ

گفتی بگو کہ بندۂ فرمان کیستے — ما بندۂ توایم تو سلطان کیستے
جان سید ہز بہر تو خلقے بہر طرف — آیا ازین میانہ تو جانان کیستے
ای گنج حسن با تو چہ حاجت بیان و ق — ہم خود بگو کہ در دل ویران کیستے
مے طینیت کہ بر سر ناز و کرشمۂ — تا باز در کمین دل و جان کیستے
ما از غمت ہلاک و تو با غیر ہمنفس — بنگر کجاست درد و تو درمان کیستے

دور از رخ تو روز ہلالی سیاہ شد
تا خود تو آفتاب درخشان کیستے

ای گلستانِ جمالت در کمالِ خرمی — عالم از ناز تو پر شد ناز نین عالمے
خرمن آدم چو بہر دانۂ مہر باد شد — چون کند باد انۂ خالِ تو مسکین آدمی
مردۂ صد سالہ را در یک نفس جان میدہی — با تو کے باشد مسیحا را مجال ہمدمے
سینہ را گفتم کہ بے غم شو دل غمناک گفت — با غمش چا سیکہ من باشم چہ جای بیغمی

گر ہلالی از درت محروم شد تدبیر چیست
در حریم آن حرم کس را نباشد محرمی

چہ حاجتست کہ گہ خشم گہ عتاب کنی — کرشمۂ بنما تا جہان خراب کنی
شراب خوردۂ و خنجر کشیدہ آمدۂ — کہ سینہ ام بشگافی دلم کباب کنی
چہ غم کہ توئہ من بشکنی ازان ترسم — کہ دور من چو رسد توبہ از شراب کنی
بر دند واقعہ ما را ز کوے خویش مران — چو میرویم چہ حاجت کہ اضطراب کنی

ہلالی این ہمہ از دست خویش میسوزے
کہ ذرۂ و تمنائے آفتاب کنی

چند از بلای ہجر جگر خون کند کسے — عشق ست و صد ہزار بلا چون کند کسی

هر کسی محنتِ عشق تو کشیدست و کسے
انچہ من از تو کشیدم نکشیدست کسے

در رہِ عشق زمنزل نگہ مقصود مپرس
کاں مقامی ست کہ آنجا نرسیدست کسے

لذتِ چاشنیِ وصل تو من دانم و بس
کہ چو من زہرِ فراقت نچشیدست کسے

پیش من شرح مکن عاشقیِ مجنوں را
کہ چو من عاشقِ دیوانہ ندیدست کسے

طرفہ باغیست گلستانِ جہان لیک چہ سود
کہ گلِ عشرتِ ازین باغ نچیدست کسے

دل و جان داد ہلالی و غمِ عشق خرید
گرچہ غم را بدل و جان نخریدست کسے

ای صد ہزار چون منِ خاکِ درِ سرائے
کز وی برون نرفت مثلِ تو دلربائے

خواہم کہ با تو باشم اما کجا نشینم
مثلِ تو بادشاہی با ہیچ من گدائے

با آں لباسِ نازک دانی کہ چیست قدت
سروی کہ باشد او را از برگِ گل قبائے

شادم بگوشۂ غم از آہ و نالۂ خود
کاین آہ و نالہ آخر سر میکشد بجائے

گر آن بلای جانہا بدرفت در حقِ من
یارب نگاہدارش از ہر بد و بلائے

ای پادشاہِ خوبان بیداد و ظلم تا کے
اندیشہ کن خدا را از آہِ مبتلائے

گویند کای ہلالی در عشق چیست کارت
ہر دم جفا کشیدن از دست بیوفائے

چون در میانِ خوبان رسمست بیوفائی
بیگانگی ز ایشان بہتر ز آشنائی

ہر روز اگرچہ با خود می سازم آشنایت
خود با چو روز اول بیگانہ می نمائی

جانِ منست جانان تا او جدا شد از من
جان ہم ز تن جدا شد فریاد ازین جدائی

افتادہ ام ز وصلش در محنتِ رقیبان
دولت مرا نساز د ای بخت بد کجائی

در کوی عشقبازی از نام و ننگ مگذر
با یکدگر نہ زیبد رندی و پارسائی

تا دیدہ ام ہلالی خود را گدای کویش
سلطانِ وقت خویشم خوشوقت ازین گدائی

جفا که با من دلخسته میکنی سهل ست — غرض مخاست که با مردم دگر نکنی

هلالی این همه حیران چشم یار مشو
چه حالت ست که هیچ از بلا حذر نکنی

عشاق را حیات بجانست و جان توئی — جان را اگر حیات دگر هست آن توئی
هر جا مهی ست پیش تو خت هست ناتمام — ماه تمام روی زمین آسمان توئی
یوسف اگرچه بود بخوبی عزیز مصر — حالا بملک حسن عزیز جهان توئی
گر صد هزار مهر نمایند مهوشان — ایشان ستمگرند همین مهربان توئی
گر دل ز درد و خون شد و گر جان بلب رسید — غم نیست چون طبیب من ناتوان توئی
خیز ای رقیب و جای سگش را بمن گذار — من کیستم اگر سگ این آستان توئی

گر جان بیاد داد هلالی ازان چه باک
جانی که هست در تن او جاودان توئی

چند رسوا شوم از عشق من شیدائی — عشق خوب ست ولیکن بدین رسوائی
خلاستم پیش تو گویم غم تنهائی خویش — آمدی سوی من و رفت غم تنهائی
مست عشقیم اگر هیچ ندانیم چه غم — ذوق نادانی ما به ز غم دانائی
بر زمین جلوه نمودی فلک از رشک بسوخت — که فلک املکی نیست باین زیبائی
سرو و گل نازک و رعنا ست ولی نتوان یافت — گل باین نازکی و سرو باین رعنائی
در چمن پیش تو رشک ست نرگس مارا — گرچه مشهور جهان ست به بینائی
رفتی و دور شد ایام فراغت چه کنم — زود باد آی که مردم ز غم تنهائی

چون سگ تست هلالی دگرش منع مکن
که درین کوی چرا میرود و می آئی

دیده ام از تو جفائی که ندیدست کسی — بلکه زینگونه جفا هم نشنیدست کسی

زماهِ روزه هلالی فغان مکن همه روز
خموش باش که زود مهر بر دهان روزه

امشب تو باز چشم و چراغِ که بوده‌ٔ — جانم بسوخت مرهم داغِ که بوده‌ٔ
ای باغ نوشگفته کجا رفته‌ٔ چو ابر — ای سرو نورسیده بباغِ که بوده‌ٔ
من چون چراغ چشم براهِ تو داشتم — ای نورِ هر دو دیده چراغِ که بوده‌ٔ
دارم هزار تفرقه در گوشهٔ فراق — کز فارغانِ بزم فراغِ که بوده‌ٔ
ای گل که جان ز بوی خوشت تازه میشود — مردم ز رشک عطر دماغِ که بوده‌ٔ
باز این غبار چیست هلالی بر روی تو — در کوی مهوشان بسراغِ که بوده‌ٔ

ردیف الیاء

زهی شراب لبت مایهٔ طرب ناکی — نموده نرگس مستت هزار ریبا کی
گذر بدامن پاکت نکرده باد صبا — کجا شگفته گلی در چمن بدین پاکی
بیک کرشمه که کردی هزار دل بردی — تبارک الله ازین چابکی و چالاکی
نشسته‌ام بر بهت چون غبار و می‌ترسم — که ناگهان بکشی دامن از زمین خاکی
جواب تلخ شنیدن ز لعل میگونت — چو تلخیِ میِ ناب آورد فرحناکی

تنِ ضعیف هلالی بهیچ لائق نیست
جز این که بر سرِ آتش نهی بخاشاکی

چه شد که جانب اهل وفا گذر نکنی — چه شد که ناگه اگر بگذری نظر نکنی
رسید جان بلبم چون زیم اگر نرسی — هلاک یک نظرم چون کنم اگر نکنی
چو ماه عید لبالی اگر شوی طالع — روی همانم و با من شبی سحر نکنی
زبادهٔ بیخبرم ساختی و می‌ترسم — که چون روی بحریفان مرا خبر نکنی
شد از جفای تو ملکِ دلم خراب و هنوز — درین غمم که ازین هم خراب‌تر نکنی

دیوان هلالی ۱۳۳

ولہ

کشیدہ می و بالائے منظر آمدہ — تو آفتابی و امروز خوش برآمدہ
چو گل بروی عرق کردہ میروی از راہ — بیا بیا کہ عجب تازہ و تر آمدہ
بیا کہ خیزم و از شوق در برت گیرم — کہ نخل باغ جہانے و در بر آمدہ
سر آمدند بخوبی ہمہ بتان لیکن — تو نور چشمی و از جملہ بر سر آمدہ
چہ لطف آمدن و رفتنت خوش است ای یار — کہ رفتہ روز بہر بار خوشتر آمدہ
سخندہ شکرین و عبارت شیرین — ہزار بار بہ از شیر و شکر آمدہ

زیر تو تو ہلالی کنون رسد بکمال
کہ آفتابی و خوش در برابر آمدہ

ایکہ بخون مردمان چشم سیاہ کردہ — کشتہ شدست عالمے تا تو نگاہ کردہ
دست برخ نہادہ بہر حجاب از حیا — پنجہ آفتاب را بر قع ماہ کردہ
پادشہی و ملک دل ہست خراب ظلم تو — زانکہ بلا و فتنہ را حیل و سپاہ کردہ
آخر عمر بر جسم داغ جفا کشیدہ — پیر سفید موے را نامہ سیاہ کردہ

دوش ہلالی این ہمہ برق نبود بر فلک
باز نگر ز سوز دل نالہ و آہ کردہ

ترا کہ جان منی ساخت تا توان روزہ — ندانم از چہ سبب شد بلای جان روزہ
زکوٰۃ حسن بمہ سوی ماہ در روزہ منہ — کہ این زکوٰۃ بسی بہتر است ازان روزہ
زبان و کام ترا روزہ بیحلاوت ساخت — ندا شت شرمی ازان کام و آن زبان روزہ
ز بسکہ بر در و بام آفتاب طلعت تست — بخانہ تو کشادن نمی تواند روزہ
رسید دور گل و روزہ در میان آمد — کجاست عید کہ برخیزد از میان روزہ
در انتظار شب عید و نور مجلس یار — سیاہ گشت بچشم ہمہ جہان روزہ

غم دیده که خواهد شرح غم هلالی
از خون دیده خود رنگین کند رساله

بر بستر بلا کم بیمار و زار مانده
کارم ز دست رفته و دستم ز کار مانده

رفتست وصل جانان ماندست جان زاری
ای کاشکی نماندی این جان زار مانده

من کیستم غریبی از وصل بی نصیبی
هجران یار دیده دور از دیار مانده

در دل ز گلعذاری بودست خارخاری
آن دل نمانده اما آن خار خار مانده

با آنکه در هوایش خاکم بگرد رفته
او را هنوز از من بر دل غبار مانده

هر جا که من برای خود را بدو رسانم
او نیز در گذشته من شرمسار مانده

وه چون کنم هلالی آن ماه بار قیبان
فارغ نشسته و من در انتظار مانده

خطّت که رقم بر ورق لاله کشیده
بر گرد گل از عنبر تر هاله کشیده

سالیست شب هجر تو و عاشق مسکین
هر روز ز تو محنت صد ساله کشیده

زان لب که گزیدی ز سر نازبدندان
چون برگ گل آزردگی ژاله کشیده

دنبال دلم تیغ کشد چشم تو هردم
فریاد از ان نرگس دنباله کشیده

در بزم غمت با دل پر درد هلالی
هر لحظه بقانون دگر ناله کشیده

هر کس که نیست کشتهٔ عشقت هلاک به
هر کسکه نیست خاک رهت زیر خاک به

گر جان پاک در ره تو خاک شد چه باک
بالله که خاک راه تو از جان پاک به

با سوز و ساز که عشق ست کارساز
وز درد و مناله که دل دردناک به

بر چاکهای سینه منه مرهم ای طبیب
ما عاشقیم و سینهٔ ما چاک چاک به

غم نیست گر هلالی بیدل هلاک شد
جانان تو زنده باش که او خود هلاک به

۱۳۱

هر دم ز جور خوبان دو جیسه تم کند ایزد
آن را که داد حسنی مهرے چرا نداده

با جمع عشقبازان تنها مرا چه نسبت
آن جمله کمتر از من من از همه زیاده

تا نام من برآید در حلقهٔ سگانت
طوقِ سگِ تو بادا در گردنم قلاده

گر میل باده داری ای ترک مست با من
در دست هر چه دارم باد افدای باده

چشمان خود بر رویم از مرحمت کشادی
درهای رحمت است بر روے من گشاده

یا سر بنه بپایت یا جان دهد هلالی
اینک نه سر گذشته منت بجان نهاده

دوش پیمانه تهی آمدم از میخانه
کاشکے پر شود امروز مرا پیمانه

بعد مردن اگر از قالب من خشت زنند
آیم و باز شوم خشت در میخانه

خواستم کاین دل سودا زده غافل گردد
وه که غافل نشد و ساخت مرا دیوانه

آفتابی ز رخت شمع جهان افروز است
همه ذرات جهان گرد سرت پروانه

می طپد مرغ دلم بر سر آن دانهٔ خال
چه کند خرمن عمر ست همین یک دانه

آشنائی ز جفاهاے تو محرومم ساخت
ای خوش آن روز که بودیم زهم بیگانه

قصهٔ خویش با حباب چگویم شب هجر
این شب آن نیست که گوته شود از افسانه

دوش در کلبهٔ ویرانِ هلالی بودیم
حالِ دیوانه خراب ست درین ویرانه

گر نیست جام گلگون خوش نیست دو لاله
بی می چه نشه خیزد از دیدن پیاله

من نوح روزگارم از گریه غرق طوفان
کو همدمی که گوید در دهر ازین رساله

تا کے بناز و شوخی لب گزی بدندان
گلبرگ نازکت را آزرده ساخت ژاله

قتل رقیب خود را با من حواله کردے
از دست من چه آید هم با خدا حواله

بر صفحهٔ دل من ذکرے ست دلشاهه
عقد محبت آمد مضمون این قباله

از ما شنو حکایت ما پیش از آن که خلق
گویند با تو یک بیک افسانه ساخته
پیمانه بیار و بماده که بعد ازین
دوران ز خاک ما و تو پیمانه ساخته

خرسند شد هلالی مسکین بحال او
از مزرع جهان همین دانه ساخته

ای هجر پری از من دیوانه رمیده
صد بار مرا دیده و گویا که ندیده
در باب که ماتم زده روز فراقت
هم چهره خراشیده و هم جامه دریده
ای داغ بران عاشق محروم که هرگز
نی با تو سخن گفته و نی از تو شنیده
این اشک جگرگون عجبی نیست که امروز
خار غم او در جگر ریش خلیده
آزرده شد از چشم من اشک کف پایت
درد ابکف پای تو آسیب رسیده
آن دل که نه غم خوردی و نی آه کشیدی
از دست غمت آه چه گویم چه کشیده

بر دیده وی تو این قطره خون چیست هلالی
گویا که بروی تو دل از غصه رسیده

بر سر راه تو بودم که رسیدی ناگاه
جلوه کردی و آن جلوه مرا بر در راه
گر بسر حلقه تسبیح ملک بازرسی
قدسیان نعره برارند که سبحان الله
گر بمنزل گه وصلت نرسم سهل ندرم
ره دراز است و مرا عمر بغایت کوتاه
گریه کردم و از گریه دلم تسکین یافت
آه اگر گریه نمیبود چه میکردم آه
صد شب هجر گذشت و مه من پیدا نیست
طرفه عمری که بصد سال ندیدم یکماه
عمرها دولت وصلت بدعا خواستم
ما غلامان قدیمیم و بجان دولت خواه

از سجود در اوصنع هلالی نکنید
که سر خویش نهاد است بامید کلاه

آن سایه نیست دام و نبال اوفتاده
چون من سیاه بختی سر در پیش نهاده

یارب آن زلف ست بر رخ تو یا خود باغبان
سنبل تر چیده و بر آفتاب انداخته

با وجود آنکه ما را تاب دیدار تو نیست
گه گهی آئی برون آن هم نقاب انداخته

گر بکویت هر دم آیم بگذرم عیبم مکن
شوق دیدار تو ام در اضطراب انداخته

بی تو در گلشن هلالی نیست خرم بلکه او
دوزخی دیدست و خود را در عذاب انداخته

بگذارم ز دردت چه دوا کنم چه چاره
که هزار بار خون شد جگر هزار پاره

منم و ز عشق دردی که اگر بکوه گویم
سنگ اکه نرم گردد دل سخت سنگ خاره

بدو دیده کی توانم که رخ تو سیر بینم
دو هزار دیده خواهم که ترا کنم نظاره

مه من ز جمع خوبان بگذشت تا چه نسبت
تو زیاده زماه و دگران کم از ستاره

ز برای کشتن من چو بس ست چشم شوخت
زچه میکشند خنجر ز پی هلاد هر کناره

چو غمزه ست خوبی بگر شمه جلوه کن
که بغالم جوانی نرسد کسی دوباره

دل خسته هلالی چو بسوختی حذر کن
که مبادا از تلش او بر سد بتو شراره

مائیم جا بگوشه میخانه ساخته
خود را حریف ساغر و پیمانه ساخته

دل نیست این که در تن فرسوده منست
دیوانه ایست جای بویرانه ساخته

آنکس که تاب داد بهم طرهٔ ترا
زنجیر بهر عاشق دیوانه ساخته

دل خانهٔ خدا ست چه سازم که کافری
آن خانه را گرفته و بتخانه ساخته

ای شمع پرتوی به هلالی فگن که او
خود را بسوز عشق تو پروانه ساخته

بازم فسون چشم تو افسانه ساخته
عقل از سرم ربوده دیوانه ساخته

یارب چرا شدست رقیب آشنای تو
دز من ترا ز بهر چه بیگانه ساخته

خطِ او بر برگ نسرین گرد مشک آمیخته
خال او بر صفحهٔ گل نقطه از عنبر زده

چشم خونریزش که دارد هر طرف مژگان تیز
هست قصابی که بر دور میان خنجر زده

تلخم آید بر لبِ شیرین او نام رقیب
زانکه بهرِ کشتنم زهر است در شکر زده

باد گویا بی گلِ رویش چو من دیوانه شد
ورنه خود را از چه رو بر خاک و خاکستر زده

تا هلالی کرد روی زرد خود فرشِ رهش
تو سنِ او گاهِ جولان نعلها بر زر زده

بی جهت با ما چرا آهنگ غوغا کرده
غالباً امروز قصدِ کشتنِ ما کرده

گاه چون شیر و شکر گاهی چو آب و آتشی
من نمیدانم چه خویست اینکه پیدا کرده

گر مسیحا مرده را زنده میکرد از دعا
تو بیک دشنام کارِ صد مسیحا کرده

دیده جامی تست بنشین از نظر غائب مشو
مردمی کن چون میان مردمان جا کرده

دوش میگفتم که مهمان هلالی باش گفت
دیدن خورشید را در شب تمنا کرده

درد اکه باز ما را دردی عجب رسیده
هم دل ز دست رفته هم جان بلب رسیده

آن ماهرو که با من شبها بروز کردی
رفتست و فرقش روزم بشب رسیده

کی باشد آنکه بینم از دولت وصالش
اندوه و درد رفته عیش و طرب رسیده

مشکل که در قیامت بینند اهل دوزخ
اینها که بی تو بر من از تاب و تب رسیده

غیر از طلب هلالی کارے نمی کند رین ره
هر کس رسید جائی بعد از طلب رسیده

چشمِ او می خورده و خود را خراب انداخته
تا نه بیند سوی من خود را بخواب انداخته

چیست دانی پرده‌ها بر غنچه بر رخسارِ گل
جلوه حسنِ تو او را در حجاب انداخته

چون نگردد عمرِ من کوته که آن زلفِ دراز
رشته جانِ مرا در پیچ و تاب انداخته

وله

با تو هر ساعت مرا عرض نیازست این همه
من ندانم تا با من چه نازست این همه

خنده‌ات جانست و لب جانبخش و خطت جانفزا
با چو جمعیت و عمر دراز ست این همه

خوابم از چشم و دلم از دست و از کار فت
از فسون آن دو چشم سحرسازست این همه

گلشن کوی تو را هر جانب از جنت دریست
لیک بر بسته و بر غیر باز ست این همه

ذوق ناوکهای دل دوزش مرا در دل شکست
گر نوازشهای مژگان دراز ست این همه

از سجود آستانت چهره‌ام پرگرد شد
گر دو چون گویم که نور آن نماز ست این همه

شرح غمهای هلالی گوش کردن مشکلست
مستمع را نکته‌های جانگداز ست این همه

ای آنکه در نصیحت ما لب گشوده‌ٔ
معلوم می‌شود که تو عاشق نبوده‌ٔ

گفتی اگر دل از تو ربودم بصبر کوش
صبری که بود پیشتر از دل ربوده‌ٔ

گفتم شنوده‌ام ز لبت نام خویش
گفتا سزاست هر چه از آن لب شنوده‌ٔ

ای دل وفا مجوی که خوبان شهر را
ما آزموده‌ایم تو هم آزموده‌ٔ

هر طعنه که بر دل آزرده کرده‌ٔ
بر زخم ما جراحت دیگر فزوده‌ٔ

شادم که بنده را سگ خود گفته از لطف
ای من سگت که بنده‌ٔ خود را ستوده‌ٔ

جور یکه از تو دید هلالی بآن خوش ست
آن جور نیست بلکه ترحم نموده‌ٔ

کیست آن سرو روان کز ناز دامن برزده
جامه گلگون کرده و آتش بعالم درزده

کرده هر شب آتش حسرت دل ما را کباب
با حریفان دگر تا صبحدم ساغر زده

وصف قدت را نگارا گر بسی گردد رقم
سرو آزاد است کز باغ لطافت سر زده

خواب چون آید که شبها بر دل ما تا سحر
هر زمان زنجیر زلفش حلقه دیگر زده

چون دل از دست تو بی آرام شد بر هر خدا
بر دلم دستی نه و یک لحظه آرامے بده

میکنم پیش تو عرض حال بی سامانِ دل
گر توانی قصه را ور اسه انجامی بده

ساقیا از آتش دل شعله در جانم فتاد
تا نمم آبے بر آتش لطف کن جامے بده

تا ترا فارغ شود خاطر ز سخت تهاے دهر
چند روزی دل بدست نازک اندامی بده

جان من در حسرت آن ساعد سیمین بسوخت
چند سوزی بیدلان را وعده کامی بده

ناصحا پند تو در طعن هلالے تا بکے
اے نکو نام دو عالم ترک بدنامی بده

زین پیش لطف بود کنون جور و کین همه
اول چه بود آن همه آخر چه این همه

خوبان ز اهل درد شما را چه آگهی
ایشان نیاز مند و شما ناز مین همه

غمهای دوست اندک و بسیار هر چه هست
باد انصیب این دل اندوهگین همه

اے دیده از غبار رهش توتیا بجو
کز گرد یه تو گل شده روے زمین همه

گر ناگهان بسوی هلالی قدم زنی
سازد نثار مقدم تو عقل و دین همه

تا چند بهر کشتن ما جور و کین همه
ما کشته می شویم چه حاجت باین همه

رحمی که از جفاے تو رفتند عاشقان
دل خسته و شکسته و اندوهگین همه

تو قبله مرادی و خوبان ز انفعال
دارند پیش روے تو سر بر زمین همه

یکبار هم بجانب ما بین ز روی لطف
یکبارگی بسوی رقیبان مبین همه

رخساره بر فروز و بگشت چمن حرام
تا خاک ره شوند و گل و یاسمین همه

گر بگذری بناز چو لیلے بطرف دشت
مجنون شوند مردم صحرا نشین همه

چون در رهت هلالی سر گشته خاک شد
گردند ساکنان فلک آفرین همه

ولہ

بازاے سوار شوخ کجا میروی مرو — آہ این چہ رفتن است چرا میروی مرو
ہر دم ز رفتن تو بلاے نو است و دین — ای کافر بلا چہ بلا میروی مرو
چین بر جبین فگندہ برون رفتنت خطاست — اے ترک چین براہ خطا میروی مرو
بر عزم گشت خرم و خندان شدی سوار — ای گل کہ ہمچو باد صبا میروی مرو
دل رفتہ است و از پے او تند میروی — با آن کہ از پے دل ما میروی مرو

گفتی برون روم کہ هلالی شود هلاک
او خود هلاک شد تو کجا میروی مرو

این چہ چشم است کہ ہنجار ہم ازو — وین چہ زلف است کہ بیتاب ہم ازو
این چہ ابرو است کہ با شیب و فتا — ساکن گوشۂ محراب ہم ازو
این چہ مژگان دراز است کہ من — کشتۂ خنجر قصاب ہم ازو
این چہ لعل است کہ تا دید دلم — ہر دم آشفتہ بخون تاب ہم ازو

این چہ تابست هلالی کہ فتاد
شعلہ در خرمن اسباب ہم ازو

یار رود و داع نمیکند تاب وداع یار کو — وعدۂ وصل میدہد طاقت انتظار کو
نسبت روے خوب او بہ مہ چون کنم — عارض مہر و ماہ را طرۂ مشکبار کو
یار نو و بہار نو باعث مجلس است و مے — ساغر لالہ گون کجا ساقی گلعذار کو
وہ کہ بر آستان تو گشت رقیب معتبر — پیش سگ درت مرا این قدر اعتبار کو

طبع هلالی از جہان سوے عدم کشد ولے
تو کہ بود چو نیستی خوشتر ازین دیار کو

ردیف الہاء

جان من نگاہی سخن کن ز ان لب و کامی بدہ — ور سخن با عاشقان حیف دشنامی بدہ

وه چه خوش جا کرده است آن خال مشکین بر خطش
کاش بودی مردم چشمم بجای خال او

هر شبی بر آستانِ بزم آن مه سر نهم
تا چو هست از در برون آید شوم پامال او

فال وصلی می زدم ناگاه آن مه رخ نمود
آمدای من بنده روی مبارک فال او

آن نهال سایه پرور سوی ما آمد خرام
بر سرم پاینده باد اسایهٔ اقبال او

کارِ دل عشق تو شد کارش همین باد و بس
غیر نام این عمل در نامهٔ اعمال او

بر سر کویش هلالی از رقیبان کمتر است
وه که احوالِ سگان هم بهتر است از حال او

خوش باشد اگر باشم هر طرف همین با او
من باشم و او باشد او باشد و من با او

بر همزدن چشمش جان می برد از مردم
کی زنده توان بودن یک چشم زدن با او

با او چو پس از عمرے خواهم سخنے گویم
هرگز نشود پیدا تقریب سخن با او

جانم به جانانست من خود تن بیجانم
آری ز کجا باشد جان با من و من با او

تا عهد شکستن آن مه بگذشت هلالی را
دیدی که چه کرد آخر آن عهد شکن با او

من بیدل از عمر خود ندیدم یک نگاه از تو
نمیدانم چه عمرست این دریغ و درد و آه از تو

همان روز یکه گشتی پادشاه حسن دانستم
که دادِ خود نخواهد یافت هرگز دادخواه از تو

مکش هر بیگنه را زان بترس آخر که در محشر
طلب دارند فردا خون چندین بیگناه از تو

تو شاهِ ملک حسنی من گدای درگهِ عشقم
مقام بندگی از من سر و برگ جاه از تو

ز هجرت هر شبم سالی و هر روزم بود ماهی
کسے داند که دور افتاده باشد سال و ماه از تو

بر غم خویش تا با غیر دیدم یار و دمسازت
گهے از غیر می نالم گهی از خویش گاه از تو

هلالی بی تو در شبهای هجران کیست میدانے
سیه بختی که روز روشن او شد سیاه از تو

جای تو در حریم وصال است ای رقیب — ای کاش بودمی من بیدل بجای تو

از پادشاه همه آفاق خوشتر است
این سلطنت که گشت هلالی گدای تو

چند سوزی داغها بر دست آه از دست تو — گاه از داغی تو مے نالیم و گاه از دست تو

تا ترا بر دست ظاهر شد سیاهیهای داغ — روزگار روزمندان شد سیاه از دست تو

تو نهاده داغها بر دست چون گلدسته — من بخود پیچیده چون شاخ گیاه از دست تو

مردم از داغ دگر چون خار و خاشاکم مسوز — تا نسوزد خرمن من همچو کاه از دست تو

اینچه بیداد است کز هر جانبی سلطان حسن — داد میخواهد بمن صد داد خواه از دست تو

هیچ دانی چیست این داغ سیه بر روی ماه — عارض خود را سیه کردست یا از دست تو

پیش ازین از داغ نومیدی هلالی را مسوز
چند سوزد دردمند بیگناه از دست تو

ندارم قوت اظهار درد خویشتن با او — مرا این درد گشت آیا که گوید درد من با او

هوس دارم که آید بر سر تابوت من تا من — وصیت را بهانه سازم و گویم سخن با او

بت من یوسف عهدست و خلقی عاشق رویش — چو یعقوب و زلیخا هر طرف صد مرد و زن با او

تنم چون رشته شد زان پیرهن گلگون و خونفشانم — که باری میتوان گنجید در یک پیرهن با او

من و کنج غم و روز سیاه و خون دل خوردن — کجا تا می کشم شبها برا طراف چمن با او

بتن در صحبت خلقم بجان در خدمت جانان — عجایب خلوتی دارم میان انجمن با او

هلالی از کمال شعر دارد منصب شاهی
که سوز خسروست و ناز کیهای حسن با او

آنکه رفت امروز و صد دل میرود دنبال او — کاش فردا جان برون آید بپیشبال او

بسکه همچون سایه خواهم خویش را پایمال او — هر کجا او میرود من میروم دنبال او

وله

سازم قدم ز دیده و آیم بسوی تو — تا هر قدم بدیده کشم خاکِ کوی تو
روی تو خوب و خوی تو مه آه چون کنم — ای کاش همچو روی تو مے بود خوی تو
صنما جمالِ خویش بهر کج نظر که نیست — چشمِ بدان مناسب روی نکوے تو
جان آرزوی وصل تو کرد دست رد دل — ما نیز کرده ایم بجان آرزوے تو
چون من هلاک روے تو ام رخ زمن متاب — بگذار تا هلاک شوم پیشِ روے تو
ای دل زدیده گریهٔ شادی طمع مدار — کاین آب رفته باز نیاید بجوے تو
ساقی مران ز مجلس خویشم که خو گرفت — دستم بجام باده و چشمم بروے تو

از لطف گفتهٔ که هلالی غلام ماست
ای من غلامِ لطف چنین گفتگوی تو

سینه مجروح ست و از هر جانبی صد غم درو — با چنین غمها کجا باشد دلِ خرّم درو
در دهان غنچه از لعل تو آب حسرت ست — اینکه پندارند مردم قطرهٔ شبنم درو
سالها حیرانِ او بودم کسے آگه نشد — زانکه حیرانند چون من جملهٔ عالم درو
عاشقان را آن سرِ کو از همه عالم به است — وان سگان هم بهتر از خیل نبی آدم درو

تا هلالی را شمردی از سگان کمترین
همچنین دیگر نے بیند بچشم کم درو

مردم ازین الم که نه مردم برای تو — ای خاک بر سرم که نشد خاک پای تو
گر اختیار مرگ بدستم دهد قضا — روزے هزار بار بمیرم برای تو
غم نیست گر ز مهرِ تو دل پاره پاره شد — ای کاش ذره ذره شود در هوای تو
گویم دعاو عمر ابد خواهم از خدا — تا عمر خویش صرف کنم در دعای تو
در آرزوے آن که بمن آشنا شوی — آمیختم بهر که بود آشنای تو

زنیکوئی که بر دل ستم دوست خوش آید
خوش نیست که بر غیر من آید ستم او

مے سوزم و این آه جگر سوز دلیل ست
کز جان و دلم دود برآورد غم او

داریم امید کرم از یار ولیکن
دیدیم ستمها بامید کرم او

از تیغ تو صد کشته شود زنده بیکدم
گویا دم جان پرور عیسی ست دم او

گفتم که هلالی ز غمت سوے عدم رفت
گفتا چه تفاوت بود وجود و عدم او

باز یکجا ز تعب از یکطرف در کوے تو
روے با ما کن خدارا تا نه بیند روے تو

دیدهٔ نااهل ما این چنین حیف ست حیف
چشم بد یارب نیفتد بر رخ نیکوے تو

بعد ازین سر از سر زانو نخواهم برگرفت
تا نه بینم غیر را زین پیش همزانوے تو

میکنی بیداد و میگوئی که این خوئی تست
اینچه خوی و اینچه بیداد ست داد از خوے تو

چون نیامیزی بمن در کوی خو دارم مکش
خون من باری نیامیزد بخاک کوے تو

خاک ره گشتم گر آب دیده بگذارد مرا
هم رود باد صبا بر خیزم آیم سوے تو

همچو ماه نو هلالی خم نگشتی شام غم
گر نبودی مائل طاق خم ابروے تو

عاشقم کردی و گفتے بار دیگر خو مگیر
عاشق روی تو ام باهر که میخواهی بگو

جان من دلجوئی اغیار کردن تا بکے
گاه گاهے هم دل سرگشتهٔ ما را بجو

ای طبیب از بهر درد ما غم درمان مخور
زان که ما با درد بے درمان او کردیم خو

همچو موئی شد تنم گو از میان بردار عشق
بعد ازین موئی نگنجد در میان ما و او

رفت آن آب حیات از جوی یار چشم من
کے بود یارب که آب رفته باز آید بجو

صورت دعوی گل معنی ندارد یار خت
چون ندارد صورت و معنی چه سود از رنگ و بو

بر سر کویش هلالی رخ بخون آغشتن چه
سوی تیغ آبدارش من و دست از جان بشو

گر در رهش افتد کسے کمتر نماید از خسے | از احتیاج ما بسی بیش ست استغنائے او

گفتم هلالی دمبدم جان میدهد گفتا چه غم
گفتم بسویش نه قدم گفتا کرا پروائے او

لیلے و مجنون اگر می بود در دورانِ تو | این یکے حیران من میگشت و آن حیرانِ تو
دامن خود را مکش امروز از دستِ رقیب | ورنه چون فردا شود دستِ من دامانِ تو
زخمِ پیکانِ ترا مرهم چرا باید نهاد | گر کسے مرهم نهد بارے هم از پیکانِ تو
کے ز میدانِ تو برخیزم که بعد از کشتنم | گرد من هم برنخواهد خاست از میدانِ تو
محنتِ روزِ قیامت بر من آسان بگذرد | زین عقوبتها که دیدم در شبِ هجرانِ تو
دمی که از ناز عتاب آلوده میکشتی مرا | وای گر ظاهر نمی شد خندهٔ پنهانِ تو

در غمِ هجرانِ هلالی صبر کن تدبیر چیست
هیچ تدبیرے ندارد درد بے درمانِ تو

اے بی وفا چه چاره کنم با جفاے تو | تا کے جفا کشم نه امید وفاے تو
چون مبتلاے عشقِ ترا نیست چاره | بیچاره آن شقی که شود مبتلاے تو
می خواهم از خدا بدعا صد هزار جان | تا صد هزار بار بمیرم برائے تو
من کیستم که سر بتو جان فرو کنم | اے صد هزار جان مقدس فداے تو
تا دیده ام که بند قبا چیست کرده ام | بر دل چه بندها ست مرا از قباے تو
اے سرو اگرچه دور شدی از کنارِ من | حقا که در میانهٔ جانست جاے تو

روزے که عمرِ خویش هلالی دهد بباد
می خواهد از خدا که شود خاکِ پاے تو

شاکم بره پیکِ حریمِ حرمِ او | باشد که بجائے برسم بر قدمِ او
برداغِ دلم مرهمِ راحت مگذارید | تا کم نشود راحت دردو المِ او

Rekhta

ولہ

نمی کشیم سر از آستانِ خانۂ تو
کجا رویم سرِ ما و آستانۂ تو

ترا بہانہ چہ حاجت برائے کشتنِ من
مکن مکن کہ مرا می کشد بہانۂ تو

ترحمے بکن اے پادشاہ کشورِ حسن
کہ غیر ظلم و ستم نیست در زمانۂ تو

از آن سمند تو بر پیچہ گہ چوگان
کہ رقص میکند از ذوق تازیانۂ تو

سفید گشت مرا استخوان و خوشحالم
بدان امید کہ روزے شود نشانۂ تو

شب از فسانہ بروز آورند و این عجب است
کہ روز خود بشب ارم من از فسانۂ تو

ہلالی از غم جانسوز عشق آہ مکش
کہ سوخت جان من از آہ عاشقانۂ تو

روزم از بیم رقیبان نیست رہ در کوئے او
شب روم لیکن چہ حاصل چون نبینم روئے او

دارد آن ابرو کمان پیوستہ در ابرو گرو
از گرہ گویا بہم پیوستہ شد ابروئے او

ما چو از ہر سو بخاک کوئش آوردیم رو
بعد ازین روئے نیاز ما و خاک کوئے او

گرچہ پیش دزدم ولی ہر جا کہ بنشینم میکنم
می نشینم روبکوی یار و خاطر سوئے او

سنگہ در پہلوئے او خود را نمیخواہم ز رشک
دیگرے ساچون تو انم دید در پہلوئے او

او بقتلم شاد و من غمگین کہ گاہ کشتنم
تا کہ آزادے نبیند ساعد و بازوئے او

تا ہلالی را فراغت چنگ بزم دوستان
نالۂ دیگر برون می آید از ہر موئے او

خواہم فگندن خویش را پیش قد رعنائے او
تا بر سر من پا نہد یا سر نہم بر پائے او

سرو قدش نو خاستہ ماہ رخش ناکاستہ
خوش صورتے آراستہ حسن جہان آرائے او

غم نیست جان من اگر داغی نہادے بر جگر
ای کاش صد داغ دگر می بود بر بالائے او

تا دل بجان ماند مرا از دیدہ گوہر دل مرا
مردم نشین ست آن سر آن جا نخواہم جائے او

جیب گل پیرهنان چاک شد از دست غمت
ورنه بودی همه اسرار بگریبان از تو

نیست این غنچه خندان که شگفتست بباغ
دل خونین جگرانست پریشان از تو

غنچه در باغ ز باد سحر آشفته نبود
بلکه صد پاره دلی داشت پریشان از تو

طالب وصل تو از محنت هجران نترست
تا میسر نشود کام دل آسان از تو

آن پری بزم می آراست هلالی برخیز
جام جم گیر که شد ملک سلیمان از تو

چند گیرد جام می کام از لب میگون او
ساقیا بگذار تا بر خاک ریزم خون او

قصهٔ لیلی و مجنون پای تا سر خوانده ام
هم تو از لیلی فزونی هم من از مجنون او

مهر آن مه را بجان خواهم که بس لائق فتاد
عشق من افزون من حسن و وفا افزون او

از فسون کر نیست چون بیجوابی مارا علاج
پیش ما افسانه بهتر باشد از افسون او

نامه را قسم نوشت و ساخت عنوانش بخون
تا هم از عنوان شوم آگاه بر مضمون او

داغها دارم بدل چون لاله نتوانم نهفت
کان همه داغ درون پیداست از بیرون او

سرو میگوید هلالی قد موزون ترا
در عبارت کوته آمد طبع ناموزون او

چنان بلند نشد سرو ناز پرور او
که سرو ناز تو امد شدن برابر او

ز نوبهار رخش آفت خزان دورست
هنوز سرنکشیدست سبزهٔ تر او

بنازم آن شوخ را که در دم قتل
چنان نکرد که حاجت شود بخنجر او

رقیب کیست که او را سگ درش خوانم
اگر برانداز ان کوی من سگ در او

بهر جرعه که در بزمش اتفاق افتد
فراغتست مرا از بهشت و کوثر او

چو گفتهای هلالی بوصف تازه گلیست
ز برگ لاله و نسرین کنید دفتر او

حاصل کنید

آتش عشق تو در جان من شیدا فتاد | شد مدد و با آتش عشق تو آه سرد من
چون هلالی در غم عشق بتان سنگدل | محنت و اندوه خوبان برد و خواب و خورد من

ردیف الواو

بیا تا نقد جان را بر فشانم در هوای تو | بنه پا بر سرم تا سر نهم بر خاک پای تو
معاذ الله مراد دادن جان نیست تقصیری | نه یک جان بلکه گر صد جان بود سازم فدای تو
مرا تا مبتلا کردی اسیر صد بلا کردی | که یارب هیچکس هرگز نگردد مبتلای تو
توای نازک دل آخر با جفا آزرده میگردی | مبادا آنکه باشد آه سردی از قفای تو
ازان لب جان مده کس را اگر خواهی که جان بخشی | مرا باری که من جان داده ام عمری برای تو
مکن اظهار شکر از شیوه مهر و وفای من | که اینها نیست هرگز در خور جور و جفای تو

هلالی را بشمشیر تغافل بیگنه کشتی
گناه خود نمیداند تو دانی و خدای تو

آمده بمنزلم اے مه نازنین فرو | ماه مگر ز آسمان آمده بر زمین فرو
نیست عرق ز تاب مے وقت صبوح بر رخت | ریخته شبنم سحر بر گل آتشین فرو
چند بخشم بگذری تو سمن نازه پیران | وه که دمی نیامدی از سر خشم و کین فرو
چون تو بناز دست خود رقص کنان فشانده | ریخته صد هزار جان عاشق از آستین فرو
تشنه ز غصه خون من جوش کنان بسر رود | در تب اگر عرق کنم خون چکد از جبین فرو

خورد هلالی از کفت سیلی رنج و آه و غم
بر سر کس نیامده زحمتی این چنین فرو

چند پنهان کنم افسانه هجران از تو | حال من بر همه پیداست چه پنهان از تو
شمع جمعی و همه سوخته وصل تواند | گنج حسنی و جهانی همه ویران از تو
بارے ای کافر بیرحم چه در دل داری | که نیاسود دل هیچ مسلمان از تو

شب دلِ گم گشته می جستم بگرد کوی او
گفت ای بیدل چه میجوئی بگرد کوی من

پیش و پس تا چند در روی رقیبان بنگری
روی ایشان را ببین شرمی بدار از روی من

از تو این قید یکه من دارم خلاصی مشکلست
کز خم زلف تو زنجیریست بر هر موی من

چشمت از مستی فتد هر گوشه در حیرتم
زینکه هرگز گوشه چشمت نیفتد سوی من

چین ابروی تو نتوانم کشیدن بیش ازین
کز کمانت عاجز آمد قوت بازوی من

با تو چون گوید هلالی ظلم و بدخوئی مکن
هر چه میخواهی بکن اے ظالم بدخوی من

ای دل بکوی او مرو از بیخودی غوغا مکن
خود را و ما را بیش ازین در عاشقی رسوا مکن

ای اشک سرخ و گرد رو بر چهره ام ظاهر شو
آبیکه پنهان خورده ام در روی من پیدا مکن

تا چند ناز و سرکشی اے آخر بجان آمد دلم
بر عاشق مسکین خود زین بیش استغنا مکن

من حاضر و تو با کسان هر دم نمائی عشوه
اینها مکن در مسکنی در پیش چشم ما مکن

تا چند هر دم غنچه سان خندی بروی این و آن
چون شاخ گل باش از حیا سر پیش کس بالا مکن

با ابرو چون ماه نو هوش هلالی را ببر
ماه هلال ابروی من عقل مرا شیدا مکن

خط ریحانش رقم بر نسترن خواهد زدن
سنبل تر نیچه بر روی سمن خواهد زدن

سرو ناز من که سوی باغ شد دامنکشان
طعنها بر ناز نینان چمن خواهد زدن

گر هلالی ناگهان در گنج غم آهی کشید
آتشی در خانمان خویشتن خواهد زدن

از فراق آن پری هر دم فزون شد درد من
ساخت ظاهر در دل ا اشک و نگ زرد من

تا بکی از عشق او جور و جفا خواهم کشید
ای فیقان سوخت دیگر جان غم پرورد من

گرچه دور از آستان دوست گشتم خاک راه
کاش روزے باد در کویش رساند گرد من

خوبان چو سر همه در راه تو خاک اند
خاک ست سر دم بر سر راه همه خوبان

تیغ از کف خوبان گنهی نیست و گر هست
بر گردن من باد گناه همه خوبان

پرسید که آن زهره جبین کیست هلالی
خورشید همه عالم و ماه همه خوبان

ای معلم خاطر غمدیده من شاد کن
بنده گر دم یک زمان آن سرو را آزاد کن

از گدای خویش فارغ مگذر ای سلطان حسن
یا بده داد دل من در ویش یا بیداد کن

خواه پیغامی فرست و خواه دشنامی بده
از فراموشان بهر نوعی که خواهی یاد کن

دل نه صد چاک ست آخر هم لطفی بنه
رحمتی فرما و این ویرانه را آباد کن

ای دل این خون خوردن پنهان مکن دیوانه گرد
تا کجا خاموشی ندارم بعد ازین فریاد کن

ناصحا من عاشقم این پند را دادن چه سود
گر توانی ترک این سودای بی بنیاد کن

بر سر کویش هلالی صبر را بنیاد نیست
چون درین کو آمدی کاری دگر بنیاد کن

فدای آن سگ کویم باد جان ناتوان من
که بعد از مرگ در کویم تو آری استخوان من

چو دادی عزم رفتن با تو نتوان گفت رو دل گفتن
که وقت رفتن جان ست میگیر زبان من

من از بیمهری آن ماه مردم کی بود یارب
که با من مهربان گردد سپهر نامهربان من

زبان یار شیرین ست و کام من بصد تلخی
زهی لذت اگر باشد زبانش در دهان من

گمان دارم که با من اتفاقی هست آن سرو را
چه شد با آه اگر روزی یقین گردد گمان من

شب هجران نه نوبت می ستاند جان مشتاقان
گر این نوبت بجان من رسد آیو جان من

هلالی شعله‌ای برق آهم رفت بر گردون
ملک ابر فلک دل سوخت از آه و فغان من

بهر خونریز دلم ترک کمان ابروی من
راست چون تیر آمد و بنشست پهلوی من

۱۱۴ دیوان هلالی

۱ هلالی گوی آن بود مقام
صبر بر محمل نیست کز انسان رود ننگ
۲ با امتحان بیشتر و بیش دگر اعتبار
۳ با یار گر دو دل بود از ان نالد و فریاد
۴ قوله چو دادی عزم رفتن
۵ قوله بر سر کویش الخ بنیاد
۶ وداع جان قرار داد و دو آن سبب شد
۷ گر وقت مرگ زبان با یار آرد و مطلوب
۸ قوله زبان شیرین بعد از تلخی دلنشین
۹ سهو ایمای آخر بیت ۱۲
۱۰ قوله ترک کمان ابروی الخ یعنی
مشتاقان را نوبت بجان
از شتاقان او بود ام
آخر دو نیست این نوبت
جان من ام بهر او
سپه افسوس ست بجان
من ۱۲

ولہ

من گرفتار و تو در بندِ رضایِ دگران
من خرِ درِ تو ہلاک و تو دوایِ دگران

گنجِ حسنِ دگران را چکنم بے رخِ تو
من برائے تو خرابم تو برائے دگران

خلوتِ وصلِ تو جایِ دگر انست دریغ
کاش بودے من دلخستہ بجایِ دگران

پیش ازین بود ہوائے دگران در سرِ من
خاکِ کویت زسرم برد ہوائے دگران

باز سر کردم و سوئے تو نہ نوعم رہ نیست
وہ کہ دارد سرِ من رشکِ بہائے دگران

گفتی امروز بلائے دگران خواہم شد
روئے من شود اینکاش بلائے دگران

دلِ غمگین ہلالی بجفائے تو خوش ست
ای جفاہائے تو خوشتر ز وفائے دگران

در کوئے بتان نیست کسی ارتر از من
در پیش عزیزانِ جہان خوار تر از من

گفتی کہ مرا یارِ وفادار بسے ہست
ہستند ولی نیست وفادار تر از من

گر طالبِ آنی کہ بیارے بنشینے
بنشین کہ ترا نیست کسے یار تر از من

چون غنچہ اگر سینہ تنگم بشگفے
دانی کہ نبود دست دل افگار تر از من

خلقِ دو جہانست گرفتارِ تو لیکن
در ہر دو جہان نیست گرفتار تر از من

خرسندم اگر دگرے را سگِ آن کوئے
کاین مرتبہ را نیست سزاوار تر از من

امروز اگر عشق گناہ ست ہلالے
فردا نتوان یافت گنہگار تر از من

ای ماہِ من و شاہِ سیاہ ہمہ خوبان
خوبان ہمہ شاہند تو شاہِ ہمہ خوبان

آنجا کہ تو بر مسندِ عزت بنشینے
بر بارد و حشمت و جاہِ ہمہ خوبان

از حسرتِ آن چشم کہ بی سرمہ سیاہ ست
خون میرود از چشمِ سیاہِ ہمہ خوبان

سویم نظرے کن کہ بسے خونبہا افتد
زان چشمِ نگاہی زنگاہِ ہمہ خوبان

خون شد جگر خلق بدلها مزن آتش — اندیشه ز دود دل خونین جگرے کن
از بهر گرفتاری ما زلف سیارے — مالسته دامیم تو فکر دگرے کن
ای خواجه بشو ساکن بتخانه صورت — بیرون رو و در عالم معنے سفرے کن

من پیغمبرم گر خبرم نیست هلالے
از پیغمبر بهای من اورا خبرے کن

مسلمانان مرا جان خواهد آمد از الم بیرون — که می آید هلال ابروے من بسیار کم بیرون
بران در انتظاری میکشم با آنکه میدانم — که شاهان بهر درویشان نیایند از حرم بیرون
مرا اینده تو خواهی کشت یا هجرت دمے دیگر — بهر تقدیر جانم خواهد آمد دمبدم بیرون
ز بهر گریه پنهان دارم اغیار ربستم — ولی دیوار وا داد از جانب همسایه نم بیرون
نه اشکست این که سوز انگیخت خونابم دل ما را — نه آه ست اینکه جان از خانه تن زد علم بیرون
اگر اهل عدم دانند محنتهای عشقت را — ز بیم عاشقی هرگز نیایند از عدم بیرون

هلالی گر رسی روزے بطوف کعبه کویش
قدم از سر کن و زانجا منه دیگر قدم بیرون

اگر ربے تو مردن چه باک از ان مردن — هزار بار برای تو میتوان مردن
بروز وصل تو دانی که چیست حالت ما — نفس نفس تبو دیدن زمان زمان مردن
زمان عشق و جوانیست مرگ من مطلب — که مشکلست بصد آرزو جوان مردن
بر آستان تو جان میدهم چه بهتر ازین — سعادت ست بران خاک آستان مردن
خدای را که دگر ناگهان برون مخرام — وگرنه پیش تو خواهیم ناگهان مردن
تو در گرفتن تیر و کمان بقصد شکار — من و ز دیدن آن تیر و آن کمان مردن

بخاک پای تو مردن حیات اهل دلست
هزار جان هلالے فدای آن مردن

چند بیماری کشد مسکین ہلالی در غمت
ای طبیب درد مندان کے بیماری ببین

خوش آنکہ در ہمہ وی از من تو باشی و من
بجز من و تو نباشد ہمین تو باشی و من

بہار میرسد آیا بود کہ در چمنے
نشستہ پای گل و یاسمین تو باشی و من

شدی بباغ کہ آنجا خوشست مجلس مے
بلی خوشست اگر ہمنشین تو باشی و من

مخوان بجلوہ گہ ناز خود رقیبان را
ہمین بس ست کہ ای نازنین تو باشی و من

خوش ست ہمسفری با تو خاصہ الوقتے
کہ گر بروم روم یا بچین تو باشی و من

بہار آمد و گشت این ہوس ز شوق مرا
کہ بر کنار گل و یاسمین تو باشی و من

مگو کہ عمر ہلالی گذشت با دگران
ازین چہ باک اگر بعد ازین تو باشی و من

در قبای ارغوانی قد آن سرو روان
ہست چون نازک نہالے از درخت ارغوان

عاشقم جاہی ولیکن او کجا و من کجا
من کہن پیر گدا او بادشاہ نوجوان

روی نیکو دیدم و از طعن بدگو سوختم
کس ہمینا دانچہ من دیدم ز روی نیکوان

بسکہ خیل عاشقان رفتند از شہر وجود
راہ صحرای عدم شد کاروان در کاروان

سخت لحظہ دیدنت سوی رقیبان تا بکے
گاہ گاہی جانب ما ہم نگاہی میتوان

ایکہ بر قول تو دارد ماہ من سمع قبول
بشنو از من حسب حال چند و او را بشنوان

فی الاذہن مخاطب
از ہلالی گر سگ کوی تو خواہد طعمہ
پارہ ہای دل بخونناب جگر سازد روان

برخیز و بسر وقت اسیران گذرے کن
چشمے بکشا سوے غریبان نظرے کن

ای گریہ بیا در غم ہجرش مدد ی کن
وی نالہ برو در دل سختش اثرے کن

چون آئینہ ہر لحظہ بہر عکس نمارے
زنہار کہ از آہ دل ما حذرے کن

جرعه بخش ازان لبک تو ابی ست عظیم
تشنه را آب ز سر چشمهٔ حیوان دادن

تا کی افسانه خود پیش خیالت گویم
درد سر این همه خوش نیست بهمان دادن

بی تو هجران بسرم گر اجل آرد روزی
میتوان جان خود از شوق بهجران دادن

گر چنین موج زند اشک هلالی هر دم
خانمان را همه خواهیم بطوفان دادن

از رشک سوختم بر رقیبان سخن مکن
در میکنی برای خدا پیش من مکن

در آرزوی یک سخنم جان بلب رسید
جانان ترا که گفت که با ما سخن مکن

هر جا که شمع جمع شدی سوختم ز رشک
بهر خدا که روی بهر انجمن مکن

عاشق منم حکایت فرها دتا بکی
جان کندنم ببین سخن از کوهکن مکن

تا چند بهر قتل من آزرده می شوی
سهلست بر من انچه بر خویشتن مکن

ای کز دیار عقل فتادی بملک عشق
حال غریب مانگر اینجا وطن مکن

گفت از لبت هلالی و قند ز شکر شکست
نامش بغیر طوطی شکر شکن مکن

آخر ای آرام جان بسوی دل نگاری ببین
از جفاکاری حذر کن در وفاداری ببین

تا بکی فارغ نشینی لحظهٔ بیرون خرام
بر سر آن کوی هر سو عاشق زاری ببین

یکدو روزی جلوه کن در شهر و از سودای خویش
هر طرف دیوانه دیگر ببازاری ببین

سوی من ببین و بدشنامی مشرف کن مرا
گر بدین تشریف لائق نیستم باری ببین

چند بینی لاله و سرو سهی ای باغبان
در سهی قدی نظر کن لاله رخساری ببین

ایکه میخواهی نشانم بر سر کویش بیا
استخوان فرسوده در پای دیواری ببین

دیدن و پرسیدنش ما را محالست ار رقیب
هم تو بسیاری بپرس از ما و بسیاری ببین

زاهدا در حجرهٔ تشبیه مسلمانم مخواه
در تتق هر موازین پشمینه زناری ببین

گر بروی من هلالی سیل اشک آمد چه شد
تا چیا آید هنوز از ریگذار چشم من

گهی لطف ست گاهی قهر کار دلربای من
ولی لطف از برای دیگران قهر از برای من

بجو بان تا وفا کردم جفا دیدم بحمد الله
که تقریب جفای خوبرویان شد وفای من

دعای خویش اشایستهٔ احسان نمیدانم
خوشم گر لائق دشنام هم باشد دعای من

بدرد عشق خو کردم ندارم تاب بیدردی
طبیبا ترک درمان کن که درد آمد دوای من

بلای من شد این بالا خدارا پیش من منشین
نمیخواهم که پیش دیگران آید بلای من

ز اشک خونین و رخ گلگون آغشته ام سوی تو چون آیم
که بر خاک درت جا نیست پاکان را چه جای من

هلالی بعد ازین خواهم قدم از فرق سر سازم
که در راهش سر من رشکها دارد بپای من

گفتم چون زنده ماندی غم هجران من
خواستم مرگ خود اما بر نیامد جان من

درد من عشقست و درمانش بغیر از صبر نیست
چون کنم کز درد مشکلتر بود درمان من

من خود از جان بنده ام فرمان عشقت اولی
تا چه فرماید مرا این بخت نافرمان من

شمه ناگفته از سوز دلم شهریست پر سوخت
آه گر ظاهر شود این آتش پنهان من

دوده روی آتشین ست آنکه گاه دیدنش
شعلها پندارم افتاده ست در مژگان من

بسکه من مدهوش و حیرانم ز چشم مست او
هر کرا چشم ست می باید شدن حیران من

چون هلالی گوشهٔ خاطر بی گدائی نیستم
گه گهی سوی گدای خود نگر سلطان من

جان بحسرت نتوان بی رخ جانان دادن
خواهش دیدن و حیران شدن و جان دادن

در جهان در عوض یک سر موی تو کم ست
دل و جان خود چه متاعی ست که نتوان دادن

خال اگر نیست رخ خوب ترا زان سبب ست
که بموری نتوان ملک سلیمان دادن

پیش ہر سفلہ بشیریں سخنی لب مکشا
شکرستان تو حیف ست بکام مگسان

تکیہ بر عشق جوانان ہوسناک مکن
کہ بغیر از ہوسی نیست درین بلہوسان

سوخت بیچارہ ہلالی ز جفاہای رقیب
چارہ اش وصل حبیب ست خدایا برسان

تا بکے تند شوی بہر جفای دل من
چند روزی بوفا کوش برای دل من

گر تو میدانشتی این آتش پنہان کہ مراست
دل بیرحم تو میسوخت چہ جای دل من

حاش للہ کہ دلم ترک تو گوید بجفا
کز جفاہای تو بیش ست وفای دل من

زان دو گیسوی دلاویز چہ امکان گریز
کہ دو زنجیر نہادند بپای دل من

ہر طبیبے کہ خبر داشت ز بیماری عشق
غیر وصل تو نفرمود دوای دل من

دل گرفتار بلا نیست ہلالی کہ مپرس
کس گرفتار مباد ابہلای دل من

روز نوروز ست و مارا مجلس افروزی چنین
سالہا شد کز خدا میخواستم روزی چنین

از جفا کاری نہادی گوشہ بر قول رقیب
تا چہا آموختی باز از بدآموزی چنین

ہر شبی در کنج غم گریان و سوزانم چو شمع
غرق آب و آتشم با گریہ و سوزے چنین

پیش تیر غمزہ اش بردم دل چاک را
چون نگہدارم دل از پیکان دلدوزے چنین

از فروغ عارضت روز ہلالی روشن ست
وہ کہ دارد آفتاب عالم افروزی چنین

ای قدت نازک نہال جوبار چشم من
لطف کن برخیز و بنشین بر کنار چشم من

چشم مردم را غبار از گرد میبا شد ولے
می برد گرد سر کویت غبار چشم من

اشک من ہر کس کہ دید از کار چشم دست شست
گوشہ چشمی گرفت از دست کار چشم من

قطرہ خون بود کز دل داشت چشم یادگار
بر کنار افتاد اکنون یادگار چشم من

قدرت رانی ناکف میخوانم و نی سر میگویم
بلند و پست چون گویم که دور از اعتدال است این

بهجر انش دم آبی که میگردد نصیب من
حذر از ان لب حرامم باد گر گویم حلال است این

بشام غم هلالی بسکه زار و ناتوان گشتی
کسی ناگاه گر بیند ترا گوید بلا است این

منم چون غنچه در خون نهان گلبرگ تر پنهان
دلم صد پاره و هر پاره در خون جگر پنهان

تماشای رخش در دیده خوابی بود پنداری
که تا من چشم وا کردم شد از پیش نظر پنهان

طبیبا داغهای سینه را صد بار هم نه
که دارم در تهِ هر داغ صد داغ دگر پنهان

خطِ سبزی که خواهد رست زان لب جمله پیدائی
برای کشتن من زهر دارد در شکر پنهان

مگو تا زنده باشی عشق را از خلق پنهان کن
که راز عاشقی هرگز نماند این قدر پنهان

نه تنها آشکارا داغ عشقت سوخت جان من
بلای عشق جانسوز است اگر پیدا و گر پنهان

هلالی را چه سود از عشق پنهان داشتن دل
چو در عالم نخواهد ماند آخر این خبر پنهان

صبح امید ما نشد روی یار ما نمان
تار آن طرهٔ شبرنگ و شب تار ما نمان

نیست چون هیچ تفاوت ز رقیبان با من
پیش تو یار ما نمان باشد و اغیار ما نمان

ملی شد افسانهٔ هر عاشق و معشوق که بود
قصهٔ ما و تو در کوچه و بازار ما نمان

همره غیر چو باشی دلم آزرده مکن
جان من بس بود آزار دل زار ما نمان

گویم ای شوخ بدیوار غم دل پس ازین
با تو گفتن چو ما نشد و بدیوار ما نمان

دل و دین باخت هلالی تو بمنمای وفا
وان جفاجوی با و بر سر آزار ما نمان

ای ز پیکرهٔ من چند نشینی بکسان
دامن من چون تو گلی حیف که گیرند خسان

ماه من چند با غیار کنی همنفسی
تیره شد آینهٔ لطف تو زین همنفسان

گفتش فردا ست با من وعده وصل تو گفت — دل بفردای قیامت نه که آن امروز است این

بر سر کویش هلالی درد عشق خویش را
پیش ازین پنهان مکن کز چهره ات پیداست این

عید قربان شد بیا عاشق کسی بنیاد کن — دردمندان را ز ابرگ نو سبارکباد کن
گفته ٔ دردین ما رسم فراموشی خطاست — چون کنی از ما فراموش این سخن را یاد کن
با من آغاز تکلم کردی و بیخود شدم — تا ز اول نشنوم بار دگر بنیاد کن
زینهار ای دل چو آن سلطان خوبان در رسد — حال ما را عرضه ده گر نشنود فریاد کن
ای فلک زان سنگدل گر نقش شیرین کنده شد — گر توانی زیر پای رو تربت فرهاد کن
ترک جان گفتیم و بیدادت هنوز آخر نشد — آخر ای سلطان خوبان بس کن این بیداد کن

ای پری پیکر هلالی از غمت دیوانه شد
گر نوازش میکنی او را بسنگی شاد کن

گر جدا سازی به تیغ جور بند از بند من — از تو قطعا نگسلد سر رشته ٔ پیوند من
غمزه ٔ خونخواره ات را گر سر عاشق کشی ست — عاشق دیگر بخواهی یافتن مانند من
تلخکامم زان لب شیرین کرم کن خنده ئی — چیست چندین زهر چشم ای شوخ شکرخند من
امشب از بخت سیه در کنج تاریک ستم — یکزمان طالع شو ای ماه سعادتمند من
کرده ٔ عهد وفا من خورده ام سوگند مهر — بشکند عهد تو اما نشکند سوگند من
ناصحا چون عشقبازان از نصیحت فارغند — پند بشنو عمر خود ضایع مکن بر پند من

چون هلالی با مه رویت دلم خرسند بود
آه ازین غمها که آمد بر دل خرسند من

دلا ز آن لب زلال خضر میخواهی خیال است این — ز آتش آب میجوئی تمنای محال است این
کسان گویند هر جوینده یابنده می باشد — ترا می جویم و هرگز نمی یابم چه حال است این

خون بسته غنچه وار دل تنگم از فراق
دل تنگم آنچنان که شگفتن نمیتوان

در خون نشست چشم هلالی که از رهت
گردی بدامن ثمره رفتن نمی توان

نظارهٔ کن در آئینه خود را حبیب من
اما بشرط آنکه نگردی رقیب من

تن از وطن جدا و دل من زمن جدا
آگاه نیست یار ز حال غریب من

زینسان که در غم عشق تو ام ساخت ناتوان
مشکل زیم اگر تو نباشی طبیب من

تا کی خورم غم تو بی تسکین درد خویش
گویم بخود که از ازل این شد نصیب من

آزرده شد هلالی و آن گل نگفت هیچ
تا کی جفای خار کشد عندلیب من

دل خون شد از امید و نشد یار یار من
ای وای بر من و دل امیدوار من

از جور روزگار چه گویم که در فراق
هم روز من سیه شد و هم روزگار من

تردیک شد که خانهٔ عمرم شود خراب
رحمی بکن وگرنه خرابست کار من

زین پیش صبر بود دلم را قرار نیز
یارب کجا شد آن همه صبر و قرار من

ای سیل اشک خاک وجودم بباد ده
تا بر دل کسی نه نشیند غبار من

گفتی برو هلالی و صبر اختیار کن
وه چون کنم که نیست بدست اختیار من

مردم از درد و نگفتی درد مندان را چیست
درد مندان اینمپرسی چه استغناست این

سایهٔ بالای آن سرو از سر من کم مباد
زانکه بر من رحمتی از عالم بالاست این

خواستم کان سرو روی در کنار آید ولی
با کجیهای فلک هرگز نیامد راست این

جای دل در سینه بود و جای مهرت در دلم
آن زجا رفتست اما همچنان بر جاست این

اشک گلگون مرا بر چهره هر کس دید گفت
کز غم گلچهره آشفته و شیداست من

ولہ

سخن و تخیلِ حسنت چہ یار بہتر ازین
بغیر عشق چہ ورزم چہ کار بہتر ازین

بروز گار شدی یارِ من بحمد اللہ
دگر چہ کار کند روزگار بہتر ازین

ز جبہۂ گرمت بیشتر فشان بر من
تو ابر رحمتی آخر ببار بہتر ازین

بغمزہ آہو چشمت شکار مردم کرد
کہ دید آہو مردم شکار بہتر ازین

تبارک اللہ ازین سبزۂ و گلی کہ تراست
نبودہ است و نباشد بہار بہتر ازین

تو مستِ جامِ غروری ہمیشہ ای زاہد
مباش غرہ کہ رنج خمار بہتر ازین

بران سمند کہ در چابکی و جلوہ گری
نیامدست بمیدان سوار بہتر ازین

ز دورِ چرخ ہلالی بداغ دل خوش باش
طمع ز کوکبِ طالع مدار بہتر ازین

نہ رحم در دلِ یار و نہ صبر در دلِ من
اجل کجاست کہ بنشکل ست مشکلِ من

ز مہوشان طمع مہر کردہ ام ہیہات
زہی خیال کج و آرزوی باطلِ من

ز مژگانی کہ منم رہ بلعبش نتوان برد
کہ رہگذار غم افتادہ است منزلِ من

بداغ لالہ رخان چون برون روم زین باغ
گل دگر نہ دمد غیر لالہ از گلِ من

بگو کہ در دلِ تو زنگ بستہ پیکانم
کہ تخم مہر و وفا سبز گشتہ در دلِ من

ہمہ متاعِ جہان را بہ نیم جو نہ خرم
کزین معاملہ ہیچا صلیست حاصلِ من

بدست دوست ہلالی مراز قتل چہ باک
اگر ہلاک شوم جانِ فدای قاتلِ من

مشکل غمیست عشق کہ گفتن نمیتوان
وین مشکلی دگر کہ نہفتن نمیتوان

غمہای عاشقان ہمہ افتند پیش یار
ما را عجب غمی ست کہ گفتن نمیتوان

دندان بقصدِ لعلِ لبش تیز چون کنم
کان لعل گوہریست کہ سفتن نمیتوان

همچو سگ با تو سر آیمه ام ای طرفه غزال
میروم در هوسِ آنکه شکارِ تو کنم

ای گل تازه که دیر آمده پیشِ نظرم
زود مگذر که تماشایِ بهارِ تو کنم

ماه من سوی هلالی بگذر از سرِ مهر
سرمه دیده گریان ز غبارِ تو کنم

ردیف النون

پشت پناهِ من بُود دیوارِ در برِ من
از گریه بر سرِ افتاد ای خاک بر سرِ من

لیلی کجا و حُسنت مجنون کجا و عشقم
نی آن مقابل تو نی این برابرِ من

من مانده دست بر سر از نالهٔ دلِ خود
دل مانده پای در گل از دیدهٔ ترِ من

خوابم چگونه آید کز چشم و دل همه شب
باشد در آب و آتش بالین و بسترِ من

تاب جفا ندارم ای وای اگر ازین بس
ترکِ ستم نکردان ترکِ ستمگرِ من

ای باد اگر ببینی خوبان سوِ قدرا
عرضِ نیاز من کن با نازپرورِ من

جز کنجِ غم هلالی جایی دگر ندارم
من بادشاهِ عشقم اینست کشورِ من

بخاکِ پایِ تو ای سروِ نازپرورِ من
که خبر هوایِ وصالِ تو نیست در سرِ من

براهِ عشقِ تو خاکم طریقِ من اینست
درین طریق بنا شد کسی برابرِ من

غمِ تو در دلِ تنگم گذشت و منفعلم
که نیست لائق او کلبهٔ محقرِ من

ز جلوهٔ سمنِ و سرو و دل نیارساید
کجاست سرو سهی قامت و سمن برِ من

ز ترکِ مستِ من ای زاهدان کناره کنید
که نیست هیچ مسلمان حریفِ کافرِ من

عذر کنید رقیبان ز سیلِ مژگانم
که دردمندم و خون میچکد ز خنجرِ من

عتاب کرد و جفا نیز میکند بهیات
هنوز تا چه کند طالعِ ستمگرِ من

هلالی از می عشرت مرا نصیبی نیست
مگر بخون جگر پر کنند ساغرِ من

۱۰۳

کس چرا از دستِ دنیا ساغرِ محنت کشید
ساغری گیریم و دست از محنتِ دنیا کشیم

ساقیا میخانه دریائیست پر آبِ حیات
همدکن تا کشتیِ خود را دران دریا کشیم

نازِ نینان سر کشی را در مقامِ احتیاج
جای آن دارد کزایشان ناز را استغنا کشیم

چون زحالِ زارِ خود پیشِ تو نتوانم زدن
گوشه گیریم و آهی از دلِ شیدا کشیم

ای رقیبِ سنگدل زین خشم و کین بگذر که ما
ناز عنائی زیارِ نازک رعنا کشیم

فکرِ خوبان کن هلالی فکرِ دیگر تا بکی
خود چرا بر لوحِ خاطر نقشِ نازیبا کشیم

چون قامتِ آن سرو سهی کرد هلالم
سروی بنشانید روان بر سرِ خاکم

رفتی و دلم چاک شد از دستِ تو دلبر
باز آ و قدم رنجه نما در دلِ چاکم

گفتم که هلاکت کنم از نازِ و کرشمه
بنشین که من از دستِ تو امروز هلالم

شاد یم بخاکِ قدمت همچو هلالی
نه بر سرِ گورم قدمِ از ناز که خاکم

بهار میرسد اما بهار را چه کنم
چو نیست گلخنِ من لاله زار را چه کنم

باختیار توانم که راز نگشایم
فغان و نالهٔ بی اختیار را چه کنم

اگرچه روی تو خورشید وار جلوه نماست
سیاه روئیِ شبهایِ تار را چه کنم

قرارِ عاشقِ بیدل بصبر باشد و بس
چو صبر نیست دلِ بیقرار را چه کنم

گرفتم این که شبِ آزمی دمی بیاسایم
علی الصباح بلایِ خمار را چه کنم

هلالی این همه غم را توان کشید ولے
غمِ غریبی و هجرانِ یار را چه کنم

جانِ من جان و دلِ خویش نثارِ تو کنم
بود و نابود همه در سرِ کارِ تو کنم

تا دگر دور نیفتد ز رخت مردمِ چشم
خواهش بر کنم و خال عذارِ تو کنم

۱ قوت نازنینان نمکی نیست
که از باب احتیاج بر انداز کشیدن بستانی
گزیری نباشد ۱۲
۲ قوله چون قامت
آمد نظر دوان در مصراع ثانی نمی آید
دایماً سرو دارد و با لفظ هم و کم سرو دان
قامت و دلدارم گویند یعنی آن معشوق
را بر سر قبر من بیاورد ۱۲
۳ قوله گر نمکین دل ساعتی از خراب
کنم ست لیکن چون آرزش را

۴ قوله ملالی مرا بیست بیاید آن
بجز خاک مرا نیست بیاید آن
۵ قوله بهار میرسد اما بهار را چه کنم
بجز غم مرا آسمان نیست سزاوار غم
قرارت و مناقشت کرد تحمل آن شان
۶ قوله جان من و دل خویش نثار تو کنم
سیاه روئی شبهای تار را چه کنم
بود و نابود همه در سر کار تو کنم
۷ قوله تا دگر دور نیفتد ز رخت مردم چشم
خواهش بر کنم و خال عذار تو کنم

زهی خجسته زمانی که بعد مرگ رقیبان
نشسته با دل آسوده روبروی تو باشم

تو آن بتی که من بت پرست همچو هلالی
بهر کجا که روم روی دل بسوی تو باشم

سنگه باشم که مِی لعل بآن ماه کشم
بگذارید که حسرت خورم و آه کشم

بسکه دریافت مرا لذت خونخواریِ عشق
دل نخواهد که دگر بادهٔ دلخواه کشم

تا کند سوی من از راهِ ترحم نظرے
هر زمان خیزم و خود را بسر راه کشم

میرم از غصه که ناگاه بآن ماه رسد
آه سرد یکه من سوخته ناگاه کشم

چند در دود و لمش دل پر درد نهم
چند کوه ستمش بار تن چون کاه کشم

پیش آن خسرو خوبان چه کشم ناوک آه
چیست این تحفه که من در نظر شاه کشم

ماه من رفت هلالی که نیاید ماهے
تا بکے محنت سی روزه ازین ماه کشم

یار گفت از ما مکن قطع نظر گفتم بچشم
گفت قطعا هم مبین سوے دگر گفتم بچشم

گفت با ما دوستی میکن بدل گفتم بجان
گفت راهِ عشق ما میرو دلبر گفتم بچشم

گفت با چشمت بگو تا در میانِ مردمان
سوی ما هرگز نمیاندازد نظر گفتم بچشم

گفت اگر با ما سخن داری بچشم دل بگو
تا نگردد گوش مردم را خبر گفتم بچشم

گفت اگر خواهد دلت زین لعل میگون خنده
گریه ها میکن بصد خون جگر گفتم بچشم

گفت اگر خواهی غبار فتنه بنشیند زراه
بر فشان آبی بخاک رهگذر گفتم بچشم

گفت اگر دارد هلالی چشم گریانت غبار
کحل بینائی بکش زین خاک در گفتم بچشم

خیز تا امروز با هم ساغر صهبا کشیم
خویش را در دامنکشان تا در صحرا کشیم

باغ و بستان و لب کشت و کوه و صحرا هم خوشست
هر کجا گوئی بساط عیش را آنجا کشیم

چند هلالی از وفا آید و رانی از جفا
وه چه کنم که من ترا خواهم و تو نخواهیم

ای گل از بستگل تو با ناز و خرامت گویم
هر چه گویم همه داری ز کدامت گویم

تو پری یا ملکی یا مه اوج فلکی
حیرتم سوخت ندانم چه نامت گویم

قد برافراختی و سرو بلندت گفتم
رخ برافروز که تا ماه تمامت گویم

کی توانم که گشم پیش تو آغاز کلام
منکه هرگز نتوانم که سلامت گویم

در مقامی که دم از افسر جمشید زنند
بنده از خاک کف پای غلامت گویم

پاسبان ساز بدین دولت بیدار مرا
تا غم خود همه شب با در و بامت گویم

ساقیا جام بکف هوش هلالی ببرد
یارب از جام لبت یا لب جامت گویم

خراب یک نظر از چشم نیمخواب توایم
بحال ما نظری کن که ما خراب توایم

سوال ما بتو از حد گذشت لب بکشا
که سالهاست که در حسرت جواب توایم

چه حد آنکه توانیم همعنان تو شد
همین سعادت ما بس که در رکاب توایم

عتاب تو کشد و ناز تو هلاک کند
هلاک ناز تو و کشته عتاب توایم

عجب مباد اگر از لبت بجام رسیم
که مست باده ناز و مه کباب توایم

ز مهر روی تو داریم داغها بر دل
ستاره سوخته از تاب آفتاب توایم

من و هلالی ازین در بهیچ جا نرویم
چرا که همچو سگان بسته طناب توایم

مرا چه زهره که گویم غلام روی تو باشم
سگ غلام غلام سگان کوی تو باشم

اگر ببوی تو گاهی کنم ز دور نگاهی
هنوز بر حذر از نازکی خوی تو باشم

چو سر عشق تو گفتن میان خلق نشاید
بگوشه بنشینم بگفتگوی تو باشم

چو لاله سینهٔ من چاک شد بیا و ببین
که از تو بر دل پر خون چه داغها دارم

مرا ز گریه مکن منع ساعتی بگذار
که زار زار بگریم که عاشق زارم

رسید جان بلب و نیست غیر ازین هوسم
که آیم و بسگان در تو بسپارم

خلاصی من ازان قید زلف ممکن نیست
که در کمند بلای سیه گرفتارم

بجلوه گاه بتان میروم ز سر شک فشان
ببانگ سنگدلان تخم مهر می کارم

هلالی از غم یار ست روز من شب تار
چه شد که صبح شود یکنفس شب تارم

ز سوز سینه کبابم ز سیل دیده خرابم
تو شمع بزم کسانی و من در آتش و آبم

مرا عقوبت هجر تو بهتر از همه شادیست
تو راحت دگران شو که من بر ای عذابم

بدیگران منشین و بجان من مزن آتش
مرا مسوز که من خود بر آتش تو کبابم

اگر برای هلاک من ست ناز و عتابت
بیا و قتل کن اینهمه که مستحق عتابم

سوال بوسه نمودم ولی تو لب نکشودی
سخن بعرض رسید و در انتظار جوابم

بگرد شمع تو پروانه ام که شمع مرادی
اگر تو روی بتابی من از تو روی نتابم

بقدر خاک ره از من کسی حساب نگیرد
بکوی دوست هلالی ببین که در چه حسابم

ساخت گدای درگهت مرحمت الهیم
بندهٔ خاص آن درم وه چه کنم که میکند

فارغم از شه و سپه لیک بکشور بتان
هست سپاهیی که من کشتهٔ آن سپاهیم

شاید اگر بفرق من گوشه نعل مرکبش
راست بماه نو رسد رفعت کجکلاهیم

گر تو بجرم عاشقی قصد هلاک من کنی
موجب صید گنه شود دعوی بیگناهیم

مستم و پیش محتسب دعوی زهد کرده ام
قاضی شرع بعد ازین کی شنود گواهیم

ز سوز و ناله آخر نگفتی حال مرا
که از تو بر دل پر خون چه داغها دارم

ز سیل دیده آخر نپرسیدی که چون دارم
که از تو بر دل پر خون چه داغها دارم

ز سوز و ناله آخر نگفتی حال مرا
که از تو بر دل پر خون چه داغها دارم

ز سیل دیده آخر نپرسیدی که چون دارم
که از تو بر دل پر خون چه داغها دارم

ز سوز و ناله آخر نگفتی حال مرا
که از تو بر دل پر خون چه داغها دارم

ز سیل دیده آخر نپرسیدی که چون دارم
که از تو بر دل پر خون چه داغها دارم

خواهم گهے بخاطر او بگذرم ولے
سنگین دلست و دل او راه چون کنم

در پای او بمردم و قدرم نشد بلند
یارب بدست همت کوتاه چون کنم

ای بخت من کجا و تمنای وصل او
درویشم و گدا هوس شاه چون کنم

گفتے چرا ست پیرهنت چاک همچو گل
بوی تو داد باد سحرگاه چون کنم

گویند ناله چیست هلالی خموش باش
با کوه درد و محنت جانکاه چون کنم

یار بیرحم من از درد بجانم چه کنم
من چنین یار چنان آه ندانم چه کنم

سیر دم گریه کنان نعره زنان سینه کنان
مست و دیوانه و رسوای جهانم چه کنم

بے تو امروز بصد حسرت و غم زیستم
آه اگر روز دگر زنده بمانم چه کنم

بی تحمل نتوان چاره عشق تو ولے
من بیچاره تحمل نتوانم چه کنم

چند گوئی که هلالی دگر از درد منال
من ازین درد بفریاد و فغانم چه کنم

خوش آن مجلس که چون جانان ز مے لاله گون بینم
ترا پیش نظر بنشانم و پیش تو بنشینم

سخن چون بر زبان رانی زبان من ز کار افتد
زبان چون بر لبت آری بر لبت آید جان شیرینم

کشیدی خنجر و گفتی که خواهم کشتنت روزے
مرا این وعده جانا نیست من خود کشته اینم

قدم چون رنجه فرمودی بیا آسوده شو تا من
بچشم خود ز پای نازکت آزار بر چینم

مرا ای طفل بدخو از در مکتب مران دیگر
که جان بر لب رسید گوش بر آواز آنینم

خراب افتاده ام بر بستر مرگ از شب هجران
اگر خواهی که برخیزم بیا بنشین ببالینم

مرا گفتی هلالی کیست سرگردان بکوئی
گدائے مستمندم وز دعاگویان مسکینم

دور روز شد که زور درد فراق بیمارم
ازین دو روزه حیاتی که هست بیزارم

چندگوئی پای در دامن کش و این سو میا
پا کشیدن چون توان دل میکشد سوی توام

رنجه گردی ساعد و خون هلالی ریختی
تا قیامت شرمسار دست و بازوی توام

روز عید است سر راه گذارے گیرم
ماہ روی بکف آریم و کنارے گیرم

شاهدان دست بخون دل ما کرده نگار
ما درین غم که کجا دست نگارے گیرم

گرد خواهم شدن و دامن آن یار گرفت
تا باین شیوه مگر دامن یارے گیرم

بیقراریم و بمنزلگه وصل آمده ایم
آه گر جرخ نخواهد که قرارے گیرم

ما بجان صید سواران کمان ابروئیم
کشته گردیم که فتراک سوارے گیرم

عاشقانیم و زکار همه عالم فارغ
ما نه آنیم که هرگز پی کارے گیرم

عید شد خیز هلالی که بعشرت نگهی باغ
جام گلگون ز کف لاله عذارے گیرم

بحال من گذری کن چو در وفای تو میرم
که زنده گردم و بار دگر برای تو میرم

نهادم از سر خود یک بیک هوس اما
همین بود هوس من که در هوای تو میرم

تو آن کسی که جان جهانی فزاید از لب لعلت
منم که هر نفس از لعل جانفزای تو میرم

بحال مرگم و سوے تو آمدن نتوانم
تو بر سرم قدمی نه که زیر پای تو میرم

دل از جفای تو خون شد روا مدار که عمرے
دم از وفا زنم و آخر از جفای تو میرم

روای رقیب کوشش که ترک جان ستانے
تو جای خویش بمن ده که من بجای تو میرم

مرا بخواری ازین در مران بسان هلالے
گذار تا چو سگان بر در سرای تو میرم

اهم شنید و رنجه شد آن ماه چون کنم
دیگر نماند جاے نفس آه چون کنم

لفست و شوخ و بیخبر از درد عاشقے
او را ز حال خویشتن آگاه چون کنم

جان ز غم سوخت هلالی قدح باده کجاست
تا ازین سوز درون یکدو سه دم بازدهم

دلم ز دست شد از دست دل چه چاره کنم
اگر بدست من افتد هزار پاره کنم

خوشست بزم تو لیکن کجاست قسمت آن
که در میان رقیبان ترا نظاره کنم

مگو کناره کن از من که جان ز کف ندهی
تو در میانهٔ جانی چسان کناره کنم

اگرچه سنگدلی از من این مناسب نیست
که نسبت دل سخت تو با سنگ خاره کنم

هلالی از رخ جانان بماه نتوان دید
ز آفتاب چه اروی در ستاره کنم

نقد جان را در هوای زلف جانان میدهم
عاشقم و زبهر سودای چنین جان میدهم

ایکه از حال من آشفته می پرسی مپرس
کز پریشانی خبرهای پریشان میدهم

پیش آن لب زار می میرم زهی حسرت که من
تشنه لب جان بر کنار آب حیوان میدهم

اینچنین کز چشم من هر گوشه میبارد سرشک
عاقبت از گریه مردم را بطوفان میدهم

دور از و هجران اگر قصد هلاک من کند
عمر خود می بخشم و جان را بجانان میدهم

هر که روزی دل بخوبان داد آخر جان دهد
وای جان من که آخر دل بایشان میدهم

در غم هجران هلالی از فغان منعم مکن
زان که من بی تابم و درد خود با فغان میدهم

نیست حد آنکه گویم بندهٔ روی تو ام
دیگرے گر بنده باشد من سگ کوی تو ام

چشم شوخت ناوک اندازست و ابرویت کمان
کشتهٔ چشم تو و قربان ابروی تو ام

بر امید آنکه یک شب شادمانم روزی
سالها شد جان من کر جان دعاگوی تو ام

گرچه ای بدخوی من خوی تو عاشق کشتن است
ترک خوی خود مکن من کشتهٔ خوی تو ام

گر دل من سدره و طوبی نجوید دور نیست
زان که من دلداده سرو و لب جوی تو ام

ولہ

براہت بنیم و از بیخودی در رہگذر غلطم
بہر جا پا نہی از شوق پا بوست بسر غلطم

بہر پہلو کہ می افتم بہ پہلوی سگت شبہا
نمیخواہم کزان پہلو بہ پہلوی دگر غلطم

بران در وقت بسمل از تو میخواہم چنان گردم
کہ عمری نیم بسمل باشم و بر خاک در غلطم

بامیدے کہ روزی بر سرم آید سگ کویت
دران کو ہر شبے تا روز در خونِ جگر غلطم

چنان زار و ضعیفم در ہوای سرو بالایت
کہ ہمچون خار و خاشاکی ازدم باد سحر غلطم

نمیخواہم کہ از بزم وصال او روم بیرون
کرم کن ساقیا جامی کہ آنجا بیخبر غلطم

ہلالی چون مرا در کوی آن مہ ناتوان بینی
بگیر از دست و بگذار تا بار دگر غلطم

عید شد بجرام تا مدہوش و حیرانت شوم
خنجر عاشق کشی بر کش کہ قربانت شوم

قتل عاشق را مناسب نیست شمشیر اجل
سوی من بین تا ہلاک تیغ مژگانت شوم

شد تن خاکی غبار و بر سر کویت نشست
غرم جولان کن کہ خیزم خاک میدانت شوم

جلوہ نما و جولان دہ سمند ناز را
تا خراب جلوہ و مدہوش جولانت شوم

مدتی شد سر فراز بزم وصلت بودہ ام
بعد ازین مگذار تا پامال ہجرانت شوم

گوشہ چشمی کہ دل را جمع سازم اندکے
تا بکے آشفتہ زلف پریشانت شوم

چون ہلالی سنگ طفلان میخورم در کوی تو
من سگ کویم چہ حد آنکہ مہمانت شوم

خرم آن روز کہ از محنت و غم باز رہم
بر آرد دل ازین درد و الم باز رہم

رفت مجنون و ازین داغ جگر سوز برست
میروم تا من ازین سوختہ ہم باز رہم

نیست امکان خلاصی ز تو در ملک وجود
مگر از قید تو در کوے عدم باز رہم

از تو بر من ستم و جور خلاف کرم است
کرمی کن کہ ازین جور و ستم باز رہم

بگفتگوی تو افسانه گشته ام همه جا
بجست جوی تو آوارهٔ جهان شده ام

خدای را دگرای باد سوی من مگذر
که من بکوی کسی خاک آستان شده ام

چه گویم از تن بیمار و کنج محنت خویش
به تنگنای لحد مشت استخوان شده ام

دلم ز شادی عالم گرفته است ولے
غمی که از تو رسیدست شادمان شده ام

ازان شدست هلالی دلم شگفت شگفت
که ناوک غم و اندوه را نشان شده ام

دل از چاک سینه تو انم برون نکنم
غم راز دل برون نتوان کرد چون کنم

خواهم ز دل برون کنم این درد ولی
در جان دردن شود اگر از دل برون کنم

هر محنت از تو موجب چندین محبت است
محنت زیاده کن که محبت فزون کنم

دل جانب تو آمد و خون کرد دیده ز شک
از من عجب مدار که از شک خون کنم

از شک خون غیر که بر دامنت رسید
هر دم ز گریه دامن خود لاله گون کنم

کارم شبی که بی تو بدیوانگی کشد
افسانه تو گویم و خود را فسون کنم

دیوانه شد هلالی و زنجیرش آرزوست
گیسوی او کجاست که دفع جنون کنم

زهی سعادت اگر خاک آن حرم باشم
بهر طرف که نهی پای قدم باشم

مکوش این همه در احترام و عزت ما
که ما بخواری عشق تو محترم باشم

مرو که آخر ایام عمر نزدیک است
بیا که یک دو سه روزی دگر بهم باشم

غریب ملک وجودیم اندکی ماندست
که باز ساکن سر منزل عدم باشم

رقیب انجناب تو قدر بیش از ماست
سگ تو ایم چرا از رقیب کم باشم

حریف بزمگه عیش را وفائی نیست
رفیق ماتم یار ست یار غم باشم

نه حد ماست هلالی امید لطف ز دوست
غنیمت ست اگر قابل ستم باشم

هر چه خواهی بکن امید دست که من از دل و جان آرزومند جفا و ستمت مے بودم

تا تو یکره بکرم سوے هلالی گذرے
سالها چشم براه کرمت مے بودم

گر بجا کم گذرد یوسف گل پیرهنم
بوی پیراهن یوسف شنوند از کفنم

بفراق تو گرفتار ترم روز بروز
کس باین روز گرفتار مباد اکه منم

کوه غم گشتم و هر لحظه کنم سینه خویش
طرفه حالیست که هم کوهم و هم کوکنم

لب بستم ز سخن ای گل خندان که مباد
مردمان بوی تو یابند ز رنگ سخنم

هر کسی در چمنے همنفس سیم تنے
من و کنج غم و در سینه همان سیم تنم

نکنم یاد بهار و نروم سوے چمن
چکنم دل نکشاید ز بهار و چمنم

گر دلم رفت هلالی ز پی دوست رواست
دل چه باشد که اگر جان برود دوم نزنم

ای مرد دلم ز آتش عشق تو صد الم
هر یک الم فسانهٔ چندین هزار غم

وصل تو زود در رخت و فراق تو دیر تمام
فریاد ازین عقوبت بسیار و رحم کم

دانی کدام روز عدم شد وجود ما
روزیکه عاشقے بوجود آمد از عدم

گویند درد عشق بدرمان نمیرسد
من چون زیم که عاشقم و دردمندهم

با یم و نیم جانے و هر دم هزار آه
اینک بباد میرود آن نیز دمبدم

چون آب بند گیست قدم تا بفرق سر
خواهم درون جان کنمت فرق تا قدم

ای بادشاه حسن هلالی گدای تست
خواهم که سوی او گذری ازره کرم

عجب شکسته دل و زار و ناتوان شده ام
چنان که هجر تو میخواست آنچنان شده ام

تو آفتابی و من ذره ترک مهر مکن
که در هوای تو ام گر بآسمان شده ام

من همان روز که افسون تو دیدم گفتم
که به بیداری شبهای غم افسانه شوم

از در خانقه و مدرسه کارم نکشود
بعد ازین خاک نشین در میخانه شوم

در سرم هست که چون خاک شود قالب من
بهوای لب میگون تو پیمانه شوم

نرگس مست ترا خواب صبوحی این همه چیست
خیز تا کشته آن نرگس مستانه شوم

بی مه خویش هلالی گنج نیم عالمرا
گنج چون نیست چرا ساکن ویرانه شوم

عیدست برون آی که حیران تو گردم
قربان خودم ساز که قربان تو گردم

خاکم بر بهت جلوه کنان رخش برانگیز
تا خیزم و گرد سر میدان تو گردم

جمعیت آسوده دلان از دل جمع ست
جمعیت من آنکه پریشان تو گردم

دشنام گونه که از شادی وصلت خیزم نیست
مشکل که خلاص از غم هجران تو گردم

من عاجزم از خدمت مهمان خیالت
این خود چه خیالست که مهمان تو گردم

تا یافتم از شادی وصل تو حیاتی
ترسم که هلاک از غم هجران تو گردم

بر خاک درت من که دو تشریف علائی
ای کاش توانم سگ دربان تو گردم

گفتی که بجان بنده کاباش هلالی
تا جان نبودم بنده فرمان تو گردم

کاشکی خاک حریم حرمت می بودم
میخور امیدی و من در قدمت می بودم

بی غم عشق تو صد حیف ز عمر یکه گذشت
پیش ازین کاش گرفتار غمت می بودم

گر بپرسیدن من لطف نمیفرمودی
همچنان کشته تیغ ستمت می بودم

گر بسر رشته مقصود رسیدی دستم
دست در سلسله زلف بخمت می بودم

گر مرا عشمت کونین میسر می شد
همچنان بنده خیل حشمت می بودم

چون مریضی که دلش مایل صحت باشد
عمرها طالب درد و الم ت می بودم

وله

چو بخت نیست که شایستهٔ وصال تو باشم
بصبر کوشم و خرسند باخیال تو باشم

بشوه زلف کشودی بچهره خال فروهشتی
اسیر زلف تو گردم غلام خال تو باشم

چو پایمال تو گشتم سرم بلند شد آری
چه سربلندی ازان به که پایمال تو باشم

کمال فضل تحصیل عاشقی مست خوش آن دم
که در مطالعهٔ صفحهٔ جمال تو باشم

خمیده باد قد من زغصه همچو هلالا
اگر نه مایل ابروی چون هلال تو باشم

من نه آنم که دل خویش مشوش دارم
هر کجا ناخوشی هست با دو خوش دارم

گر سگان سر آن کوی کبابی طلبند
پاره سازم دل پرخون و برآتش دارم

چه بلاها که ازان مه دل زارم نکشید
الله الله چه دل زار بلاکش دارم

تا ترا صفحهٔ دل ساده شد از نقش وفا
ورق چهره بخون ناب منقش دارم

از سن امروز هلالی مطلب خاطر جمع
که دل آشفته ازان زلف مشوش دارم

شام عید آن به که منزل بر سر راهی کنیم
خلق مه جویند و ما نظارگاهی کنیم

پیش بالای بلندت فارغیم از یاد سرو
غایت پستی بود گر فکر کوتاهی کنیم

بی خیالت کی توان قطع بیابان فراق
ره خطرناک ست اول فکر همراهی کنیم

خوی او بس نازک و ما بیقرار از درد دل
پیش او ناگه مباد ناله و آهی کنیم

در رهِ جانان هلالی رسم جان بازی خوشست
از سر جان بگذریم و کار دلخواهی کنیم

من سگ یار رم و آن نیست که بیگانه شوم
لیک می ترسم ازان روز که دیوانه شوم

ای فلک شمع شب افروز مرا سوی من آر
تا بگرد سر او گردم و پروانه شوم

خصیل عشق کمال فضل آنست
بحسن یار وفاق عشق آنست
ازنشانه بوه جمال معشوق سرمو نشود باشد
شوق نوه نشان آنست
نیز کسی عشق بس کمال خاطر نوه
شوق کسی عشق بس کمال خاطر نوه
سر راهی شود و خوش باشد
این سیاه سر کردن ما بیخشی

جائیکه داغ بر ورق لاله دیده ام — آنجا بیاد عارض و خال تو بوده ام
چون کرده ام نظارهٔ قد بلند سرو — در آرزوی تازه نهال تو بوده ام

القصه رخ نماکه هلالی صفت بسی
مشتاق آفتاب جمال تو بوده ام

تا عمر بود در هوس روی تو باشم — در خاک شوم خاک سر کوی تو باشم
فردای قیامت نزدم جانب طوبی — در سایهٔ سرو قد دلجوی تو باشم
خوش آنکه زبان از پی دشنام براری — من دست برآورده دعاگوی تو باشم
پهلوی تو پیوسته نشینند رقیبان — تا من نتوانم که به پهلوی تو باشم
از غمزهٔ تو ساحری آموزم و آنگه — موی شوم و در خم گیسوی تو باشم
هرگه که تو از ناز بری دست بچوگان — خواهم همه تن سر شوم و گوی تو باشم
ای شاخ گل تازه منم بلبل این باغ — معذور مرم اگر شیفتهٔ روی تو باشم

روزیکه فلک خواند مرا نام هلالی
میخواست که من مایل ابروی تو باشم

نوبهار است بیا تا قدحی نوش کنیم — باشد از محنت ایام فراموش کنیم
ساقیا هوش و خرد تفرقهٔ خاطر ماست — باده پیش آر که ترک خرد و هوش کنیم
حد ما نیست که پیش تو بگوییم سخن — هم تو با ما سخنی گوی که ما گوش کنیم
بارها غم بتو گفتیم زما نشنیدی — بعد ازین مصلحت آنست که خاموش کنیم
هیچ ناگفته بجا نیم زپیش ستمت — وای گر زان لب شیرین طمع نوش کنیم
ما که باشیم که ما را دهد آغوش تو دست — با خیال تو مگر دست در آغوش کنیم

یار چون ساقی بزم ست هلالی برخیز
تا بیک جرعه ترا واله و مدهوش کنیم

سپاس عیش بود یاس نقل بادهٔ وجام | هزار شکر که مشغول این سپاس شدم

پلاس فقر هلالی لباس فخر منست
من از برای الٰہی تفاخر درین لباس شدم

هر شبی گویم که فردا ترک این سودا کنم | باز چون فردا شود امروز را فردا کنم
چون مرا سودایت از روز نخستین در سرست | پس همان بهتر که آخر سر درین سودا کنم
ای خوشا کز بیخودی پیمانه نهم بر پای او | بعد ازان ارمشترم نتوانم که سر بالا کنم
ای که میگوئی دل گم گشتهٔ خود را بجو | منکه خود گم گشته ام او را کجا پیدا کنم
من چه سگ باشم که در خیل سگانت جا کنم | من کیم تا از غلامان تو گویم خویش را

عاشق مستم هلالی مجلس رندان کجاست
تا دل و جان را فدای ساقی زیبا کنم

هر خوبی که از همه خوبان شنیده ام | امروز در شمائل خوب تو دیده ایم
مشکل حکایت ست که از ما جرای عشق | حرفی نگفته ایم و سخنها شنیده ایم
یارا براه عشق تو آرام و خواب نیست | از بیخودیست گر نفسے آرمیده ایم
هرگز گرفت کام دل از میوهٔ نشاط | یا خود ز باغ عیش گلی هم نچیده ایم
رندیم و می کشیم همین ست کار ما | عمری ست بوی مجلس رندان کشیده ایم
جائی رسیده ایم که از خود گذشته ایم | از خود گذشته ایم و بجائی رسیده ایم

هرگز بجانب مه نو راست نگریم
کز شوق ابروی چو هلالی خمیده ایم

روزی که در فراق جمال تو بوده ام | گریان و در اشتیاق وصال تو بوده ام
هر سو که رفته ام بهوای تو رفته ام | هر جا که بوده ام بخیال تو بوده ام
هرگه شکر لبی بلبے کرد گفتگو | در حسرت جواب و سوال تو بوده ام

خلق گویند هلالی چه کنی گریه زار
گریه رو میدهد و عاشق زارم چه کنم

عمر رفتست کنون آفت جانی دارم
گشته ام پیر و لے عشق جوانی دارم

چاره ساز دل و جان همه بیمارانے
چاره ساز که من هم دل و جانی دارم

کاش چون لاله دلتنگ مرا بشگافی
تا بدانی که چه سان داغ نهانی دارم

بر همه خلق یقین شد که وفا نیست ترا
لیک من از بلغ خویش گمانی دارم

بنده ام خواندی و داغم چو سگان بنهادی
زین سبب در همه جا نام و نشانی دارم

ملک عشق تو جهانیست که پایان نیست
من درین ملکم و غوغای جهانی دارم

جان من شرح المهای هلالی بشنو
که درین واقعه جانسوز بیانی دارم

هر زمان بر صفت خوبان تماشا گذرم
چون رسم پیش تو نتوانم از انجا گذرم

دارم آن سر که بسودای تو بازم سر خویش
سر چه کار آید اگر زین سر و سودا گذرم

زان خط سبز و لب لعل گذشتن نتوان
گر بصد مرتبه از خضر و مسیحا گذرم

همنشینا قدمی چند بمن همره شو
کز برش طاقت آن نیست که تنها گذرم

قصر مقصود بلندست خدایا بسبب
که ازین مرحله بر عالم بالا گذرم

رشته مهر تو گر دست دهد همچو مسیح
پا بگردون نهم و از سر دنیا گذرم

منکه امروز هلالی خوشم از دولت عشق
بهتر آنست که اندیشه فردا گذرم

زیر سیمکده و عمری در التماس شدم
که خاک درگه پیر مغان اساس شدم

غم مرا غم دیگران قیاس مکن
که من نشانه غمهای بیقیاس شدم

مرا ز حسن تو صنع خدای ظاهر شد
ترا شناختم آنگه خداشناس شدم

ولہ

مشکل کہ رود داغت ہرگز زدل چاکم
تا لالہ نگردد سر بر نزند از خاکم

ہر روز بخونریزم آئی و رقیب از پی
زان واقعہ خوشحالم زین واسطہ غمناکم

ای ترک شکار افگن شمشیر مکش بر من
یا آن کہ پس از کشتن بر بند بفتراکم

این دیدہ کہ من دارم آلودہ بخون او لے
زانرو کہ نمیدانی قدر نظر پاکم

تا چند ہلالی را در آتش غم سوزی
من آدمیم یارب یا خود حسن و خاشاکم

دلم بآرزو جان نمیرسد چہ کنم
بجان رسید و بجانان نمیرسد چہ کنم

منِ ضعیف برانم کہ پیرہن بدرم
چو دست من بگریبان نمیرسد چہ کنم

وصال یار محال و من از فراق ملول
چو این نمیرود و آن نمیرسد چہ کنم

اگرچہ شاہ بتان شد ز رد و حسن ولے
بداد ہیچ مسلمان نمیرسد چہ کنم

مگو کہ چند حکایت کنی ز قصۂ ہجر
چو این فسانہ بپایان نمیرسد چہ کنم

ہزار نامہ نوشتم من گدا لیکن
سیکے بحضرت سلطان نمیرسد چہ کنم

حدیث شوق ہلالی کہ حسب حال منست
بگوش آن مہ تابان نمیرسد چہ کنم

دوستان عاشقم و عاشق زارم چہ کنم
چارہ صبرست ولی صبر ندارم چہ کنم

ریخت خون جگر از گوشہ چشمم یکبار
وان جگر گوشہ نیامد بکنارم چہ کنم

ای طبیب این ہمہ زحمت مکش و رنج مبر
زار می میرم اگر جان نسپارم چہ کنم

چند گوئی کہ برو دامنم از کف بگذار
وای اگر دامنم از کف بگذارم چہ کنم

دردمندان ہمہ از صبر قراری گیرند
چون من از ہر دو تو بی صبر و قرارم چکنم

گرچہ مرغان خزان دیدہ ملولم چہ عجب
گل نمی بینم و آزردہ خزارم چہ کنم

هلالی چون سپه انگیخت عشق آن کمان ابرو
بمیدان آیم و تیر ملامت را سپر گردم

خواهم که مژه بر قدمت زار بمیرم — هر چند کنی زنده و گر بار بمیرم
من طاقت نادیدن روی تو ندارم — میپسند که در حسرت دیدار بمیرم
خورشید صفت جانم بلب بام رسیده‌ست — آن به که دران سایهٔ دیوار بمیرم
گفتی که ز رشک تو هلاکند رقیبان — من نیز برانم که ازین عار بمیرم
دانم که چرا خون مرا زود نریزی — خواهی که بجان کندن لب یار بمیرم

چون یار بسر وقت من افتاد هلالی
وقت ست اگر در قدم یار بمیرم

ای تو آرام دل و جان از تو دوری چون کنم — گر فتد دورم معاذ الله صبوری چون کنم
از تو دوری بی ضرورت نیست ممکن آه اگر — قصه پیش آید و افتد ضروری چون کنم
محنت هجران کشم یا تلخی دوران چشم — یک تن بیمار و چندین ناصبوری چون کنم
دور از تو جانم بلب روزم بشب نزدیک شد — الله الله چون کنم از دست دوری چون کنم

من که دل تنگم هلالی بی رخ گلرنگ دوست
خوش دلی از دیدن گلهای سوری چون کنم

گر جفائی رفت ازان جانان جدائی چون کنم — من سگ آن آستانم بیوفائی چون کنم
بعد عمری آشنا گشتی بصد خون جگر — باز اگر بیگانه گردی آشنائی چون کنم
رفتی و در محنت جان کندنم انداختی — گر بیائی زنده ماندم ور نیائی چون کنم
زاهدا از نقل و می بیهوده منعم میکنی — من که رندی کرده باشم پارسائی چون کنم

گفته تا کی هلالی زار نالد همچو عود
چون گرفتارم بچنگ بی نوائی چون کنم

پس از چندی که ناگه دولت وصل اتفاق افتد
چه باشد گر توانم دیده بر روی تو اندازم

به بینم ماه نو را در خم طاق فلک هرگز
اگر روزے نظر بر طاق ابروی تو اندازم

تو می آئی و من از شوق میخواهم که هر ساعت
سر خود را بپای سرو دلجوی تو اندازم

رقیب سنگدل از بس سان که جا کرد است پهلوئے
من بیدل چسان خود را به پهلوئے تو اندازم

دلی کز دست من شد آه گر روزے بدست آید
گمانش سازم و پیش سگ کوئے تو اندازم

هلالی را دل دیوانه در قید چنون او ے
اجازت ده که بارش در خم موئے تو اندازم

هر شب بسر کوئے تو از پا ے در افتم
وز شوق تو آهی زنم و یکسر افتم

گر بار غم این ست که من میکشم از تو
با لطف اگر کوه شوم از کمر افتم

خواهم نزنی تیر و به تیغم بنوازے
تا در دم کشتن بتو نزدیکتر افتم

من باز برانم که ببوی سر زلفت
برخیزم و دنبال نسیم سحر افتم

ای شیخ نجراب مرا سجده مفرمای
بگذار خدا ما که بران خاک در افتم

گر ہی من بین که درین مرحله هر روز
از وادی مقصود بجا ے دگر افتم

سیلاب سرشک از نقره بگشای هلالی
پیمند که آغشته بخون جگر افتم

بصد امید هر دم گرد آن دیوار و در گردم
بسے امیدوارم آه گر نومید بر گردم

چه حسن ست اینکه از یک دیدنت دیوانه دیگر
بیا تا بار دیگر بینم و دیوانه تر گردم

جوان مرغنه شد در شهر من هم فتنه عالم روزے
شوم آواره و هر دم بصحرا ے دگر گردم

خدارا این چنین زود از سر بالین من مگذر
دمی بنشین که برخیزم ترا بر گرد سر گردم

ز سر در کا مدم در کوئے تو همچون سگم یارے
سگ کوئے تو ام تا چند یارب بد بر گردم

خبرمی پرسم از جانان ولی ناگه اگر روزے
از و کس تا خبر گوید من از خود بیخبر گردم

گرفتم آن سر زلف و کشیدم صد گرفتاری
بدست خویش خود را مبتلا کردم ندانستم

هلالی پیش آن مه شرمسارم زین شکایت‌ها
درین معنی بغایت‌ها جسارت کردم ندانستم

در پی آن لبر شیرین شمائل میروم
دل بجا و رفت من هم از پی دل میروم

میروم نزدیک آن قصاب گو خونم بریز
من هلاک قتل خونریزیش سخت قائل میروم

گر زند تیغ از سر کویش نخواهم رفت لیک
چند گامی همچو مرغ نیم بسمل میروم

چون بکوی او روم ترسم رقیبان بی‌پرند
زانکه من از گریه خود پای در گل میروم

ای که میگوئی برو تحصیل در درس عشق کن
میروم اما پی تحصیل حاصل میروم

وادی درد و بلا در عشق هر یک منزلست
کرده ام عزم سفر منزل بمنزل میروم

میروم سویش باستقبال و خوشحالم که باز
میرسد اقبال و من هم در مقابل میروم

در ره عشق ای هلالی از من آگاهی مجو
زانکه من این راه را بسیار غافل می‌روم

آنکه از درد دل خود بفغان ست منم
وان که از زندگی خویش بجان ست منم

آنکه در حسن کنون شهره شهرست توئی
وانکه در عشق تو رسوای جهان ست منم

آنکه هر روز دل از مهر بتان گم کرده
چون شود روز دگر باز نهان ست منم

آنکه در صومعه چل سال شب آورد بروز
همین زمان معتکف دیر مغان ست منم

در غمت گرچه بیکبار پریشان شده دل
آنکه صد بار پریشان تر ازان ست منم

عشقبازان همه با نام و نشاندند دلی
آنکه در عشق تو بی نام و نشان ست منم

عاقبت همچو هلالی شدم افسانه دهر
آن که هر جا سخنش ورد زبانست منم

پس از عمری که خود را بر سر کوی تو اندازم
زبیم غیر نتوانم نظر سوی تو اندازم

زهجرت تیره‌تر شد روزم از شب لیک میدانم
که هر روز ترا از روز دیگر خوبتر بینم

تو مست بادهٔ نازی حال من نمیدانی
نمیدانم ترا تا چند از خود بیخبر بینم

بکویت آیم و رویت نبینم وه چه جای این
که آنجا بهر دیدار آیم و دیوار و در بینم

چنین کز محنت و خواری دمم در نگونساری
بنای عمر خود را دمبدم زیر و زبر بینم

فغان کز گردش گردون نبینم هرگز آن مه را
وگر بینم پس از عمری چو عمرش در گذر بینم

شب غم دیده بستم تا نه بینم بی تو عالم را
چه باشد گر گشایم چشم و این شب را سحر بینم

هلالی گر به بینم آسمان را زیر پای خود
چنان نبود که خاک آستانش زیر سر بینم

مگو افسانهٔ مجنون چو من در انجمن باشم
ز دو باری چرا گوید کسی جائی که من باشم

کسی افسانهٔ درد مرا جز من نمیداند
ازان دائم رهین دیوانه با خود در سخن باشم

برو زاهد که من کاری ندارم غیر می خوردن
مرا بگذار تا مشغول کار خویشتن باشم

جدا زان سرو قد گر جانب بستان روم روزی
بیاد قد او در سایهٔ سرو و چمن باشم

به جان پنهان کنم رازی که صد پرده ز طاها شد
مگر وقتی نهان ماند که در زیر کفن باشم

مرا جان کوه اندوه است من جان میکنم آری
ترا چون لعل شیرین است من هم کوهکن باشم

هلالی چون نمی پرسد مرا یاری و غمخواری
من مسکین غریبم گرچه دائم در وطن باشم

بیا بی‌وفا عمری وفا کردم ندانستم
با میدِ وفا خود جفا کردم ندانستم

دل آزار یکه هرگز دیده بر مردم نمیدارد
بسانِ مردمش در دیده جا کردم ندانستم

اگر گفتم که دارد یار من آئین دلجوئی
معاذالله غلط کردم خطا کردم ندانستم

بلای جان من آن دلفروز و من فتاده در کویش
در غیر خانه در کوی بلا کردم ندانستم

بهر بیگانه باشد خوی او از آشنا بهتر
بآن بیگانه خود را آشنا کردم ندانستم

گر در عشرت بر دیم گل نخواهد کرد عشق
چشم من گریان چرا شد چهره گرد آلود هم

آخر ای آرام جانها رحمتی فرما که من
سینهٔ مجروح دارم جان غم فرسود هم

چون دل زار هلالی بیتوا فغان برکشید
چنگ بر درد دلش در ناله آمد عود هم

یارب غم بی رحمی جانان بکه گویم
جان از غم او سوخت غم جان بکه گویم

فی یار و نه غمخوار نه کس محرم اسرار
رنجوری و محرومی و حرمان بکه گویم

آشفته شد از قصهٔ من خاطر جمعے
دیگر چه کنم حال پریشان بکه گویم

گویند طبیبان که بگو درد خود اما
درد یکه گذشتست ز درمان بکه گویم

درد یکه مرا ساخته رسوا همه دانند
داغی که مرا ساخته پنهان بکه گویم

اندوه تو ناگفته و درد تو نهان به
این پیش که ظاهر کنم و آن بکه گویم

خلقے همه با هم سخن وصل تو گویند
من بیکسم افسانهٔ هجران بکه گویم

دور طرب افسوس که بگذشت هلالی
دور دگر آمد غم دوران بکه گویم

چنان از پا فگندا مروز آن قد و قامت هم
که فردا بر نخیزم بلکه فردای قیامت هم

رقیبا نرا ازان لب آب خضرست و دم عیسے
مرا پیوسته آه حسرت و اشک ندامت هم

اگر من مردم از سنگ ملامت بر سر کویش
سگان کوی او را زنده میخواهم سلامت هم

جدا از ان مه بدر دن آرزو میبرد می هجران
ربودی للله جان از من کرم کردی کرامت هم

بلای عشق و اندوه غریبی انچه حالست این
که در راه سلامت هست کوی ملامت هم

سلامت باش ای ناصح ملامت کن هلالی را
که در راه سلامت هست کوی ملامت هم

چه حالست اینکه هر گه در جمالت بگذرد نظرم
شود هم بیهوش و نتوانم که یکبارت دگر بینم

مرا گفتی هلالی در جهان رسوا شدی آخر
من آن بهتر که در عشق تو رسوای جهان باشم

خود را نشان ناوک بدخوی خود کنم
رویش بدین بهانه مگر سوی خود کنم

بر موی من هزار زبان بار در عمش
تا من حکایت از غم یکموی خود کنم

تا در حرم کوی تو پهلو نهاده ام
هر دم هزار عیش ز پهلوی خود کنم

شبها که سر گران شوم از ساغر فراق
بالین خود هم از سر زانوی خود کنم

آئینه وار خاک شدم از غبار غیر
باشد که روی او طرف روی خود کنم

آشفته وصف غیر هلالی خموش باش
تا من سخن ز ماه شبگوی خود کنم

بحمد الله که جان بر باد رفت و خاک شد تا هم
ز پند دوستان فارغ گشتم و از طعن دشمن هم

دلا صبری کن و هر دم مرو نزد یسان بکوی او
که زین بیطاقتی آخر تو رسوا میشوی من هم

شدم دیوانه و طفلان کشندم دامن از هر سو
گر پیدا نم ز وحشت عاشقی چاکست دامن هم

چه گویم درد خود با کوه کن در گه که من دارم
نه تاب گفتنش دارم نه یارای شنیدن هم

ازین غیرت که تا گه سایهٔ او بر زمین افتد
نمیخواهم که شب مهتاب باشد روز روشن هم

شکستی در دلم خاری و میگوئی برون آرم
بدین تقریب میخواهی که یابد زخم سوزن هم

دل و جان هلالی پیش پیکانت سپر باد
که ابرویت کمان دارست و چشمت ناوک افگن هم

ایکه از خوبان مرادم تو ئی مقصود هم
چون تو ئی هرگز نبود و دست نخواهد بود هم

تا بسودای تو افتادیم در بازار عشق
از زیان هر دو عالم فارغیم از سود هم

سوز خود را چون نهان دارم کمان ابرو و لف
در دل افتاد و آتش و از جان برامد دود هم

بسکه بخت بد مرا سرگشته دارد چون فلک
از فلک ناشاد دم و از بخت ناخشنود هم

وله

ای سگ آن سر کوی تو یاران همیم — خاک پایم بهر جا که روی در قدمیم
یار ما نیست ستمگار و جفا پیشه ولی — ما زبخت بد خود قابل جور و ستیم
هیچکس نیست که او را بجهان نیست غمی — ما که بی قید جهانیم گرفتار غمیم
بیش و کم هر چه بما میرسد از غیب نکوست — تو مپندار که ما در طلب بیش و کمیم
آمدیم از عدم از ما اگرت هست ملال — باز ما را بنگر ساکن کوی عدمیم

از در خویش مران همچو هلالی ما را
حرمتی دار که ما ساکن بیت الحرمیم

اگر چون خاک پایم کنی خاک درت گردم — وگر چون گرد بر بادم دهی گرد سرت گردم
کشی خنجر که میسازم بدست خویش قربانت — چه لطف است اینکه من قربان دست خنجرت گردم
تو ماه کشور حسنی و شاه لشکر خوبان — گدای کشورت باشم اسیر لشکرت گردم
پس از مردن چو در پرواز آید مرغ جان من — چو مرغان حرم بر گرد قصر و منظرت گردم
نگس وارم تلطف چند روزی سوی خود بینم — که بر گرد لب شیرین همچو شکرت گردم

هلالی را بهشیاری چه حاجت طعن آسانی
بگردان ساغری تا هلاک ساغرت گردم

اگر خوانی در و نم بندهٔ این خاندان باشم — وگر رانی بروم چون سگان بر آستان باشم
ندانم بندهٔ روی تو باشم یا سگ کویت — بهر نوعی که میخواهی بگو تا آنچنان باشم
چه سگ باشم که آیم استخوانی خواهم از کویت — ولی خواهم که از بهر سگانت استخوان باشم
چو از شوق تو یکشب خواب در چشمم نمی آید — اجازت ده که شبها گرد کویت پاسبان باشم
غم هجر تو دارم یکزمان از وصل شادم کن — چه باشد غم برایم من زمانی شادمان باشم
قبای حسن پوشیدی سمند ناز زین کردی — بنه پا در رکاب ای عمر تا من در عنان باشم

گویا حرم کوی تو کعبه است درانجا
هر چند روم جز در و دیوار نه بینم

دانی که مرا بر نگه عیش گذار است
جایی که ترا بینم و اغیار نه بینم

یارب چه شود گر من بیدل بهمه عمر
یکبار ترا بر سر بازار نه بینم

امروز درین شهر دلی نیست که اورا
در دام بلای تو گرفتار نه بینم

او میرود و جمع رقیبان ز قفایش
تا شیوهٔ آن قامت و رفتار نه بینم

خورشید لطافت رخ یار است هلالی
آن روز مباد اکه رخ یار نه بینم

جلوه های قد دلجوی ترا بنده شوم
ناز کیهای گل روی ترا بنده شوم

بنده را بار سر هر موی تو مهر و گر است
بر سرت گردم و هر موی ترا بنده شوم

غیر ازین چاره ندارم پی دخل کویت
که غلامان سر کوی ترا بنده شوم

کمترین بندهٔ هندوی ترا بنده بسی است
بندهٔ بندهٔ هندوی ترا بنده شوم

تو اگر بنده نوازی دو وفا خوی کنی
من هم از دو وی و وفا خوی ترا بنده شوم

مدتی شد چو گدایان بدعا خواسته ام
که گدایان دعا گوی ترا بنده شوم

ماه عید است هلال خم ابروی کجاست
چون هلالی خم ابروی ترا بنده شوم

کدام صبح سعادت بود مبارک ازینم
که در برابرت آیم صباح در دو تو بینم

زهی مراد که عاشق هلاک روی تو گردد
مراد من همه اینست من هلاک همینم

گهی که سر بنهم بر زمین به پیش سگانت
چنان خوشم که مگر بادشاه روی زمینم

روای صبا تو کجا آمدی که از سر آن کو
نشان پای سگش میرسد به نقش جبینم

اگر طبیب بیند گوش بر شگاف دل من
هنوز نشنود از ضعف ناله های حزینم

کرم نمودی گفتی گدای ماست هلالی
بلی تو شاه جهانی و من گدای همینم

وله

طاہر نکنم پیش رقیبان الم دل — با مردم بیگانہ نتوان گفت غم دل
جا کن بدل و دیدہ کہ غیر از تو نشاید — سلطان سرا پردہ چشم و حرم دل
ای صبر کجائی کہ زحد میگذرد یار — بر دل ستم آن مہ و بر من ستم دل
پای دلم افگار شد از خارہ عشق — ای کاش درین رہ نرسیدی قدم دل
در عشق تو رسوای جہان است ہلالی — گاہ از غم تو بسیار گہ از صبر کم دل

ردیف المیم

با تو خواہم شرح غمہای دل محزون کنم — لیک از خوی قومی ترسم ندانم چون کنم
چند دارم در فراقش حالت نزع روان — کاشکے یکبارگی جان را ز تن بیرون کنم
من باین دل بس نمی آیم ندانم چارہ چیست — تا بچند افسانہ گویم تا بکے افسون کنم

گر بدامان فلک ریزم ہلالی اشک خود
رنگ زرد ماہ را ہمچون شفق گلگون کنم

یار آمد و من طاقت دیدار ندارم — از خود گلہ دارم و از یار ندارم
شادم کہ غم یار ز خود بیخبرم کرد — باری خبر از طعنہ اغیار ندارم
گفتم چو بیائی غم خود با تو کنم شرح — لیکن چہ کنم طاقت گفتار ندارم
لطف تو بود اندک و اندوہ تو بسیار — من خود گلہ اندک و بسیار ندارم
گو خلق بہ خندند کہ من رندم و رسوا — از رندے و بدنامی خود عار ندارم
بی قیدم و از کار جہان فارغ مطلق — کس با من و من ہم بکسے کار ندارم

حال من دلخستہ خراب است ہلالی
آزردہ دلے دارم و غمخوار ندارم

تا کے مدت آیم و دیدار نہ بینم — صد بار ترا جویم و یکبار نہ بینم

دید آن دوخ هلالی و آسوده دل نشست
از جستجوی لالهٔ و از گفتگوی گل

ای تو سرو چمن حسن و گل باغ جمال
جلوهٔ حسن جمالت همه در حدّ کمال

با چنین حسن ترا ماه فلک چون گویم
آفتابی تو یارب نرسد هیچ زوال

کاتبان قلم صنع که مشکین رقم اند
صفحهٔ روی تو آراسته اند از خط و خال

با تو خواهم که صبا حال مرا عرضه دهد
لیکن آنجا که توئی باد صبا را چه مجال

بی تو هر شب منم و گوشهٔ تنهائی خویش
پای در دامن غم سر بگریبان ملال

وه چه فرخنده شبی باشد و خرم روزی
که فراق تو مبدل شده باشد بوصال

روزی در رو تو آرم همه وقت از همه سو
چشم بر چشم تو باشم همه جا در همه حال

با تو از هر طرفی صد سخن آرم بمیان
هر جوابی که دهی باز در ایم بسوال

گفتگو چند هلالی دگرافسانه مخوان
تو کجا وصل کجا این چه خیالست محال

نه رفیقی که بود در پی غمخواری دل
نه طبیبی که کند چاره بیماری دل

دل بیمار مرا هر که گرفتار تو خواست
یارب آزاد نگردد ز گرفتاری دل

طاقت زاری دل نیست دگر بهر خدا
گوش کن گوش فراموش مکن زاری دل

چند خوانی دگران را بشراب و بکباب
خال خونخواری من بین و جگرخواری دل

جان بکوی تو شد و ناله کنان باز آمد
که دران کوی نگنجید ز بسیاری دل

دل براه غمت افتاد خدارا مددی
که درین راه ثواب ست مددگاری دل

در وفای تو چنانم که اگر خاک شوم
آید از تربت من بوی وفاداری دل

با دل زار هلالی نکند غیر جفا
آه تا چند توان کرد گرفتاری دل

کوته مباد دست هلالی ز دامنت | کس در امن وصال ترا چون ندید دست

ردیف القاف

وه که رفت آن شوخ و بر ما کرد بیداد از فراق | از فراق او بفریاد یم فریاد از فراق
یار با اغیار و ما محروم کی باشد روا | دشمنان شاد از وصال و دوستان ناشاد از فراق
در فراقت حالم از هر مشکلی مشکل بر است | هیچکس را این چنین مشکل نیفتاد از فراق
آنکه روزم را سیه کرد از فراقت همچو شب | روز او چون روزگار من سیه باد از فراق
در بهار از نکهت گل بوی وصلت یافتیم | وه که می آید خزان و میدهد یاد از فراق

داد و فریاد هلالی گفته از دست تست | این تغافل چیست فریاد از تو و داد از فراق

ردیف الکاف

نیست غم گر شد گریبان من از غم چاک چاک | سینه ام چاک ست از چاک گریبانم چه باک
میکشی بی تیغ و میکشی از غمیزه تم | از هلاک دیگران بگذر که خواهم شد هلاک
نیست جا بر ما بتن پاک تو اصلا نسبتی | این تن پاک تو صد ره پاک تر از جان پاک
خاک آدم را ازان گل کرد استاد ازل | تا چنین نازک نهالی بر دمد زان خاک و خاک
ای که از ما فارغ گویا نمیدانی که ما | دردمندانیم و آه ما بغایت دردناک
می پرستان را زمی هر دم خیالی دیگر است | آب حیوان بخش گویا باغبان در جوی تاک

گر هلالی چند روزی در لباس زهد بود | باز در کوی خرابات ست و جامه پاک

ردیف اللام

آمد بهار و خوش دلم از رنگ و بوی گل | آن به که میکشم دو سه روزی بروی گل
گل دیدم از روی کسی در دلم فتاد | کز دیدنش کسی نکند آرزوی گل
این دم که بوی دلکش گل میدهد نسیم | بس دلکش ست گشت گلستان بوی گل
خوش آنکه یار با شد و من در حریم باغ | من سوی او نظر فگنم او بسوی گل

پیش تیغ تو سر از تن بگذاریم ولے — شعلهٔ شوق تو از سر نگذاریم چو شمع
تاب هنگامهٔ اغیار ندارم گه ها — کشتهٔ و سوختهٔ خلوت یاریم چو شمع
هست چون آتش ما بر همه عالم روشن — سوز خود را بزبان بهر چه آریم چو شمع
ای نسیم سحر از صبح وصالش خبری — تا همه خنده زنان جان بسپاریم چو شمع
ما که داریم دل و دیده پر از آتش و آب — چون نسوزیم و چرا اشک نباریم چو شمع
سوخت صد بار بلا آجگر ما شب هجر — ما جگر سوختهٔ این شب تاریم چو شمع

ردیف الغین

مهوشان در نظر کج نظرانند دریغ — انجم انجمن بے بصرانند دریغ
از گرفتاری احباب ندارند خبر — خوبرویان جهان بے خبرانند دریغ
گلعذاران که نمودند رخ از پرده نقاب — چون صبا همنفس پرده دریدند دریغ
چشم ما پر ز در و لعل ست ولی سیمبران — چشم بر لعل و در و سیم گرانند دریغ
ما نخواهیم بجز خیل بتان یار دگر — لیک این طایفه یار دگرانند دریغ
همه عمر از صف عشاق روان میگذری — عاشقان عمر چنین میگذرانند دریغ
تازه شد داغ هلالی ز غم لاله رخان — همه داغ دل خونین جگرانند دریغ

ردیف الفاء

خوبان اگرچه هر طرفے میکنند صف — تو در میان جان منی جمله بر طرف
حالا بیا بے بوس خیالت مشرفیم — گر دولت وصال تو یابم زهی شرف
دور از تو نوبهار جوانی ببا درفت — عمر چنان عزیز چرا شد چنین تلف
چشمت مرا نشانهٔ پیکان غمزه ساخت — وه چون کنم که تیر بلا را شدم هدف
از دیده طفل اشک جدا شد دریغ ازو — آه آن دُر یتیم کجا رفت ازین صدف
ره میزنند و عربده آهنگ می کنند — بابا ببین که در چه مقام اند جنگ و دف

ع قدوای ایشان بگام ... خواهش
ع باشد ... خاطری افتاده
ع ... وقت ... خاموش
ع ... باشد ... میگوید
ع ... الطلوع ... رخصت فنا
ع ... وصال او را
ع قدوای ایشان ملی بطبعان اخیار
ع نظران ... گلعذاران ... پرده
ع خود را ... پرده ... رخ
ع ... ضبط ... صبا را
ع ... بعل ... لعل
ع ... بعل ... نظر
ع قدوای ایشان
ع ... تمام
ع ... شان
ع ... عاشقان ... درد
ع ... عاشقان ... میگذری
ع قدوای ایشان
ع عالم ... جلوه
ع ... جان ... داده ام
ع قدوای ایشان

جان من چیست این تندی و خوئی بہ چیست | گر نہ آزار دل عاشق زار است غرض
آفت دیدۂ مردم ز غبار است دلی | دیدہ را از سر کوی تو غبار است غرض
بہوس میدن گل نیست ہلالی ما را | زین چمن جلوۂ آن لالہ عذار است غرض

ردیف الطاء

گر من ز شوق خویش نویسم بیار خط | یک حرف از آن ادا نشود در ہزار خط
خوش صفحہ ایست روی تو یارب کہ تا ابد | ہرگز بر آن ورق نفشاند غبار خط
مارا بد و ز حسن تو با نو خطان چہ کار | تا روی سادہ ہست نیاید بکار خط
خط گو مباش گرد رخت چہ جاجت است | مجموعۂ جمال ترا بر کنار خط
از خط روزگار مکش سر کہ عاقبت | بر دفتر حیات کشد روزگار خط
زین پیش حسن خط بتان معتبر نبود | در دور عارض تو گرفت اعتبار خط
قاصد بغیر چند بری خط یار ما | یکبار ہم بنام ہلالی بیار خط

ردیف الظاء

ترک یاری کردی از وصل تو یار از آچہ خط | دشمن احباب گشتی دوستداران آچہ خط
چون ندارد وعدۂ وصل تو امکان وفا | غیر داغ انتظار امیدواران آچہ خط
چشم من کز گریہ یا بینا ست چون بیند رخت | از تماشای چمن ابر بہاران آچہ خط
در و بید رمان خوبان چون نمیگیرد قرار | دردمندان آچہ حاصل بیقرار ان را چہ خط
آن سوار از خاک ما تا کے بر انگیزد غبار | از غبار انگیختن یار سبع الرا چہ خط
میدہد خاک رہش خاصیت آب حیات | ورنہ زین گرد مذلت خاکسار ان را چہ خط
یارب از قتل ہلالی چیست مقصود بتان | از ہلاک عندلیبان گلعذار ان را چہ خط

ردیف العین

ما کہ از سوز تو در گریہ زار یم چو شمع | خبر از سوختن خویش ندار یم چو شمع

ولہ

روزیکہ بر لبت بدہد جانم در آرزویش — جان را بادسپارم تن را بخاک کویش
چون ہلالی از وصال آن گل دیدم کہ نیست رنگے — آخر بصد ضرورت قانع شدم ببویش
خورشید روی او را نسبت بماہ کردم — زین کار نامناسب شرمندہ ام ز رویش
مسکین دل از ملامت آوارہ جہان شد — ای باد اگر بہ بینی از ما سلام گویش
دہقان زجوی تا کم سیراب ساخت یارب — از آب زندگانی خالی مباد جویش

از جستجوی وصلش منعم مکن ہلالی
گیرم کہ گر نیابم شادم بجستجویش

گر گذر افتد چو باد صبح بر خاک منش — ہمچو گرد از خاک بر خیزم بگیرم دامنش
در ہوایش گر رود فرات خاک من بیاد — از ہوا داری درایم ذرہ وار از رو فرنش
آن پریرو را چہ لائق کلبۂ تاریک دل — مردم چشمست بنشانم بچشم روشنش
گر بتی لطفت تنش بر پیرہن ظاہر شود — از خوشی دیگر نگنجد در قبا پیراہنش
از لطافت دم مزن ای گل کہ آن نازک بدن — زانکہ گر دم میزنی آزردہ میگردد تنش
تا بگردن غرق خونم دیدہ بر راہ امید — گر بجوئی زیرم نیاید خون من بر گردنش

خاک شد مسکین ہلالی در رہ آن شہسوار
تا لگد کوب جفا گردد چو نعل توسنش

ای شاہ حسن جور مکن بر گدای خویش — ما بندۂ توایم بترس از خدای خویش
خواہند عاشقان دو مراد از خدای خویش — ہجر از برای غیر و وصال از برای خویش
قدر جفای تست فزون از وفای ما — پیش جفای تو ہنرم از وفای خویش
گم شد دلم بآہ و فغان دیگرش مجو — پیدا مساز در دسرے از برای خویش
ای من گدای کوی تو گر نیست رحمتے — بادے نظر دریغ مدار از گدای خویش

چون از وصال آن گل دیدم کہ نیست رنگے
آخر بصد ضرورت قانع شدم ببویش

ہلالی

۷۱

دعوی لطافت بیجاست کردن چو بید
با پیرہن ز نازکی و لطافت
ای بیخبر ز نازکی گل بآن نازک بدن
دعوی لطافت بیجاست کردن چو بید
من آنچنان نازک و لطیفم کہ گر دمی
از ہوای نفس قرار کند بر لطافت
فکر دم مزن در مصراع اول و لطف
دم بینی در مصراع ثانی بتعقید
بلبل مذاق پوشیدہ نیست ۱۲

ای سرو اعتدال قدش نیست چون ترا
خواهی بلند جلوه نما خواه پست باش

در خون نشسته ایم بخوزنریز مجنبید
بنشین دمی و همدم اهل نشست باش

ای دل سری ز عالم آزادگی برآر
یعنی بقید عشق کسی پای بست باش

مگذار زبان طعنه هلالی بعیب کس
مارا چه کار گود گرے هرچه هست باش

آه زان شوخ که تا سر نشود خاک درش
بر سر عاشق بیچاره نیفتد گذرش

ایکه از عاشق خود دیر خبر مے پرسی
زود باشد که بپرسے دنیا بی خبرش

آه سرد از دل پر درد کشیدم سحرے
غافلان نام نهادند نسیم سحرش

منکه رشک آیدم از خال سیه بر لب او
چون پسندم که نشیند مگسے بر شکرش

همچو فرهاد بهر کوه که بردم غم خویش
زیر آن بار گران سنگ شکستم کمرش

زاهد از عشق بتان خوست مرا توبه دهد
مدعی بین که خدا عقل نداد این قدرش

گر دلم زار شد از عشق بتان غم مخورید
بگذارید که مسکین هم ازین زار ترش

منظر چشم هلالی وطنش باد که هست
میل هم صحبتے مردم صاحب نظرش

دردمندم گر مرا درمان نباشد گو مباش
دردمندان ترا گر جان نباشد گو مباش

گر غریبی بر سر کویت بمیرد گو بمیر
ور گدائی بر در سلطان نباشد گو مباش

چند روزی با جمالت عشق پنهان باختم
بعد ازین این قصه گر پنهان نباشد گو مباش

عاشق دیوانه ام سامان کار من مجو
عاشق دیوانه را سامان نباشد گو مباش

در بتان دلبسته ام دیگر مرا با دین چکار
بت پرستم گر مرا ایمان نباشد گو مباش

گر هلالی از سر کویت بزاری رفت رفت
از چنین خاری دران بستان نباشد گو مباش

ناله میکردم سگ کویش بفریادم رسید
من سگ کوی کرا آنجا آمد این فریاد رس

پیش رخسار تو دل در سینه دارد اضطراب
همچو آن مرغیکه باشد موسم گل در قفس

گر دل و جان هلالی زآتش غم سوخت سخت
بر سر کوی تو گو هرگز مباش این خار و خس

کار من از جملهٔ عالم همین عشق ست و بس
عالمے دارم که در عالم ندارد هیچکس

پادشاه اهل دردم بر سر میدان عشق
من میان فتنه و خیل بلا از پیش و پس

در جهان چیزیکه دارم از سواد عشق او
یکدل و چندین تمنا یک سر و چندین هوس

دست امیدم ز دامان وصالش کوته است
آه جائی عاشقم کانجا ندارم دسترس

آرزو دارم که پیشت جان دهم بهر خدا
یکنفس بنشین که باقی نیست غیر از یکنفس

این چنین برقی که از نعل سمندت می جهد
بر سر راه تو خواهم سوختن چون خار و خس

زار می نالد هلالی بے تو در گنج فراق
همچو آن بلبل که می نالد ز زندان قفس

یار من با دیگران یار شد افسوس افسوس
رفت صحبت با اغیار شد افسوس افسوس

سالها عهد وفا بست و لے آخر کار
عهد بشکست و جفاکار شد افسوس افسوس

آنکه چون روز شب عیشم از و روشن بود
رفت و روزم چو شب تار شد افسوس افسوس

آنکه هم راحت جان بود و هم آسایش دل
قصد جان کرد و دل آزار شد افسوس افسوس

گفتم ای دل بکمند سر زلفش نروی
عاقبت رفت و گرفتار شد افسوس افسوس

آن همه گوهر دانش که بگنج آوردم
ناگه از دست بیکبار شد افسوس افسوس

مدتی داشت هلالی جهان عشرت و میل
غرقی داشت ولی خوار شد افسوس افسوس

ردیف الشین

زاهد بگنج صومعه می نوش و مست باش
یعنی که دوزخی شدی آتش پرست باش

وله

یار من وه که مرا یار ندارد هرگز — قدر یاران وفادار ندانند هرگز
خوش طبیبی ست مسیحا دم و جان بخش ولی — چارهٔ عاشق بیمار ندانند هرگز
دردمندی که چو من تلخی هجران نچشید — لذت شربت دیدار ندانند هرگز
تا کجا قدر تو دانیم که یک سوی ترا — همچکس قیمت و مقدار ندانند هرگز
تا ترا نخوت هست کسی گی طرف گل نبیند — نگر آن کس که گل از خار ندانند هرگز
درد خود با تو چگویم که دل نازک تو — حال دلهای گرفتار ندانند هرگز

از هلالی مطلب هوش که آن مست و خراب
شیوهٔ مردم هشیار ندانند هرگز

برو ای نرگس رعنا تو باین چشم منازی — نازر ا چشم سیه باید و قرگان دراز
از گل و لاله چه حاصل من آن سرو که هست — همه شوخی و کرشمه همه حسن و همه ناز
آتشین رو من آرایش نرمست اشب — برو ای شمع تو در گوشهٔ اخجلت بگداز
ای خوش آندم که تو از ناز سوی من آئی — خیزم و بر کف پای تو نهم روی نیاز
آمی که مهمان منی ساغر مطرب مطلب — تو گل روی زمینی و مه اوج فلک — هم باین خون دل و نالهٔ جانسوز بساز — همه حیران جمالت ز نشیب و ز فراز
ای شه حسن باحوال هلالی نظری — که منم بندهٔ مسکین تو شه بنده نواز

ردیف السین

عید شد هر گوشه خلقی ماه نو دارد هوس — گوشهٔ ابرو نمودی ماه ما اینست و بس
میروی خندان و میگوئی مبارکباد عید — همچو عید ما مبارک نیست عید هیچکس
در غمت گر جان بدر شد ور همی معذور دار — زانکه دل تنگست و آسان بر نمی آید نفس
یار رفت ای دل چه سود از نالهٔ شبگیر تو — صاحب محمل فراغت دارد از بانگ جرس

در صفت طاعت نشستم روی دل سوی بتان — کافری صد بار بهتر زین مسلمانی هنوز

پیش ازین روزی هلالی ترک خوبان کرده بود
میکند خود را ملامت از پشیمانی هنوز

ازان چه سود که نور روز شد جهان افروز — که بی تو روز و شب ما برابرست هنوز
اگر بقصد دلم دست سوی تیغ بری — بپای خویشتن آید چو مرغ دست آموز
دلم بذوق شکر خندهٔ تو پر خون شد — کجاست غمزهٔ خونریز ناوک دل دوز
بدفع لشکر غم صد سپه برانگیزم — ولی چه سود که بختم نمی شود فیروز

بگو بقیفتش ای مه بعاشقان مے ساز
بخنده گفت هلالی بداغ ما میسوز

قدت تو عمر درازست و سرو گلشن ناز — بیا دسایه فگن بر سرم چو عمر دراز
ز گریهٔ بی تو مرا بسته بود راه النظر — تو آمدی و نظر میکنم بروی تو باز
چراغ عشرت من مرد در برتو ظاهر نیست — بیا که پیش تو روشن کنم بسوز و گداز
ز آسمان و زمین فارغیم در ره عشق — درین سفر چه تفاوت کند نشیب و فراز

بروی زرد هلالی ز روی نازمبین
که از جهان بتو آورده است روی نیاز

بارخ زرد آمدم سوی درت ای سرو ناز — یعنی آوردم بخاک درگهت روی نیاز
دولت حسن و جوانی یکدو روزے بیش نیست — در نیاز من نگر چندین بحسن خود منناز
عمر بگذشت و شب تاریک هجر آخر نشد — یا شبم کوتاه می بایست یا عمرم دراز
تاب بیماری ندارم بیش ازین ای آفتاب — یا نسیم روح پرور یا سموم جان گداز

مژدهٔ چشم هلالی پاک مے باز آید نظر
رو متاب ای نازنین از مردمان پاکباز

با من آن کرد یکبار تماشای رخت	که مرا یاد نیاید ز تماشای دگر
اگر امنیست پریشانی ذرات وجود	کاش هر ذره شود خاک بصحرای دگر

پیش ازین داشت هلالی سر سودای کسی	دید چون زلف تو افتاد بسودای دگر

جان خواهم از خدا نه یکی بلکه صد هزار	تا صد هزار بار بمیرم برای یار
من زارم و تو زار دلا یکنفس بیا	تا هر دو در فراق بنالیم زار زار
از بسکه ریخت گریهٔ خون در کنار من	پر شد ازین کنار جهان تا بآن کنار
در روزگار هجر تو روزم سیاه شد	بر روز من ببین که چها کرد روزگار
چون دل اسیر لعل ز کوی خود شمان	دلداری کن و دل ما را نگاهدار
کام من از دهان تو یکحرف بیش نیست	هر چند اکه لب بکشا کام من برار
چون خاک شد هلالی مسکین براه تو	خاکش بگرد رفت و شد آخر هم غبار

ردیف الراء

برخیز طبیبا که دل آزرده ام امروز	بگذار مرا کز غم او مرده ام امروز
چون برگ خزان چهرهٔ من زرد شد از غم	کو آن گل سیراب که پژمرده ام امروز
امروز ترا چون فلک آورد بما فغان	من نیز فغانرا بفلک برده ام امروز
ای قبلهٔ مقصود ز من روی مگردان	کز هر دو جهان رو بتو آورده ام امروز

بگذار هلالی که بصد درد بنالم	کز جور فلک تیر جفا خورده ام امروز

عمر رفت و از تو ما را صد پریشانی هنوز	وه چه عمرست اینکه حال ما نمیدانی هنوز
یک نظر دیدیم دیدارت دران عمر گذشت	دیده ما را هم نمی آید ز حیرانی هنوز
چیست چندین التفاتت آشکارا با رقیب	جانب ما یکنظر ناکرده پنهانی هنوز

وله

تا رخطِ عنبرین حسن تو شد بیشتر
عاشقِ روی تو ام بیشتر از پیشتر

ای بہ تو میلِ دلم ہر نفسی بیشتر
خوبیِ تو ہر زمان بیشتر از پیشتر

پرسش اگر میکنی عاشق و درویش را
از ہمہ عاشق ترم وز ہمہ درویش تر

باغمِ ایوب نیست دردِ مرا نسبتے
صبرم از و کمتر است دردم از و بیشتر

عشقِ تو اندیشہ را سوخت کہ رسوا شدیم
ورنہ کس از ما نبود عاقبت اندیش تر

کیشِ بتان کافریست مذہبِ ایشان ستم
واں بت بدکیش من از ہمہ بدکیش تر

غمزہ زنان آمدی سوی ہلالی نماز
سینہ او ریش بود وائے کہ شد ریش تر

حاش للہ گر زخت چشمِ افگنم سوی دگر
خوش نمی آید بچیزی روی تو ام روی دگر

تازہ گلہای چمن خوشرنگ و خوشبو بیند لیک
گلرخ ما رنگ دیگر دارد و بوی دگر

کشتنِ ما آمد خوی آن بیرحم از نیم باک نیست
باک ازان دارم کہ گیرد غیر ازین خوی دگر

زینتِ آن روی نیکو خال بس خط گو مباش
حسن او را در نمی باید سر موی دگر

روز محشر گر جفای نیکوان نالند خلق
باشد آن بدخوی را ہر سو دعاگوی دگر

ہر کہ از خاک سر کوی تو دامن گیر شد
کے بداند کش رسد گر دسر کوی دگر

وہی چو با این زلف و رخ سوی ہلالی آیدی
رفت آرام و قرارش ہر یکی سوی دگر

وہ کہ بازم فلک انداخت بغوغای دگر
من بجائے دگر افتادم و دل جائے دگر

یکدو روزے دگر از لطف بپالین من آی
کہ من امروز دگر دارم و فردای دگر

غالباً تلخی جان کندن من خواست طبیب
کہ بجز صبر نفرمود مداوائے دگر

با تو ہم پیش کہ نزدیک تو آیم لیکن
از تحیر نتوانم کہ نہم پائے دگر

ولہ

ای قامتت ز سرو سہی سرفراز تر
لعلت ز ہر چہ شرح کنم دل نواز تر

از ہجر آنکہ با تو شبی آورم بروز
خواہم شبی ز روز قیامت دراز تر

جانم ز تاب ہجر تو در یک نفس گداخت
ہرگز تبی نبود ازین جانگداز تر

من در رہت نہادہ بزاری سر نیاز
تو ہر دم از نیاز چنین بے نیاز تر

در دا کہ باز کار ہلالی ز دست رفت
کارش بساز اے ز ہمہ کار ساز تر

جامہ گلگون رہ آتشناک از گل پاک تر
جامہ آتشناک و رہ از جامہ آتشناک تر

تا چو گل نازک تنش را دیدم از جیب قبا
سینہ من چاک شد چون دامن من چاک تر

حیف باشد آنکہ روزم دیدہ بر دامان او
زانکہ باشد دامنش از دیدہ من پاک تر

التماس قتل خود کردم ز دوران بر خطا
اللہ اللہ بر نخیزد سر ازین چالاک تر

صد مسلمان از تو در فریاد و کیتا ہیچ نیست
اینچہ بی باکیست اے از کافران بیباک تر

گفتہ از ہجر پا بوسم ہلالی خاک شو
من خود اول خاک بودم گشتم اکنون خاک تر

ہر روز در کوشش روم پیدا کنم یار دگر
او را بہانہ سازم و آنجا روم یار دگر

کارم ہمین عشق ست و من حیران کہ خویشتن را
ای کاش بودے ہم مرا جز عاشقی کار دگر

من کیستم تا خوش زیم در سایہ دیوار او
بگذار کز غم جان دہم در زیر دیوار دگر

بیرون مرد جولان مکن در ناز قصد جان مکن
انگار مرد از ہر طرف صد عاشق زار دگر

در عشق مژگان صنم صحرا نوردی بہانہ کنم
دارم بپا خاری عجب در پای دل خار دگر

گر داشت روزے پیش ازین با زار یوسف روئی
دارد متاع حسن تو امروز بازار دگر

غیر از ہلالی ماہ من دارے وفا داران نے
اما ندارے ہمچو او یار وفادار دگر

ردیف الذال

می نویسم سخن از آتش دل بر کاغذ — جای آنست اگر شعله فتد در کاغذ
چون قلم سوختی از آتش دل نامه من — اگر از آب دو چشمم نشدی تر کاغذ
سخن لعل تو خواهیم که در زر گیریم — کاش سازند دگر از ورق زر کاغذ
خط مشکین ورق روی ترا زید و بس — قابل آیت رحمت نبود هر کاغذ
شرح بیمهری آن ماه بپایان نرسد — فی المثل گر شود افلاک سراسر کاغذ
مردم از غم که چرا نامه نوشتی بر قیب — نشدی کاش درین شهر میسّر کاغذ
تا هلالی صفت ماه جمال تو نوشت — گشت چون چشمهٔ خورشید منور کاغذ

ردیف الرای

غم نیست گر ز داغ تو می سوزدم جگر — داری هزار سوخته من هم یکی دگر
یارب چه کم شود ز توای پادشاه حسن — گر سوی من ز گوشهٔ چشمی کنی نظر
در کوی تو سر امد اهل وفا منم — از چشم التفات وفای مرا نگر
تا کی ز در ز روی تو گردیم کو بکو — تا کی ترا چو عمر توان دید در گذر
جان میکنم فدات شکر زبانی خبر منوز — خواهم که میرم از غم او تا شود خبر

در گوشهٔ غم ست هلالی بصد نیاز
گاهی ز چشم لطف باین گوشه هم نگر

ای بخوبی از همه خوبان عالم خوبتر — شیوهٔ حسن و جمالت هر یک از هم خوبتر
آدمی گر یوسف مصر است مانند تو نیست — ای تو از مجموع فرزندان آدم خوبتر
رنگت از می حالتی دارد که از گل خوبتر — دان عرق بر صفحهٔ رویت ز شبنم خوبتر
خوبتر شد روی گلگونت بدور خط سبز — زان می خوبست با یاران همدم خوبتر
تشنه لب بوسد هلالی خاک آن دون را نکه ست — خاک پای پاک آن کو ز آب زمزم خوبتر

کسی که یافت براحوال نیردستان دست
بظلم اگر نستاند خدایش خیر دهاد

صنوبر اتو چه دل بسته بهر شاخی
چو سرو باش که از بار دل شوی آزاد

چه خوش فتاد هلالی به بند خانهٔ عشق
برو غلامی این خاندان مبارک باد

دودی که دوش بر سر کویت بلند بود
غافل مشو که آه من دردمند بود

از ما شمار خیل شهیدان خود مپرس
آن خیل بیشمار که داند که چند بود

بستم بطیرهٔ تو دل و رستم از غمش
آری علاج عاشق دیوانه بند بود

یک ذره مانده بود ز من در ترب فراق
آن ذره هم بر آتش هجران سپند بود

جان باسگان دوست هلالی سپر دوست
این شیوه گر پسند و گر ناپسند بود

تا سلسلهٔ زلف تو زنجیر جنون شد
وابستگی این دل دیوانه فزون شد

شرمنده شد از عکس جمالت مه و خورشید
وز عارض تو سینهٔ گل غرقهٔ خون شد

خون شد دل من دمبدم از فرقت دلبر
زان روز زره دیدهٔ خونبار برون شد

آنجا که صبا را گذری نیست که گوید
حال دل این خسته بدلدار که چون شد

هر چند قدت راست هلالی چو الف بود
از بار غم دوست بیکبار چو نون شد

دلم رفت و جانان حزین هم نماند
زعم اندکی هست و این هم نماند

سرم خاک آن در شد و زو رها شد
که گردش بروی زمین هم نماند

نشسته بخون مردم چشم دائم
که در خانه مردم نشین هم نماند

چه هر دم بناز افگنی چین دگر بر
منازای بت چین که چین هم نماند

هلالی اگر نیست چون خال دلبر
مخور غم که آخر چنین هم نماند

بهتر آنست که چون گل نشوی همدم خار
چند روزی که گل حسن تو بیخار افتاد

تیر و خون دل از دیده دلی دل چکند
که مرا این همه از دیده خونبار افتاد

تا ابد پشت بدیوار سلامت ننهد
در و مند یکه دران سایه دیوار افتاد

گر براه غمت افتاد هلالی غم نیست
در ره عشق ازین واقعه بسیار افتاد

آه و صد آه که آن مه ز سفر دیر آمد
شمع خورشید جمالش بنظر دیر آمد

گفت سوی تو بقاصد نفرستم خبری
وه که قاصد نفرستاد و خبر دیر آمد

تو مددگار رشوای خضر که آن آبحیات
سوی این سوخته تشنه جگر دیر آمد

مردم از شوق هم آغوشی آن سرو دریغ
کان نهال چمن حسن ببر دیر آمد

ای فلک پرتو خورشید جهانتاب کجاست
کا مشب از غصه بمردیم و سحر دیر آمد

یار تا رفت هلالی من ازین غم مردم
که چرا عمر من خسته بسر دیر آمد

بسکه خلقی سخن عاشقی من کردند
دوست را با من دل خسته دشمن کردند

سوختم زاتش این چرب زبانان چون شمع
سوز پنهان مرا بر همه روشن کردند

بعد ازین دست من و دامن این سنگدلان
که بآهنگ جفا سنگ بدامن کردند

برضا کوش هلالی و ز قسمت مخروش
هر کرا هر چه نصیب ست معین کردند

خوشا کسی که درین عالم خراب آباد
اساس ظلم فگند و بنای داد نهاد

بیا بیا که ازان رفتگان بیاد آریم
که رفته اند و ازیشان کسی نیار دیاد

کجاست تا بنشانیم و بنیاد خانمان بفگنیم
که دست حادثه خواهد فگندش از بنیاد

توانگری که در خیر بر فقیران بست
دری ز عالم بالا بروی او نگشاد

آن جفا پیشه که بر نالهٔ من رحم نکرد
کاش بر آن شه خوبان غم من عرض
وه که تا گشت سرم بر سر میدان تو خاک
تو چه دانی که چه حال ست مرا در ره عشق
عاقبت دست بدامان رقیب تو زدم

کافری بود بفریاد مسلمان نرسید
وه که در دل در و دیوار بسلطان نرسید
بعد ازان پای تو یک ره ز بیابان نرسید
چون تر اگر دی ازین راه بدامان نرسید
چکنم دست من اورا بگریبان نرسید

عمر با خواست هلالی که بخوبان برسد
مرد بیچاره و یکره ز بایشان نرسید

دوش با صد عیش بود هر شبت چون دوش باد
هر که جز نام تو گوید تا ابد خاموش باد
سرکشان از رکابت باد طوق بندگی
سیگذشتی با لباس نا زمی گفتند خلق
گر گهی شبها در آغوش خودت بینم بخواب

گر چه می خون با حریفان باد خوردی نوش باد
حلقهٔ نعل سمندت چرخ را گوش باد
این قبای حسن دائم زیور آن دوش باد
دست من روزی به بیداد آن در آغوش باد

تا هلالی لعل میگون تو دید از هوش رفت
زین شراب لعل تا روز ابد بیهوش باد

آن ستمگر بستن و خنجر زدنش را نگرید
جانب گریهٔ من چون نگر د از سر ناز
شوخ من مست شد و ساغر می زد بسرم
چون بآن قامت عنا گند آهنگ چمن

طرف دامن بمیان بر زدنش را نگرید
خنده بر جانب یگر زدنش را نگرید
شوخی و دستی و ساغر زدنش را نگرید
طعنه بر سرو و صنوبر زدنش را نگرید

منکر آن آه جهان سوز هلالی مبیند
هر دم آتش بجهان در زدنش را نگرید

کارم از دست شد و دل غمت از دست نداد
فکر دل کن که مرا دست و دل از کار افتاد

ولہ

اگر چون تو سروی زجائی برآید — شور در ستخیر و بلائے برآید
خدارا لب خود بدشنام مگشا — کہ از ہر زبانی دعائی برآید
تو سلطان حسنی و عالم گدایت — چنان کن کہ کار گدائی برآید
چہ کم گردد از خسرو جاہ و جلالت — اگر حاجت بینوائے برآید
مزن تیر جور و حذر کن ز آہی — کہ از سینہ مبتلائے برآید
مرا میکشد انتظار قدوست — چہ باشد کہ آواز پائی برآید

ہلالی ازین شب خلاصے ندارد
مگر آفتابے زجائے برآید

نیست عرق کہ در رہت از حرکات میچکد — ہر قدمی کہ می نہی آب حیات میچکد
چند بہر سیہ دلی بادۂ صاف میکشی — حیف کہ آب زندگی در ظلمات میچکد
بسکہ لب تو چاشنی ریختہ در مذاق جان — گریۂ تلخ گر کنم آب نبات میچکد

اشک ہلالی از مژہ گرد حریم آن حرم
ہمچو سرشک عارفان در عرفات میچکد

گر کسے عاشق رخسار تو باشد چہ کند — طالب دولت بیدار تو باشد چہ کند
شوخی و بیخبر از درد گرفتاری عشق — دردمندی کہ گرفتار تو باشد چہ کند
ای طبیب دل بیمار بگو بہر خدا — کان جگر خستہ کہ بیمار تو باشد چہ کند
گوش بر گفتۂ احباب توان کرد ولے — ہر کرا گوش بگفتار تو باشد چہ کند

میکند بی تو ہلالی ہمہ شب ناله و آہ
ناتوانی کہ دلش زار تو باشد چہ کند

دل مبر و آمد و این درد بدرمان نرسید — سر ازین کار شد و کار بسامان نرسید

دیوان هلالی

برگمانی هست ساخته اند اهل یقین
چون یقین نیست ضرورت گمان ساخته اند

کمن ایدل هوس گوشهٔ آن چشم و ابرس
زان بلاها که دران گوشه نهان ساخته اند

گرمرا نام و نشان نیست هلالی عجبی
عاشقان را همه بی نام و نشان ساخته اند

جان من بهر تو از جان بدنی ساخته اند
بروی از رشتهٔ جان پیرهنی ساخته اند

برگلت سبزهٔ عنبر شکنی ساخته اند
از گل و سبزه عجائب چمنی ساخته اند

تن سیمین تو نازک دل سنگین تو سخت
بوالعجب سنگدل و سیم تنی ساخته اند

الله الله چه توان گفت رخ و زلف ترا
گویا از گل و سنبل چمنی ساخته اند

خوش سخنداى گل بستان لطافت که ترا
بر گل از غنچه خندان دهنی ساخته اند

سنگه باشم که تو گوئی سخنی همچو منی
مردم از بهر دل من سخنی ساخته اند

میکنم کوه غم از حسرت شیرین دهنان
از سمن این سنگدلان کوهکنی ساخته اند

بعد ازین راز هلالی نتوان داشت نهان
که بهر خلوت ازان انجمنی ساخته اند

نگسلد رشتهٔ جان من ازان سرو بلند
این چه نخلیست که دارد به گرجان پیوند

آه ازان چشم که چون سوی من افگند نگاه
چاکها در دلم از خنجر مژگان افگند

کرد هم جان بوفایش نه پسندد هرگز
آه ازان شوخ جفا پیشهٔ دشوار پسند

گر نگیرد ز سر لطف و کرم دست مرا
دست کوتاه من و دامن آن سرو بلند

هشتم از چشم تو فارغ بنگاهی گاهی
از تمنای میانت بخیالی خرسند

مهر رخسار تو چون ذره پریشانم ساخت
شوق خال تو مرا سوخت بر آتش چند

شب هجر تو هلالی ز خراش دل خویش
چاک زد سینه بنوعی که دل از خود بر کند

ولہ

دی براہم دیدن و انگاہ نادیدن چہ بود
روی گردانیدن و از راہ گردیدن چہ بود

گر نہ در دل داشتی کز رشک گریم زار زار
پیش من رخ در رخ اغیار خندیدن چہ بود

خواستی کز ساغر حسرت خورم خون جگر
ورنہ در بزم رقیبان جرعہ نوشیدن چہ بود

من نمیدانم کہ این خشم ترا تقریب چیست
خود بگو آخر کہ بے تقریب رنجیدن چہ بود

دوش در کویت بہ بیماری فگندم خویش را
تا نگویید کہ شب تا روز نالیدن چہ بود

خانۂ اغیار را پرسید و من مردم ز رشک
دوستان پرسیدن از کاین خانہ پرسیدن چہ بود

بی مہ رویش ہلالی زار گشتی عاقبت
با چنین نامہربانی مہر ورزیدن چہ بود

دوستان امشب دوای جان محزونم کنید
بر سرم افسانۂ خوانید و افسونم کنید

نیست اندوہ مرا با درد مجنون نسبتی
میشوم دیوانہ گر نسبت بمجنونم کنید

لالہ گون شد خرقۂ صد چاکم از خونابۂ اشک
شرح این صورت بشوخ جامہ گلگونم کنید

شہسوارم من بصحرا رفتہ و من ماندہ ام
زین گنہ از شہر می خواہم کہ بیرونم کنید

وصف قدش را بمیزان خرد سنجیدہ ام
آفرین بر اعتدال طبع موزونم کنید

چشم بر خونم نہ بیند و بپرسید از دلم
حالت دل را قیاس از چشم پر خونم کنید

چون ہلالی خویش بر خاک درش جا کردہ ام
شاید ار امروز جا بر اوج گردونم کنید

عارضت ہست بہشتی کہ عیان ساختہ اند
قامتت آب حیاتی کہ روان ساختہ اند

از چمن باغچہ گلزار جا لست کہ بر قامت تو
از سمن عارض و از غنچہ دہان ساختہ اند

لبت آیا چہ شکر ریخت کہ گفتار ترا
ہمہ شیرین سخنان در دو زبان ساختہ اند

بر گل روی تو آن سبزۂ تر دانی چیست
فتنہای کہ نہان بود عیان ساختہ اند

بآن لبهای شیرین وه چه شورانگیز میخندی
که از دو قوش نمک بر سینهای ریش می آید

جمالت را بمیزان نظر هر چند می سنجم
بچشمم من زحمت از جمله خوبان پیش می آید

مرا این زخمها بر سینه از دست تحیر دست
کسی را هر چه پیش آید ز دست خویش می آید

فلک تاج سعادت میدهد ارباب همت را
همین سنگ ملامت بر سر درویش می آید

هلالی روز وصل امد مکن اندیشه دوری
که این اندیشها از عقل دور اندیش می آید

دلا گر عاشقی بنشین که جانانت برون آید
بران در منتظر می باش تا جانت برون آید

اگر صد سال آب از گریه بر آتش زند چشمم
هنوز از سینه من شور هجرانت برون آید

ز تاب آتش می چون عرق ریزد گل روئت
زلال رحمت از چاه زنخدانت برون آید

چه هنیم آفتابی را که از جیب فلک سر زد
خوش آن ماهی که هر صبح از گریبانت برون آید

سوار خاک میدان توام آهسته جولان کن
نمیخواهم که گردی هم ز میدانت برون آید

هلالی خواستی کز ضعف تن افغان نمی آید
تو آن قوت کجا داری که افغانت برون آید

دوه که سودای تو آخر سر شیدائی کشید
قصهٔ عشق نهان ما بر سوائی کشید

آخر ای جان روزکی از حال دل زارم بپرس
تا بگویم انچه در شبهای تنهائی کشید

می کشند از داغ سودایت خردمندان سپر
انچه مجنون بیابان گرد صحرائی کشید

حال ما و فتنهٔ چشم تو میداند که چیست
جه که روزی عارت ترکان یغمائی کشید

بندهٔ آن سرو آزادم که بر رخسار گل
خال رعنائی نهاد و خط زیبائی کشید

طاقت هجران ندارد ناز بر رود وصال
داغ و درد عشق را نتوان بر عنائی کشید

صبر فرمودن هلالی را مفرما ای طبیب
زانکه نتوان بیش ازین رنج شکیبائی کشید

ای خوش آن عاشق پر ذوق که از غایت شوق | دست در گردن زرّین کمرے اندازد

سر گرانست هلالی قدحِ بادہ بیار
تا شود دست و پاے تو سری اندازد

بار عشق آمد و کار دل ازو مشکل شد | هر چه تدبیر خرد بود همه باطل شد
خواستم عشق بتان کم شود افزون گردید | گفتم آسان شود این کار بسی مشکل شد
پاے هر کس که بسر منزل عشق تو رسید | آخر الامر سرش خاک همان منزل شد
اشک چون راز دلم گفت فتاد از نظرم | با وجودیکه بصد خون جگر حاصل شد
آن سی سرو که میل دلِ ما جانب اوست | یارب از بهر چه سوی دگران مایل شد
غم نبود آنکه مرادی بتغافل میکشت | غم ازانست که امروز چرا غافل شد
شب وصل تو هلالی قدح از دست نداشت | روز دیگذشته ۱۲ است مگر از جام لبت بیخود و لاتعقل شد

اهل عیش اند هلالی همه رندان لیکن
زانمیان گوشهٔ اندوه مرا منزل شد

روز هجران تو یارب ز کجا پیش آمد | اینچه روزیست که پیش من درویش امد
آن بلاے که ز اندیشهٔ او می مردم | عاقبت پیش من عاقبت اندیش امد
با قدر همچو خدنگ از دلِ من بیرون اے | که مرا تیر بلا بر جگر ریش امد
چشم بر هم مزن و هر طرف از نازنینان | که بر بیش دلم از هر طرف صد نیش امد
حالِ خود را چو بحال دگران سنجیدم | کمترین درد من از درد همه پیش امد

روز بگذشت هلالی شب هجران برسید
وه چه روز سیه است اینکه مرا پیش امد

مه من بار رقیبان جفا اندیش می آید | ز غوغائی که می ترسیدم اینک پیش می آید
چه چشم اینست هر گه جانب من تیز می بینی | ز مژگانِ تو بر بیش دلم صد نیش می آید

دیوان هلالی

گل پیش عارض تو شد از انفعال زرد
آن خنده که کرد هم از انفعال زرد

سنگین دلی که آب جفا تا خت بر سرم
مور ضعیف رستم پامال زرد

سلطان عشق شور ز گدایان کوی دوست
درویش میل سلطنت بی زوال کرد

گفتی که حلقه ساخت هلالی قد ترا
آنکس که ابروان ترا چون هلال کرد

من عاشق دیوانه و مستم چه توان کرد
می خواره و معشوق پرستم چه توان کرد

گر ساغر سی روزه کشیدم چه توان گفت
در توبه چل ساله شکستم چه توان کرد

گویند که رندی و خراباتی و بدنام
آری بخدا این همه هستم چه توان کرد

من رشته ام از قید خرد هیچ مگویید
ور زانکه ازین قید برستم چه توان کرد

بر فاستم از صومعه زهد سلامت
در کوی خرابات نشستم چه توان کرد

عهدم همه با پیر مغانست هلالی
گر باد گری عهد بستم چه توان کرد

یار با ما وقت رفتن خیر بادی هم نکرد
رفت و از یاران دور افتاده یادی هم نکرد

لب فرو بست و سخن با درد مندی هم نگفت
چشم پوشید و نظر بر نامرادی هم نکرد

سالها اخلاص ورزیدم من و آن سنگدل
با من از روی ارادت اعتقادی هم نکرد

رحم کن بر عاشق مسکین که در هر ساعتی
دید صد بیداد از دست تو و دادی هم نکرد

چیست با خوبان هلالی شیوه دلبستگی
چون کسی بر عهد هرگز اعتمادی هم نکرد

تا کی آن شوخ نظر بر دگرے اندازد
کاشکے جانب ما هم نظرے اندازد

آه زان خنجر مژگان که بهر چشم زدن
چاکها در دل غمگین جگرے اندازد

بخت بد گر نرساند خبر وصل ترا
باری از مرگ رقیبان خبرے اندازد

وله

ای کسانیکه بخاک قدمش جا دارید
گاه گاه از من محرم شده یاد دارید

تا کی از حسرت او خیزم و بر خاک افتم
وقت آنست که از خاک مرا بردارید

گر ز تردیک نخواهد که به بینم رویش
باری از دور به نظارهٔ او بگذارید

بیشمارند صف جمع غلامان در پیش
بنده را در صف آن جمع یکی بشمارید

گرد آن کوی سگانند بسی بهر خدا
که مرا نیز دران کوی سگی پندارید

بعد مردن سر من بر سر کویش فگنید
در توانید بخاک قدمش بسپارید

تا کی ای سنگدلان مرگ هلالی طلبید
مرد بیچاره شما نیز همین انگارید

یارب غم مارا که بعرض تو رساند
کانجا که توئی باز رسیدن نتواند

شبها کم چو بر دباد پریشان شوم از غم
کز من بتو ناگاه غباری برساند

مشکل غم و دردیست که در دو غم مارا
بی غم نکند باد و بسی درد نداند

خونین جگر از غم هجران تو گردید
از دیده بهر چشم زدن خون بچکاند

عالم همه غم دان و غم او مخور ایدل
می خور که ترا از غم عالم برهاند

مردم لب جو بسر و نشانند دمول ها
خواهد که ترا بیند و در دیده نشاند

من بنده ام از بهر چه میرانی ازین در
کس بندهٔ خود را ز در خویش نراند

خواهد که شود کشته بتیغ تو هلالی
نیکو هوسی دارد اگر زنده بماند

مسکین طبیب چاره درد من خیال کرد
بیچاره را ببین چه خیال محال کرد

کی میرسد خیال طبیبان بدرد من
در دم بدان رسید که نتوان خیال کرد

دارد دو هزار تفرقه دل در شب فراق
گو آن فراغتی که بروز وصال کرد

پیش ما بر رو جانان پرده میدار در رقیب
کاشکی آن پرده را بر روی او حائل کنند

فتنه است آن چشم و او را خواب مستی لازم است
مردم بدمست را این به که لایعقل کنند

گر بمیری گو بیا از من بر رقیبان یک سخن
صد سخن گویند و از یاد منش غافل کنند

آن مه از روی کرم سوی هلالی کم نگاه
آه اگر اغیار سوی دیگرش مائل کنند

جای آنست که شاهان ز تو شرمنده شوند
سلطنت را بگذارند و ترا بنده شوند

گر بخاک قدمت سجده میسر گردد
سرفرازان جهان جمله سرافگنده شوند

بر سر خاک شهیدان اگر افتد گذرت
کشته و مرده همه در قدمت زنده شوند

جمع خوبان همه چون کوکب و خورشید و قمر
تو برون آی که این جمع پراگنده شوند

هیچ ذوقی به ازین نیست که از غایت شوق
چشم من گرید و لبهای تو در خنده شوند

گر تو آن طلعت فرخ نمائی روزی
تیره روزان همه طالع فرخنده شوند

اگر اینست هلالی شرف پایهٔ عشق
همه کس طالب این دولت پاینده شوند

کاکل ز چه بگذاشته تا کمر خود
بگذار بلاهای چنین را بسر خود

رفتار ترا گر ملک از عرش ببیند
آید بزمین فرش کنان بال و پر خود

چشم تو بما یک نظر لطف نینداخت
ما را ز چه انداخته از نظر خود

دیروز ز حال همه عالم خبرم بود
امروز چنانم که ندارم خبر خود

در عشق تو از من اثری بیش نماندست
نزدیک شد این هم که نیابم اثر خود

من کشته شوم به که جدا افتم ازان در
زارم مکش و دور مینگن ز در خود

دور از تو چگویم که چه حالست هلالی
درمانده بدرد و ال و خونین جگر خود

چند با اغیار پردازید اے مسکین برآن
گاه گاهی هم بحال عاشقان پردازید

میکند سودائے زلفش روز مسکینان سیاه
ای سیه روزان مسکین ترک این سودا کنید

آنکه محرومم گرانی میکند بستان من
می فروشان از سر من این بلا را وا کنید

عاشقیهای هلالی سر بصحرائی کشید
دوستان فکر بحال عاشق شیدا کنید

چو از داغ فراقت شعلهٔ حسرت بجان افتد
چنان آهی کشم از دل که آتش در جهان افتد

بسوداے آستانت چون من مسکین نمیخواهم
که آنجا کشته گردم تا سرم بر آستان افتد

نماند از سیل اشکِ من زمین را ایک بنا محکم
کنون ترسم که نقصان در بناے آسمان افتد

بود حیف چندان ناتوان افتم خوش آن روزے
که از خشمت نگاهی جانب این ناتوان افتد

مرا هر دم رقیب آزرده میسازد
چنین باشد بلی چون چشم سگ بر استخوان افتد

هلالی آنچنان در عاشقی رسوائے عالم شد
که پیش از هر سخن افسانهٔ او در میان افتد

آن شگفت و شوق آن گلچهره از سر تازه شد
وائے جانِ من که بر دل داغ دیگر تازه شد

گرد آن رخسار گلگون خط ریحانے دمید
همچو اطرافِ چمن کز سبزه تر تازه شد

آمد از کویت نسیمی غنچهٔ دلها شگفت
گلشنِ جان زان نسیم روح پرور تازه شد

زخمهای تیغ مژگان سر بسر آورده بود
چون نمک پاشیدی از لبها سراسر تازه شد

تا شد از خون هلالی تازه جان عاشقان
رسم خونریزی ازان شوخ ستمگر تازه شد

خوبرویان چون بشوخی قصد مرغ دل کنند
اولش سازند صید و آخرش بسمل کنند

بهر این سنگین دلان اشیوهٔ رحمی بده
تا مراد عاشق بیچاره را حاصل کنند

جان تو سروے برانگیز و گرچه در باغ بهشت
خاک آدم را بآب زندگانی گل کنند

دیوان هلالی

ولہ

شمع دوش از نالۂ من گریہ بسیار کرد — غالباً سوز دلِ من در دلِ او کار کرد

حالِ دل میدانداں آن شوخ و تغافل میکند — این سزائے آنکہ سرِ عشق را اظہار کرد

نالۂ من اینہمہ زان ماہ خوش رفتار نیست — ہر چہ با من کرد دور چرخِ کجرفتار کرد

عاشقان زین پیش دائم غرقِ میدانِ شتند — محنتِ عشقت عزیزان جملہ را خوار کرد

عشق آسان مینمود اول باما بیدِ ملال — نا امیدیہائے ہجرانش چنین دشوار کرد

در بلائے عشق کی خواہم دعائے عافیت — کز دعا ہا چنین می باید استغفار کرد

فی المثل گر خاک خواہد شد رقیبِ سنگدل — خواہد از خاکش فلک راہ مرا دیوار کرد

گاہ گاہی گر ہلالی را پرسی دور نیست
زانکہ آن بیچارہ را این آرزو بسیار کرد

من نمیخواہم کہ در کویش مرا بسمل کنید — حیف باشد کاشیانہ خاکِ بخونم گل کنید

چون نخواہم زیست دور از روئے او بہر خدا — تیغ بردارید و پیشِ او مرا بسمل کنید

بہر قتلم رنجہ میدارید دستِ ناز کش — ہم بدستِ خود مرا قربانِ آن قاتل کنید

چون بعزمِ خاک بردارید تابوتِ مرا — ہر قدم صد جا بگرد کوئے او منزل کنید

تا رخش من بینم و جز من نہ بیند دیگری — پیشِ رویش پردۂ چشمم مرا حائل کنید

دل دران کویست و من بیدل ندانم این چنین — بگذرید از فکرِ دل فکرِ من بیدل کنید

ای حریفانی کہ جا در بزمِ آن مہ کردہ اند
تا ہلالی ہم درآید رخصتے حاصل کنید

ای بتانِ سنگدل تا چند استغنا کنید — ما خود از فکرِ شما مردیم فکر ما کنید

جان محزون در تنم امروز و فردا بیش نیست — فکرِ امروز من و اندیشۂ فردا کنید

مرہم از این غصہ میخواہم کہ یارا آگہ شود — ای رقیبان بر سرِ تابوتِ من بجہ

غنیمتے شمر اے گل نوای بلبل را
که برگ ریز خزان آید و بهار نماند

تو مست باده ناز و ولی منال آخر
زمستی که تو داری بجز خمار نماند

بسی نماند که خاکم زتند باد فراق
رود بگرد و ازان گرد هم غبار نماند

بروز هجر هلالی ز روزگار چه نالے
معین ست که این روز و روزگار نماند

هر گه آن قصاب خنجر بر گلوے من نهد
می نهم سر بر زمین تا پا بروی من نهد

آنکه هر سو کشته سر می نهد بر پاے او
کشته آنم که روزے پا بسوی من نهد

خوی او تند ست با من کو ز فیض سنگدل
تا برارد تیغ و پیش تند خوی من نهد

راز ها در سینه دارم گوشه نخواهم که پاے
ساعتی گوش رضا بر گفتگوی من نهد

دفع سودا ے سر زلف تو نتواند حکیم
گر دو صد زنجیر بر هر تار موے من نهد

گر دمے گرد غم از آب دیده ننشانم دمی
باز برخیزد قدم در جستجوی من نهد

بوی مشک آید ز اوراق هلالی
گر دمی پیش غزال مشکبوی من نهد

یا دهن زلف شب قدر ست و رویت روز عید
در سر ما هاے شب تا روز نبود بدین خوبی که دید

سرو من برخاست در قدش قیامت شد پدید
غیر آن قامت که من بینم قیامت را که دید

آن زنخدان را که پر کردند ز آب زندگے
بر کفم نه کز کمال نازکے خواهد چکید

چون در آغوشت گرفتم قالب من جان گرفت
غالبا جان آفرین جسم تو از جان آفرید

چند گفتی واشک من روان شد از پیت
غم پا بوس تو دارد تا کجا خواهد رسید

چون کف پایت نهادی بر دلم آرام یافت
دست از و گر باز داری همچنان خواهد تپید

گفتم با غم هجران دین کوه بلا ست
می ندانم کاین بلا را تا کجا خواهم کشید

روے چه پیش آمد هلالی کان غزال مشکبو
ناگهان از نا رمیده بار قیان آرمید

بدرد خوی گرفتم دوائے خواہم
همیشه در دل من درد بی دوای تو باد

چه لطف بود در شیدا که رفتی از کویش
بدین ثواب که کردی بهشت جای تو باد

اگر هلالی بیچاره در هوای تو مرد
برای مردن او غم مخور بقای تو باد

شیرین سخن دهنا این همه شیرین نتوان بود
شیری بکه تو خوردی مگر از شیرهٔ جان بود

این حسن چه حسن ست که از پرده عیان ساخت
نقشے که پس پردهٔ تقدیر نهان بود

تنها نه من از واقعهٔ عشق خرابم
مجنون هم ازین واقعه رسوای جهان بود

امروز نشد نام و نشان دل من گم
تا بود دل گم شده بی نام و نشان بود

دی بود گمان کز غمت امروز بمیرم
امروز یقین ست مرا هر چه گمان بود

هر تیر جفای که دو ابروی تو فگند
بس کارگر آمد که بزور دو کمان بود

خود در حسن و خاشاک درست گفت هلالی
تحقیق نمودیم بسے کمتر ازان بود

نمیتوان بتو شرح بلای هجران کرد
فتاده ام ببلاے که شرح نتوان کرد

ز روزگار مرا خود همیشه دردی بود
غم تو آمد و او را ز هر چه دان کرد

بلای هجر تو مشکل بود خوش آنکه بدل
که مرد پیش تو دل کار بر خود آسان کرد

خیال کشتن من داشته چه شد یارب
کدام سنگدل آن شوخ را پشیمان کرد

جراحت دل ما را طبیب لطف نیست
که تیر غمزهٔ او هر چه کرد پنهان کرد

نیافت لذت ارباب ذوق بیدردے
که قدر درد ندانست فکر درمان کرد

هلالی از دل مجروح من چه می پرسی
خرابه که تو دیدی فراق ویران کرد

جهان و هر چه در و هست پائدار نماند
بیار باده که عالم بیک قرار نماند

وله

عاشقان هر چند مشتاق جمال دلبرانند — دلبران بر عاشقان از عاشقان عاشق ترند
عشق می نازد بحسن و حسن بر ناز و عشق — آری آری این دو معنی عاشق یکدیگرانند
در گلستان گر بهای بلبلان خار خلد — نوعروسان چمن صد جامه برتن میدرند
جان شیرین بالبت آمیخت گویا داد دل — جوهر جان من و لعل تو از یک گوهرند
ای رقیب از منع ما بگذر که جانبازان عشق — از سر جان بگذرند اما ز جانان بگذرند
مردم و جمی ندیدم زین بتان سنگدل — من نمیدانم مسلمانند یا خود کافرند

باتن لاغر هلالی از غم خوبان منال
تن اگر بگداخت باکی نیست جان می پرورند

ترا گاهی که نظر بر من خراب افتد — دلم ز بسکه تپد در من اضطراب افتد
دلم بیا و لبت هر زمان شود بی خود — علی الخصوص زمانی که در شراب افتد
تو چون شراب خوری بار قیب خنده زنان — ز خنده تو نمک در دل کباب افتد
ز هر جلوه چو خورشید من رود بر بام — سحابها همه از روزن آفتاب افتد

مگو بدوزخ هجرانفگنم هلالی را
روا مدار که بیچاره در عذاب افتد

بیا بیا که دل و جان من فدای تو باد — سر یکه بر تن من هست خاک پای تو باد
دلم بهر تو صد پاره باد و هر پاره — هزار ذره و هر ذره در هوای تو باد
ز خانه تا بدر سرای و پا نهی بسرم — سرم فتاده بخاک در سرای تو باد
ترا به بسمل من گر رضاست بسم الله — بیا بیا که قضا تابع رضای تو باد
مقصرم ز دعا در جواب دشنامت — ملائک همه افلاک در دعای تو باد
مباد آنکه رهد هرگز از بلای تو دل — درین جهان و دران نیز مبتلای تو باد

تو از طریقهٔ یاری همیشه فارغ و من
نشسته ام بامید یکه یار خواهی شد

چو در وفای تو ام بر دلم جفا پسند
که پیش اهل وفا شرمسار خواهی شد

کنون بجستن تو کس نیست از هزار یکی
تو خود هنوز یکی در هزار خواهی شد

ز فکر کار جهان بار غم بسینه منه
وگرنه در سر این کار و بار خواهی شد

هلالی از پی آن شهسوار تند مرو
که نارسیده بگردش غبار خواهی شد

بر سر بالین طبیب از ناله من زار شد
از برای صحت من آمد و بیمار شد

دوش در کنج غم از فریاد دل خوابم نبرد
بلکه از افغان من همسایه هم بیدار شد

صبر میکردم که درد عشق خوبان کم شود
لیک ازین داروی تلخ اندوه من بسیار شد

مدعی گو یار برای کشتن ما بس نبود
کان مه نامهربان هم رفت و با او یار شد

هر کرا سودای زلف آن پری دیوانه کرد
خاندان بر هم زد و رسوای هر بازار شد

من سگت آن ترک آهو چشم بر تو عاشقم
گر برای دیدن روی تو چشمم چار شد

بسکه آمد بر سر کویت هلالی همچو اشک
از نظر افتاد و در چشم عزیزت خار شد

گر برون می آید آن بیرحم زارم می کشد
ور نمی آید ببرد انتظارم می کشد

گر معاذ الله نباشد دولت دیدار او
محنت هجران باندک روزگارم می کشد

ایکه گوئی بر سر آن کوی خواهی کشته شد
راضیم بالله اگر دانم که یارم می کشد

هر گه آسایش عتاب آلوده می بینم بخود
یاد آن مسکین نواز بیقرارم می کشد

چون برون آید کلاه کج کرده دامن برزده
دیدن جولان من چابک سوارم می کشد

ساقیا امشب که مستم لطف کن خونم بریز
ورنه چون فردا شود درد خمارم می کشد

زیر بار غم هلالی کار من جان کندن است
وه که آخر محنت این کار و بارم می کشد

باشد اسایش آن سیم تن آسیش جان
جان بیا ساید اگر بندد قبا بگشاید

میکشم آه که بگشاید خ گلگون لیکن
این گلے نیست که از باد صبا بگشاید

تا بدشنام هلالی بگشائی لب خویش
هر سحر گریه کنان دست دعا بگشاید

یار هر چند که رعنا و سهی قد باشد
گر بعشاق نکوئی بکند بد باشد

الف قد تو پیش همه مقبول افتاد
این نه حرفیست که بر دی قلم رد باشد

سوی ژولیدهٔ من بین و فا کن ورنه
سبزه بینی که مرا بر سر مرقد باشد

گفتمش دل بخم زلف تو در قید مباد
گفت دیوانه همان به که مقید باشد

مقصد اهل نظر خاک درست بلے
چون تو مقصود شدی کوی تو مقصد باشد

تا کدامین هلالی که شود همدم ما
زانکه این مرحله را محنت بیحد باشد

لعل جان بخش که یاد از آب حیوان میدهد
زنده را جان می ستاند مرده را جان میدهد

دل مگر پابستهٔ زلف تو شد کز حال او
یا دمی آید خبرهاے پریشان میدهد

دور باد از چشم بد کامروز در میدان حسن
شهسوار من سمند ناز جولان میدهد

یار ب اندر ساغر دوران شراب وصل نیست
یا بدور ما همه خونابهٔ هجران میدهد

نیست در دو عشق خوبان را بدرمان احتیاج
گر طبیب این درد میبندد ترک درمان میدهد

موجب این گریهای تلخ میدانے که چیست
عشوهٔ شیرین که آن لبهای خندان میدهد

ای اجل سوی هلالی بهر جان بردن بیا
زانکه عاشق گاه مردن جان بجانان میدهد

غم بتان مخور ایدل که نارخواهی شد
اگر عزیز جهانی نگار خواهی شد

اگر چو من هوس زلف یار خواهی کرد
ز عاشقان سیه روزگار خواهی شد

وله

روز هجرم چند یارب چون شب غم بگذرد
عمر من کم باد تا روزم چنین کم بگذرد

دولت وصلت گذشت و محنت هجران رسید
آن گذشت امید میدارم کاین هم بگذرد

نگذرد گر سالها باشم بر اهش منتظر
در دمی غائب شوم آید همان دم بگذرد

چون ز درد هجر گریان بر سر راهش روم
گریهٔ من بیند و خندان و خرم بگذرد

مرهمی نه بر دل افگار من بهر خدا
پیش ازان روز یکه کار من ز مرهم بگذرد

هر که از روی ارادت پا نهد در راه عشق
عالمی پیش آید ش کز هر دو عالم بگذرد

تا کنون عمر هلالی در غم رویت گذشت
عمر باقیمانده یارب هم درین غم بگذرد

یارا اگر مرهم داغ دل محزون نشود
با چنین داغ دلم خون نشود چون نشود

جز دل سخت تو خون شد همه از بار غمم
دل تو سنگ بود کز غم من خون نشود

ایکه با ما ستمت کم نشود باکی نیست
کوشش ما همه اینست که افزون نشود

گر بسر منزل لیلی گذری جلوه کنان
نیست ممکن که ترا بیند و مجنون نشود

بسکه در نالهٔ ام از گردش گردون همه شب
هیچ شب نیست که صد ناله بگردون نشود

گفتهٔ خون تو ریزم چه سعادت به ازین
نیت خیر تو یارب که دگرگون نشود

واعظا ترک هلالی کن و افسانه مخوان
کشتهٔ عشق تبان زنده بافسون نشود

اخر از غیب دری بر رخ ما بگشاید
دیگران گر نگشایند خدا بگشاید

بر دل از هیچ طرف باد نشاطی نوزید
یارب این غنچهٔ پژمرده کجا بگشاید

دل بران کار من از جور شما مشکل شد
مگر این کار هم از لطف شما بگشاید

نگشاید دل ما تا نگشائی خم زلف
زلف خود را بگشا تا دل ما بگشاید

چون کنم از تو فراموش که روی و مندی
جلوه حسن تو در پیش نظر می آید

سبزه نورسته بود خوب و خوشتر شد
سبزه خط تو هر چند که بر می آید

در فغانم ز تو ای سینه بجان ست دلم
که چرا تیر تو اول بسپر می آید

شب ز فریاد هلالی سگت افغان برداشت
کاین چه غوغاست که شب تا بسحر می آید

هرگز آن شوخ بما غیر نگاهی نکند
آن هم از ناز کند گاهی و گاهی نکند

میروم بر سر راهش بامید نظری
آه اگر بگذرد آن شوخ و نگاهی نکند

این همه ناله که من میکنم از درد فراق
هیچ ماتم زده جامه سیاهی نکند

حاصل عشق همین بس که اسیر غم او
دل بمالی ندهد میل بجاهی نکند

زاهد اگر هوس باده و شاهد نکند است
بنده هرگز نتواند که گناهی نکند

سوی هر کس که بدین شکل و شمائل گذری
کی تواند که ترا بیند و آهی نکند

چون هلالی شرفی یافتم از بندگیت
کس چرا بندگی همچو تو شاهی نکند

ماه شهر آشوب من هر گه براهی بگذرد
شهر پر غوغا شود چندانکه ماهی بگذرد

روزم از هجران شبیه آفتاب من کجاست
تا بسویم در چنین روز سیاهی بگذرد

چون بره می بینمش بخود تظلم می کنم
همچو مظلومی که بر دی بادشاهی بگذرد

ای که در عشق بتان لاف صبوری میزنی
صبر کن تا زین حکایت چند گاهی بگذرد

با وجود آنکه آتش زد مرا در جان و دل
دل نمیخواهد که سویش دود آهی بگذرد

ساقیا لب تشنه مردم کاش بر من بگذری
وه چه باشد آب حیوان بر گیاهی بگذرد

از صفت خوبان تو در جولان و خلقی در فغان
همچو آن شاهی که با خیل و سپاهی بگذرد

گفته میخواهم از پیش هلالی بگذرم
آه گر ظلم چنین بر بیگناهی بگذرد

هلالی چو تو درویشی و آن مه خسرو خوبان
ترا از عشق او فخرست و او را از تو عار اید

بسا زمیرود و سوی کس نمی نگرد
هزار آه کشم یک نفس نمی نگرد
گهش به پیش روم و گه سر رهش گیرم
ولی چه فایده چون پیش و پس نمی نگرد
چو غمزه اش ره دین زد چه سود نالهٔ جانان
که راهزن بفغان جرس نمی نگرد
کسیکه در هوس روی ماه رخسار ست
در آفتاب زر روی هوس نمی نگرد
دلم بسینهٔ صد چاک مشکل آید باز
که مرغ رسته بسوی قفس نمی نگرد
خطاست پیش رخش سوی لعل خندان دین
کسی بموسم گل خار و خس نمی نگرد

گذشت و سوی هلالی ندید و رحم نکرد
چه ظالمست که هرگز بکس نمی نگرد

افروخت رنگت از می و دلها کباب شد
روی تو ماه بود کنون آفتاب شد
گفتم بدور عشق تو سازم سرا غیش
غمخانه که داشتم آن هم خراب شد
این آه گرم بی سببی نیست دمبدم
یا سینه سوخت یا دل سوزان کباب شد
ناصح زبان کشاد که تسکین دهد مرا
نامم تو برد و موجب صد اضطراب شد
خونناب دیده این همه دانی که از کجاست
خونی که بود در دل غمدیده آب شد
هر جا که هست روی تو در پیش چشم ماست
کس در میان مانتواند حجاب شد

فارغ نشسته بود هلالی بکوی زهد
تا گه لب تو دید خراب شراب شد

دم آخر که مرا عمر بسر می آید
گر تو آئی بسرم عمر دگر می آید
گر نه گریم جگر از درد تو خون می بندد
ور بگریم ز درون خون جگر می آید
منم آن کوه غم و درد که سیلاب سرشک
هر دم از دامن من تا بکمر می آید

طالعی ست که ناگاه بسر م رو نے
اگر فرشتهٔ رحمت رسد عذاب کند

طپیدن دل من روز هجر دانی چیست
برای دیدن روی تو اضطراب کند

ز خواب چشم کشائی و فتنه انگیزی
تو آفتی نگذارے که فتنه خواب کند

نمودهٔ وعده دیدار و دیدمش در خواب
نگویمش که مبادا بآن حساب کند

چو سایه روی هلالی بخاک یکسان باد
اگر ز سایه تو رو بآفتاب کند

دلم پیش لبت با جان شیرین در فغان آمد
خدارا چاره دل کن که این مسکین بجان آمد

بیا ای سرو و گلزار جوانی را غنیمت دان
که خواهد نوبهار حسن را روزی خزان آمد

بهر مرد و نگاهی از کشمکشان تا کی تو ان رفتن
بسوی عاشقان هم گاه گاهی میتوان آمد

جهانی یافتم از وعدهٔ قتلش بحمد الله
که مارا هرچه در دل بود او را بر زبان آمد

سر زلفت ز بالا بر زمین افتاد و خوش عالم
که بهر خاکساران آیتی از آسمان آمد

بلولم از غم دوران بسجده وشی کن ایساقی
بهر این کوه محنت را که بر دلها گران آمد

کشد زلف لیلے میکشد از شوق مجنون را
که از شهر عدم بیخود بصحرای جهان آمد

بامید یکه در پای سگانت جان برافشاند
هلالی نقد جان در آستین بر آستان آمد

مرا چون با تو کار افتاده است این ها چه کار اید
که جامی در میان آرند و سروے در کنار اید

وگر آید سیه روز پریشان روزگار اید
مرا در پیش مردم گریهٔ بے اختیار اید

بگیرید و نگذارید تا دل من در قرار اید
مبادا کاین بلا پیش من امیدوار اید

افتد از گریه تنِ زارِ هلالی هر سو
همچو خاشاک ضعیفی که بدریا افتد

از حالِ دل و دیده مپرسید که چون شد — خون شد دل و از رگذر دیده برون شد
با هیچ‌ران چون خبر از خویش ندارم — حالِ دلِ آواره چه دانم که چون شد
دل خون شد و از دست هنوزش نگذاری — بگذار خدارا که دل از دست تو خون شد
تا باد صبا در شکنِ زلف تو ره یافت — بهرِ دلِ ما سلسله جنبان جنون شد
کردیم بامید وفا صبر و لیکن — هر چند که کردیم جفایِ تو فزون شد
هر قصر امید یکه بر افراخته بودیم — از سیلِ فراقِ تو همیکبار نگون شد

در عشقِ تو گو بند بشد کارِ هلالی
کاریکه مرادِ دلِ او بود کنون شد

زان دل بجانب سگِ کویِ تو میکشد — کو دامنم گرفته بسوی تو می‌کشد
دانی چرا بدامنت آویخت ست دل — خود را باین بهانه بکوی تو میکشد
صاحبدلی که یافت سرِ رشته مراد — سر رشته اش بحلقه موی تو میکشد
فارغ ز بوی غالیه و جعد سنبلم — خاطر بجعد غالیه بوی تو میکشد
ای ترک مست این همه سنگ جفا مزن — بر دل شکسته که بسوی تو میکشد
بر عاشقان بلاست جفای تو بر دلم — چندین بلا به تندیِ خوی تو میکشد

دور از رخت کشید هلالی هزار آه
آه این چنین است که از غم روی تو میکشد

چو ترکِ من هوسِ مجلسِ شراب کند — نثارِ عاشقِ دلخسته را کباب کند
نعوذ بالله از آن شوخ پر کرشمه و ناز — که در کرشمهٔ اول جهان خراب کند
شدم ز حسرتِ او در نقابِ خاک دهور — بخاکِ من چو رسد رو در نقاب کند

ولہ

هر دم از چشم تو دل را نظری می باید — صد نظر دید و هنوزش دگری می باید
آن قدر سرکشی و ناز که باید داری — شیوهٔ مهر و وفا هم قدری می باید
هر چه در عالم خوبیست ازان خوبتری — نتوان گفت کزین خوبتری می باید
با امید نظری در گذرت خاک شدم — از تو بر ما نظری خوش گذری میباید
گفتی از وصل خبر یافتهٔ خوشدل باش — خبری هست ولیکن اثری میباید
بقدم طی نشود راه بیابان فراق — قطع این مرحله را بال و پری می باید

در رهِ عشق هلالی خبر از خویش مپرس
که درین راه ز خود بیخبری می باید

گر ز رخسار تو یک لمعه بدریا افتد — آب آتش شود و شعله بصحرا افتد
بسکه از قدِ تو نالیم بآواز بلند — هر نفس غلغله در عالم بالا افتد
روز وصلست هم امروز فدای تو شوم — کار امروز نشاید که بفردا افتد
دارم امید که چون تیغ کشی در دم قتل — هر کجا پای تو باشد سرم آنجا افتد
رفتی از خانه ببازار بصد عشوه و ناز — آه ازین ناز درین شهر چه غوغا افتد
آنکه آمد احت درین آتش سوزان مارا — دل ما بود که آتش بدل ما افتد

دل مدهوش هلالی که ز پا افتادست
کاش در جلوه گه آن بت رعنا افتد

سایه کز قد و بالای تو بر ما افتد — به ز نوریست که از عالم بالا افتد
هر کجا دیده بران قامت رعنا افتد — رود از دست دلِ زار و بهمانجا افتد
هر که در کوی تو روزی ببوس پا نهاد — عاقبت هم بسر کوی تو از پا افتد
ای که افتد سر ما در گذرا و همه روز — کاش روزی گذرِ او بسرِ ما افتد

مردم چشمم ز آزارت بخون آغشته شد | نور چشم من بگو کاین مردم آزاری چه بود
من نمیگویم که چندین دشمنی آخر چرا است | لیک می پرسم که اول آن همه یاری چه بود
زان دو گیسو گر خدا قیدی گرفتاران نخواست | انهمه ترتیب اسباب گرفتاری چه بود
گر نبودی شوخ آهنگ و لازاری ترا | بی جهت با عاشقان آئین بیزاری چه بود

سوی خود خواندی هلالی او روا نامد عتاب
عزت او را بدل کردن باین خواری چه بود

بهر درد دل ما از تو دوائی نرسید | سعی بسیار نمودیم بجائی نرسید
ما اسیران ز تو هرگز نه نمودیم وفا | که همان لحظه بما از تو جفائی نرسید
قامتم چنگ شد و لطف تو ننمود بمن | بی نوائی ز تو هرگز بنوائی نرسید
با چنین قامت و بالا نرسیدی بکسی | کز تو بر سینهٔ او تیر بلائی نرسید
دیدهٔ گو آب مده گلشن امید مرا | کز گل این چمنم بوی وفائی نرسید
حاکمی نیست دران کس که بجان دل او | فتنهٔ عشوه گری جلوه نمائی نرسید

گر هلالی بوصالت نرسد نیست عجب
هیچگه منصب شاهی بگدائی نرسید

اگر نه از گل نورسته بوی یار اید | هوای باغ و تماشای گل چه کار اید
بهار میرسد آهنگ باغ کن زان پیش | که رفته باشی و بار دگر بهار اید
ز باده سرخوشی خود زمان زمان نوکن | چنان مکن که رود مستی و خمار اید
فتاد کشتی عمرم بموج خیز فراق | امید نیست کزین ورطه بر کنار اید
هزار جان عاشق دلخسته خاک راه تو باد | ولی سباد که بر دامنت غبار اید
جدا ز لعل تو هر قطرهٔ ز آب حیات | مرا بدیده چو پیکان آبدار اید
چو بار نیست بر این آستان هلالی را | ازین چه سود که روزی هزار بار اید

حرف بیدادی که بیرون آید از کلک قضا
دور چرخ آنرا بنام من رقم خواهد کشید

جرعه نوش بزم رندان را بشارت ده که او
سالها آب حیات از جام جم خواهد کشید

چون هلالی خاک گشتم بر امید مقدمش
وه چه دانستم که از خاکم قدم خواهد کشید

زان پیشتر که جانان ناگه ز در در آید
از شادی وصالش ترسم که جان برآید

ناصح بصبر مارا بسیار خواند لیکن
ما عاشقیم و از ما این کار کمتر آید

ای ترک شوخ باری در سر چه فتنه داری
کز شوخی تو هر دم صد فتنه بر سر آید

جز عکس خود که بینی زاینه گاه گاهی
مثل تو دیگرے کو تا در برابر آید

گفتی که با تو یارم آه این دروغ گفتی
در زانکه راست باشد کی از تو باور آید

بر گرد شمع رویت پروانه شد هلالی
یکبار گر برانی صد بار دیگر آید

می خواهم و کنجی که بجز یار نباشد
من باشم و وی باشد و اغیار نباشد

آنجا اثر رحمت جاوید توان یافت
کانجا ز رقیبان تو آثار نباشد

هر جا که حبیبی ست به پهلوش رقیبی ست
در باغ جهان یک گل بیخار نباشد

بر من که گرفتار توام رحم مفرما
رحم ست بران کس که گرفتار نباشد

ما خانه خرابیم و نداریم پناهی
ویرانه ما را در و دیوار نباشد

تقصیر و فا سهم رقیب ست عجب نیست
هرگز سگ دیوانه وفادار نباشد

بی یار بعالم نتوان بود هلالی
عالم بچه کار آید اگر یار نباشد

با من دل آن همه ستم داری چه بود
بعد ازان بمیو چی چندین جفاکاری چه بود

رحمت بگذاشتی تیغ جفا برداشتی
آن محبتها کجا شد این ستمگاری چه بود

وله

چو لاله سینهٔ من کاش پاره پاره کنید
بداغهای درون یک بیک نظاره کنید

به پیش یار دلم را چو غنچه بشگافید
باو جراحت پنهانم آشکاره کنید

ز سیل دیده خرابم ز سوز سینه کباب
میان آتش و آبم ز من کناره کنید

نا شک چهرهٔ زردم اگر نه امید آگه
شبی تفحص آن از مه و ستاره کنید

بر آستان وفا سر نهاده ام عمری
که در حساب گدائش مرا شماره کنید

ز تیغ طعنه بیکبار نیم کشته شدم
نعوذ بالله اگر طعن من دوباره کنید

دل حزین هلالی ز درد هجران سوخت
برای درد دل او بلطف چاره کنید

مرا چون دیگران یاد از گل و گلشن نمی آید
بغیر از عاشقی کار دگر از من نمی آید

هوس دارم که دوزم چاک دل از تار گیسویش
ولی چندان گره دارد که در سوزن نمی آید

عجب چیزیست گر من در دصاش فارغم از گل
کسی را پیش یوسف یاد پیراهن نمی آید

منور شد بتشریف قدومش خانهٔ چشمم
بلی جز مردمی از دیده روشن نمی آید

بجای خاک پایش تو تیا جستم ندانستم
که کار سرمه از خاکستر گلخن نمی آید

تو بدخوئی که داری قصد جان عاشقان و نه
کسی را از برای عاشقی کشتن نمی آید

هلالی اشک می بارد برو دامن کشان مگذر
تغافل چیست چون گردی بران دامن نمی آید

گر دلم ز ننگ و نه آه دمادم خواهد کشید
آتش پنهان من آخر علم خواهد کشید

نیست کوه غم تن فرسوده کاهی بیش نیست
برگ کاهی چند یارب کوه غم خواهد کشید

تنگ شد بر عاشق بیخانمان شهر وجود
بعد ازین خود را بصحرای عدم خواهد کشید

نم گرفت از اشک من دیوار هر سرسبزی
اشک اگر اینست بام چرخ نم خواهد کشید

غزلیان را زسودای کسی آشفته می بینم
مگر آن یوسف گم گشته در بازار پیدا شد

طبیبا هر کرا بیماری هجران فگند از پا
اجل پیش از تو بر بالین آن بیمار پیدا شد

بسویش بگذرای باد صبا و زمن بگو آنجا
که در هجرت هلالی را بلا بسیار پیدا شد

پیش ازان روزی که خاک قالبم گل ساختند
بهر سلطان خیالت کشور دل ساختند

صد هزاران آفرین بر کلک نقاشان صنع
کز گل و آب این چنین شکل و شمائل ساختند

خوبرویان را جفا دادند و استغنا و ناز
بر گرفتاران بغایت کار مشکل ساختند

کار ما این بود کز خوبان نگهداریم دل
عاقبت ما را ز کار خویش غافل ساختند

آه ازین حسرت که هر جا خواستم بینم رخش
پیش چشم من هزاران پرده حائل ساختند

هر کجا رفتند خوبان به شد از باغ بهشت
خاصه آن جائیکه روزی چند منزل ساختند

می طپم فی مردهٔ وفی زنده بر خاک درش
همچو آن مرغیکه او را نیم بسمل ساختند

منتظر عیش هلالی از فلک بگذشته بود
خیل اندوه تو با خاکش مقابل ساختند

غمی کز درد عشقت بر دل ناشاد می آید
اگر با کوه گویم کوه در فریاد می آید

دلم روزیکه طرح عشق می انداخت دانستم
که گر سازم بنای صبر بی بنیاد می آید

نمیدانم چه بی رحمست آن سلطان محبوبان
که هر گه داد خواهم بر سر بیداد می آید

رقیبا گر ترا اندیشهٔ ما نیست معذوری
کجا بیدرد را از دردمندان یاد می آید

طفیل بندگان من هم قبول افتاده ام گویا
که از هر جانب آواز مبارکباد می آید

عجب خاکم فرو خواهد گوی می فرو شانرا
که هر کس میرود غمگین همانم شاد می آید

چه نسبت بد رقیب سنگدل مسکین هلالی را
نمی آید ز خسرو آنچه از فرهاد می آید

ردیف الدال

اگر سودای عشق اینست من دیوانه خواهم شد
چه جای آشنا کز خویش هم بیگانه خواهم شد

دمیدی یک فسون در دست بردی صبر و هوش من
خدارا ترک افسون کن که من افسانه خواهم شد

غم عشق ترا چون گنج در دل کرده ام پنهان
باین گنج نهانی ساکن ویرانه خواهم شد

شبی کز روی آتشناک مجلس را برافروزی
تو شمع جمع خواهی گشت و من پروانه خواهم شد

مرا کنج صلاح و خرقهٔ تقوی نمیزیبد
گریبان چاک و رسوا جانب میخانه خواهم شد

بدور آن لب میگون مجو پیمان زهد از من
سر پیمان ندارم بر سر پیمانه خواهم شد

هلالی من نه آن رندم که از مستی شوم بیخود
اگر بیخود شوم زان نرگس مستانه خواهم شد

باغ عیش من ازین نخلی که من دارم همین بار آورد
آه ازین نخلی که من دارم همین بار آورد

کوه از سیل سرشکم در صدا آید بلی
گریهٔ من سنگ را در ناله زار آورد

عالمی در گریه است از ناله جانسوز من
نوحهٔ کز درد خیزد گریه بسیار آورد

گر دل آزرده را جز داغ او مرهم نهم
بر دل آن مرهم شود داغی که آزار آورد

هر که ابروی تو دید و مائل محراب شد
زود باشد کز خجالت رو بدیوار آورد

تا ز خورشید جمالت گرم شد بازار حسن
هر دم این دیوانه را سودا ببازار آورد

پای بر فرق هلالی نه که بهر مقدمت
هر زمان صد گوهر از چشم گهربار آورد

شب هجران رسید و محنت بسیار پیدا شد
بیا ای بخت کاری کن که ما را کار پیدا شد

بکنج عافیت میخواستم کز فتنه بگریزم
بلای عشق ناگه از در و دیوار پیدا شد

جگر خونست ازان این گریهٔ خونین پدید آمد
دلم زارست ازان این نالهای زار پیدا شد

نمیخواهم که خورشید جمالش جلوه گر گردد
دران منزل که روزی سایهٔ اغیار پیدا شد

ردیف الجیم

مشتاق دردرا بمداوا چه احتیاج — بیمار عشق را مسیحا چه احتیاج

چون جلوه گاه سبز خطان شد مقام دل — ما را دگر بسبزه و صحرا چه احتیاج

تا کی بناز رفتن و گفتن که جان بده — جان میدهم بیا بتقاضا چه احتیاج

چون ما فرخ ز سایهٔ قصر تو یافتیم — ما را بفیض عالم بالا چه احتیاج

واعظ ملامتِ تو بیانگ بلند چیست — آهسته باش اینهمه غوغا چه احتیاج

تا چند بهر سود و زیان در دو سر کشیم — داریم یکسر این همه سودا چه احتیاج

دور از تو خو گرفته هلالی بکنج غم — او را بگشت باغ و تماشا چه احتیاج

ردیف الحاء

بدین هوس که دمی سر نهم بپای قدح — هزار بار فزون خوانده ام دعای قدح

ستم که صرف خرابات کرده ام سر و زر — زر از برای شراب و سر از برای قدح

رسید موسم گشت چمن بیا ساقی — که تازه شد هوس باده و هوای قدح

بیا و لعل تو تا کی لب قدح بوسم — خوش آنکه بوسه بران لب زنم بجای قدح

هلالی از قدح می چه جای پرهیز است — بیا که پیر مغان میزند صلای قدح

ردیف الخاء

ای چشم تو شوخ تر ز هر شوخ — چشم از تو ندیده شوخ تر شوخ

از نام دو چشم خود چه پرسی — این فتنه گرست و آن دگر شوخ

بالله که نه زاد مادر دهر — مانند تو نازنین پسر شوخ

مسکین دل عاشقان شکستند — این سنگدلان سیمبر شوخ

ترک سر خویش کن هلالی — کاین طائفه اند سر بسر شوخ

هنوز جلوهٔ آن گنج حسن پنهان بود — که عشق فتنه درین عالم خراب انداخت
قضا نگر که چو پیمانه ساخت از گل من — مرا بیاد لبش باز در شراب انداخت
فسانهٔ دگران گوش کرد در شب وصل — ولی بنوبت من خویش را بخواب انداخت
بیا و یکنفس آرام جان شو از لطفت — که آرزوی تو جانرا در اضطراب انداخت
ز بهر آنکه دل از دام زلف او نرهد — بهر خمی گره افگند و پیچ و تاب انداخت

ندیده بود هلالی عذاب و فرخ هجر
بلای عشق تو او را درین عذاب انداخت

دگر مرا بسته آن زلف سیه نتوان داشت — آنچنانم که ز بیجیده نگه نتوان داشت
تاب زنجیل سیه زلف و خطی نیست مرا — روز و شب معرکه با خیل سیه نتوان داشت
تا کی آن چاه ذقن را نگرم با لب خشک — انیهمه تشنه مرا بر لب چه نتوان داشت
دیده بر بستم و نومید نشستم چکنم — پیش ازین دیده بامید بره نتوان داشت
با وجود رخ او دیدن گل کی زیباست — پیش خورشید نظر جانب مه نتوان داشت

ردیف الشاء

مرا بباده نه باغ و بهار شد باعث — بهار و باغ چه باشد که یار شد باعث
رسیده بود گل آن سرو هم بباغ آمد — بیا رمی که یکی صد هزار شد باعث
نبود نالهٔ مرغ چمن ز جلوهٔ گل — لطافت رخ آن گلعذار شد باعث
اگر بمیکده رفتیم عذر ما بپذیر — که باده خوردن ما را خمار شد باعث
اگر ز کوی تو رفتم باختیار نبود — فغان و ناله بی اختیار شد باعث
گر از تو یکدو سه روزی جدا شدیم مرنج — که گردش فلک و روزگار شد باعث

بمجلس تو هلالی کشید طعن رقیب
گل وصال تو بر زخم خار شد باعث

دشنامها که از تو رسانند نقاصدان
دانستم از ادای سخن کز زبان کیست

گر افگنند پیش سگت بعد کشتنم
دانند بوی دردو که این استخوان کیست

افسانه شد حدیث من آخر شبی بپرس
کاین گفتگو که میگذرد داستان کیست

از آه گرم سوخت هلالی و کس نگفت
دود یکه بر فلک شده از خاکدان کیست

ماه من عید ست و شهر انتظار بروی تست
روی تو چون ماه عید و ماه نو ابروی تست

روشن آن چشمی که ماه عید بار روی تو دید
شادمان آندل که روز عید در پهلوی تست

میرود هر کس بطوف عیدگاه از کوی تو
من ز کویت چون روم چون عیدگاهم کوی تست

در صهیل عید اگر مشغول تکبیر اند خلق
بر زبانم از سحر تا شام گفت و گوی تست

گر بعیدازی خدنگی از کمان ابروت
بر دل و بر سینه من منت ابروی تست

روز عید و مائل خوبان ز هر سو عالمی
میل من از جمله خوبان عالم سوی تست

هر کسی شادی خود را شاد سازد روز عید
شاد کن مسکین هلالی را که او هندوی تست

با تمنای وصال تو مرا خواهد کشت
یا تماشای جمال تو مرا خواهد کشت

تازه در جلوه بباغ آمده همچو نهال
جلوهٔ تازه نهال تو مرا خواهد کشت

روز وصلست تو در کشتن من تیغ مکش
که شب هجر خیال تو مرا خواهد کشت

چند پرسی که ترا زار کشم یا نه کشم
جهد کن ورنه سوال تو مرا خواهد کشت

شاه من تا بکی این سرکشی و خشمت و ناز
وه که این جاه و جلال تو مرا خواهد کشت

گم شدی باز هلالی بخیال دهنش
این خیالات محال تو مرا خواهد کشت

در آفتاب رخش آب باده تاب انداخت
چه آب بود که آتش در آفتاب انداخت

برنامهٔ سیاهی طلبد آیتِ رحمت
ما طالب آنیم که مطلوب نوشتست

برصفحهٔ رخسار تو آن خطِ دلاویز
یارب قلم صنع چه مرغوب نوشتست

یاری که بمن نامه نوشتست هلالی
عیسیست شفانامه بایوب نوشتست

جانِ من الله الله این چه تن ست
نه تن لست بلکه جانِ من ست

آنیکه در گل عرق نشست و گداخت
همه از افعالِ آن بدن ست

صد سخن گفتمت بگو سخنے
کاین همه از برائے یک سخن ست

هست دشنام تلخ تو شیرین
چون نباشد کزان لب و دهن ست

یک شب از در در آ که ماهِ رخت
شمعِ بزم و چراغِ انجمن ست

پیشِ روئے تو شمع در فانوس
هست آن مرده که در کفن ست

کشتی و سوختی هلالی را
هرچه کردی بجائے خویشتن ست

دماغِ عمر عجب سرو قامتی برخاست
بگو که در همه عالم قیامتی برخاست

سمندِ عشق بهر منزلی که جولان کرد
غبارِ فتنه ز گردِ ملامتی برخاست

مقیم کوی تو چون در حریم کعبه نشست
بآه حسرت و اشکِ ندامتی برخاست

دلم براه ملامت فتاد این عجب ست
عجب تر آنکه ز کوی ملامتی برخاست

براهِ عشق هلالی فتاده بود ز پا
سمندِ مقدمِ صاحب کرامتی برخاست

این تازه گل که میرسد از بوستان کیست
نخلِ کدام گلشن و سروِ روان کیست

باز این نهالِ تازه که سر میکشد بناز
سروِ کشیده قامت و نازک میان کیست

ایدل ز تیرِ ابروِ پر فتنه اش منال
تیرش تو خود ببین بنگر کز کمان کیست

برخ زرد من این خطهای اشک سرخ را
این نشانهاییست کاشب چشم من خون میگریست

شب که میخواندی هلالی راز می راندی بناز
در درون پیش تو مینمیدید و بیرون میگریست

در مجلس اگر او نظری با دگری داشت
دانند حریفان که دران هم نظری داشت

هر لاله که با داغ دل از خاک برآمد
دیدم که ز سودای تو بر خون جگری داشت

امروز سر زلف تو آشفته چرا بود
کز باد پریشانی دلها خبری داشت

فریاد که رفت از سرم آن سرو که عمری
من خاک رهش بودم و بر من گذری داشت

با جام و قدح عزم چمن کرد و چو نرگس
هر کسکه درین روز بکف سیم و زری داشت

زین مرحله آهنگ عدم کرد هلالی
مانند غریبی که هوای سفری داشت

دوریست که عمرست اینکه در هجر تو بردم غایت
جان شیرین را بصد تلخی سپردم غایت

گر شکایت داشتند از ناله ام درد سرے
رفتم و درد سر از کوی تو بردم غایت

برلب آمد جان و در دل حسرت تیغت بماند
تشنه لب جان دادم و آبی نخوردم غایت

بسکه آمد چون قلم بر فرق من تیغ جفا
نام خود از تختهٔ هستی ستردم غایت

گشتم از خیل سگان او بحمد لله که من
در حساب مردمان خود را شمردم غایت

ایکه میگوئی هلالی حاصل عمر تو چیست
سالها جان کندم از هجران بمردم غایت

رفت عزیزے من و مکتوب نوشتست
یوسف خبر خویش به یعقوب نوشتست

عنوان نامه محبوب خطا بندگیِ من
من بنده آن نامه که محبوب نوشتست

گفتست بخواند سگ آن کوی سلام
بنگر که سلامی بچه اسلوب نوشتست

باز این خط خوب و رقم تازه بلاییست
این تازه رقم را چه بلا خوب نوشتست

دیوان هلالی

وله

من با تو یکدلم سخن و قول من یکیست — اینست قول من که شنیدی سخن یکیست
بگذاختم چنانکه اگر سر برم بجیب — کس بی نبی برد که درین پیرهن یکیست
خواهم بصد هزار زبان وصف او کنم — لیکن مقصرم که زبان در دهن یکیست
ماه مرا نبرهه چینان چه نسبت است — ایشان چو انجم اند و مه انجمن یکیست
صد بار از تو شوکت خوبان شکست یافت — خسرو هزار و خسرو لشکر شکن یکیست
برخاست نقش دوئی از میان ما — ما از کمال عشق دو جانیم و تن یکیست

در گذشت رقیب هلالی برابراند
طوطی درین دیار چرا باز زغن یکیست

چیست پیراهن آن دلبر شیرین حرکات — همچو سرچشمهٔ خضرست و بدن آب حیات
اینچه ماهیست که در کلبهٔ تاریک شست — آب حیوان نتوان یافت چنین در ظلمات
گر بیاد لب او زهر دهندم که نبوش — تلخی زهر در و درد دهم ذوق نبات
بسکه از ناله دلم دوش قیامت میکرد — عرصهٔ کوی ترا ساخت زمین عرصات
چند گوئی که بیا و سر و جان ده بوفا — جان من کار دگر نیست مرا غیر وفات
رحم بر عاشق درویش مدار مذهب تان — وه که در مذهب این سنگدلان نیست نجات

ماند بیچاره هلالی بکمند تو اسیر
این محالست که او را بود امکان نجات

شیشهٔ می دوران کهنا میگون میگریست — تا دل غمدیدهٔ می خالی کند خون میگریست
دوش بر سوز دل من گریه میکرد و شمع — چشم من آن گریه را میدید و افزون میگریست
آن نه شبنم بود در ایام لیلی هر صباح — آسمان شبها سحر بر حال مجنون میگریست
سیل در هامون صدا در کوه دانی از چه بود — از غم من کوه می نالید و هامون میگریست

۱ قوله بگذاختم الخ یعنی آن قدر نازک و لاغر شدم ۲ قوله بر خاست الخ یعنی نقش دوئی از میان ما برخاست ۳ قوله در گذشت رقیب هلالی الخ یعنی رقیب هلالی مرد ۴ قوله چیست پیراهن الخ یعنی پیراهن او ۵ قوله چند گوئی الخ یعنی چند گوئی که بیا و سر و جان ده بوفا ۶ قوله ماند بیچاره هلالی الخ یعنی هلالی بیچاره بکمند تو اسیر ماند ۷ قوله شیشهٔ می دوران الخ یعنی شیشهٔ می دوران کهنا میگون میگریست

وله

ای سر زلف تو مکمن حیات
نیست ز قید تو امید نجات

آب حیات لب و خط سبز لبت
سبزه تر بر لب آب حیات

شور من از خنده شیرین لبت
ریش دلم را نمکست این نبات

خاطر عاشق ز جهان فارغست
مست ندارد خبر از کائنات

تازه براتست خط سبز تو
به ز شب قدر بود این برات

داد هلالی بوفای تو جان
جان دگر یافت ولی از وفات

عشقبازی چه بلا فکر خطائی بودست
عشق خود عشق نبودست بلائی بودست

کاش نبیند خدا بی خبران حسن ترا
تا ببداند که ما را چه خدائی بودست

در دیاری که گل روی ترا پرورند
خوش بهاری و فرح بخش هوائی بودست

عهد کردی که وفا پیشه کنم جهد بکن
تا ببدانم که درین عهد وفائی بودست

بلخ فردوس زمینی ست که آنجا روزی
سرو گل پیرهنی تنگ قبائی بودست

بعد مردن بسر تربت من بوسید
کاین عجب سوخته بی سر و پائی بودست

چاره درد هلالی ست بلای غم عشق
عشق را درد نگوئی که دوائی بودست

دارم شبی که دوزخ ازان شب خجالتست
از روز من مپرس که آن خود قیامتست

یارب ترحمی که ز سنگ جفای خلق
با دل شکسته ایم و ز هر سو ملامتست

بر بستان عشق سر ما بلند شد
وین سربلندی از قد آن سرو قامتست

رفتن ز کوی او کرمی بود از رقیب
آنهم که رفت و باز نیامد کرامتست

ثابت قدم فتاد هلالی براه عشق
او را درین طریق عجب استقامتست

یا مرا از بر بکش یا مرد از پیش نظر
که ز کشتن بتر است اینکه نه بینم رویت

میکشم هر نفس از خط و زلفت آهی
آه بنگر که چها میکشم از هر مویت

بعد ازین لطف کن و در دل تنگم بنشین
تا نشستن نتواند دگرے پہلویت

ای بابروی تو مائل همه حسن چون مه عید
از هلالی چه عجب میل خم ابرویت

دل چه باشد که برای یار از و نتوان گذشت
یار اگر اینست بالله نتوان از جان گذشت

از خیال آن قدر عنا گذشتن مشکلست
راست میگویم بلی از راستی نتوان گذشت

خیر بروز وصل عمر و زندگی حیف ست حیف
حیف ازان عمری که بر من در شب هجران گذشت

یار بگذشت از همه خندان و از من خشمناک
عمر بر من مشکل و بر دیگران آسان گذشت

چون گذشت از دل خدنگش گو بیا تیر اجل
هر چه آید بگذرد چون هر چه آمد آن گذشت

پیش ازین گر جام عشرت دادم حالا چه سود
از فلک درد و دگر خواهم که آن دوران گذشت

خلق گویندم هلالی درد خود را چاره کن
کے توانم چاره درد یکه از درمان گذشت

دل با امید کرم دادم و دیدم ستمت
چه ستمها که ندیدم با امید کرمت

وارهم آن سه که بخاک قدمت منتظرم
غیر از نیم هوسی نیست بخاک قدمت

قوتی آن پادشه مملکت حسن که نیست
حشمت و میل بتان در خور و میل و حشمت

لطف تو کم ز کم و جور تو بیش از بیش ست
میکنم شکر و ندارم گله از بیش و کمت

عاشق دلشده را موج غم از سر بگذشت
دست او گیر که افتاده بدریای غمت

رقم از مشک زدی بر رخش اے کاتب صنع
آفرین بر تو و بر خامه مشکین رقمت

دفتر شرح غمت گفت هلالی همه جا
گرچه صد ره ببریدیم زبان قلمت

از دوست هر جا که رسد جای منت است
زیرا که نیست هیچ وفا چون جفای دوست

با دوست آشنا شده بیگانه ام ز خلق
تا آشنای من نبود آشنای دوست

در حلقهٔ سگان درش میروم که باز
اصحاب صف زنند بگرد سرای دوست

دست دعا گشاد هلالی بحضرتت
یعنی بدست نیست مرا جز دعای دوست

هر آتشین گلی که بر اطراف خاک هست
از آتش دل و جگر چاک چاک هست

دامنکشان ز خاک شهیدان گذشته
گردی که دامن تو گرفت خاک هست

ساقی بروکه باده گلرنگ بی رخش
گر آب زندگیست که زهر هلاک هست

پاکست همچو دامن گل چشم ما و لے
دامان یار پاک تر از چشم پاک هست

دهقان سالخورده که پاینده باد گفت
اینست آب خضر که در جوی تاک هست

درمان ما مجوی هلالی که درد عشق
خاص از برای جان و دل دردناک هست

روز من شب شد و آه من بر هیچ نگذشت
این چه عمریست که سالی شد و ماهی نگذشت

عمر بگذشت و همان روز سیه پیش است
در همه عمر چنین روز سیاهی نگذشت

ذوق آن جلوه مرا کشت که وی از سر ناز
آمد و گاه گذشت از من و گاهی نگذشت

قصهٔ شهر دل و لشکر اندوه مپرس
که دران عرصه باین ظلم سپاهی نگذشت

نگذشت آمنه وزارت هلالی برهش
حال درویش خرابست که شاهی نگذشت

اگر از آمدنم رنجه نگردد خویت
هر دم از دیده قدم سازم و آیم سویت

گر بدانم که توان بر سر کویت بودن
تا توانم نروم جای دگر از کویت

سر من خاک رهت باد که شاید روزے
بر سر سایه کند سرو قد دلجویت

پس از عمری اگر یک لحظه پهلوی تو بنشینم
رقیبی درمیان آید که دور افتم ز پهلویت

میانت یکسر مویست و جان در اشتیاق او
بیا ایجانِ مشتاقان فدای هر سر مویت

هلالی را نکشتی گر سجود از دیدنت مانع
سرش در سجده بودی تا قیامت پیش ازین رویت

چه غم گر در سرم شوریست از سودای گیسویت
سر صد همچو من بادا فدای یکسر مویت

تنِ چون موی را خواهم بگیسوی تو پیوستن
باین تقریب خود را خواهم افگندن بپهلویت

بروی خوبت از روزیکه خط بندگی دادم
ز غمهای جهان آزادم ایمن بنده روی تو

بدور لاله و گل چون بگلگشتِ چمن رفتم
خجل شد آن یکی از رنگ تو وان دیگر از بویت

از آنرو بر سر کویت قدم کردم ز فرق سر
که میخواهم نگردد پایمال من سر کویت

خدا را چون بپایت سر نهم رخ برمتاب از من
که میل سجده دارم پیش محراب دو ابروی

نترسم گر بخونریزی هلالی تیغ برداری
ولی ترسم که آزاری رسد بر دست و بازویت

مه ز جور فلک دو تا شده است
یا ز مه پاره جدا شده است

دل ز دستم شد و نیامد باز
تا بدست تو مبتلا شده است

زلف را پیش ازین بیاویزه
که بسی فتنه در هوا شده است

نیست گل در چمن که بی رخ تو
غنچه را پیرهن قبا شده است

با هلالی چه دشمنی ست ترا
شیوه دوستی کجا شده است

برخیز تا نهیم سر خود بپای دوست
جان را فدا کنیم که صد جان فدای دوست

در دوستی ملاحظه مرگ و زیست نیست
دشمن به از کسیکه نمیرد برای دوست

حاشا که غیر دوست کند جا بچشم من
دیدن نمی توان دگری را بجای دوست

ولہ

بہر کہ قصۂ خود گفتہ ام دلش خونست
تو ہم بپرس من تا بگویمت چونست

منم کہ در دمن از ہیچ بیدلے کم نیست
توئی کہ حسن تو از ہر چہ گویم افزونست

طبیب گو بعلاج مریض عشق مکوش
کہ کار او دگر و حال من دگرگونست

مگو کہ خواب اجل بست چشم مردم را
کہ چشم بندی آن نرگس پر افسونست

ہمای وصل تو پاینده باد بر سر من
کہ زیر سایۂ او طالعم ہمایونست

کنون کہ با تو امم ایکاش دشمنان مرا
خبر دہند کہ لیلے بکام مجنونست

ہلالی از دہن و قامتش حکایت کن
کہ این علامت ادراک و طبع موزونست

دلم کہ سینۂ سوزان مشوش افتادست
دل از کجا کہ درین خانہ آتش افتادست

دوش بم باغم عشقت کہ وقت او خوش باد
چہ خوش غمیست کہ ما را با خوش افتادست

صفای بادۂ در خسار سادہ ہوشم برد
شراب و ساقی ما ہر دو بیغش افتادست

بخط و خال رخ آراستی و حیرانم
کہ این صحیفہ بغایت منقش افتادست

بر تو ہم تحفہ کشم نقد عمر در پایش
ولے چہ سود کہ آن سرو سرکش افتادست

کجی کہ بر صف عشاق راند ابر خشن ناز
کدام سر کہ نہ در زیر پایش افتادست

گرفت نور تجلی شب ہلالی را
کہ روی خوب تو در جلوہ مہوش افتادست

خدارا تند سوی من مبین چون بنگرم سویت
تغافل کن زمانے تا بہ بینم یکزمان رویت

ز خاک کوی من گفتی برو یا خاک سو اینجا
چو آخر خاک خواہم شد سر من و خاک سر کویت

تنم زار ست و جان محزون جگر پر درد و دل پر خون
ترحم کن کہ دیگر نیست تاب تندی خویت

بصد تیغ ستم کشتی مرا عذر تو چون خواہم
کہ ہر ہا میکنی صد آفرین بر دست و بازویت

هر چه میگوید هلالی در بیان زلف او
حسب حال تیره بخت دل پریشان منست

عکس آن لبهای میگون در شراب افتاده است
حیرتی دارم که چون آتش در آب افتاده است

ظاهرست از حلقهای زلف و ماه عارضت
در میان سایه آنجا آفتاب افتاده است

چون طبیب عاشقانی گو بگو این بی نوا را
پرسشی میکن که بیمار و خراب افتاده است

بلبل افغان میکند هر لحظه بر شاخ دگر
جلوه گل دیده و در اضطراب افتاده است

چون هلالی را بخاک آستانش دید و گفت
این گدا را بین که بس عالیجناب افتاده است

راه وفا پیش گیر کان ز جفا خوشتر است
گرچه جفایت خوشست لیک وفا خوشتر است

روی چو گلبرگ تو از همه گلها فزون
کوی چو گلزار تو از همه جا خوشتر است

عشق تبان ناخوش ست سهو زنش خلق نیز
دیدن روی رقیب از همه ناخوشتر است

کاش ز راهت سرم سوده شود همچو پای
زانکه چو من عاشقی بی سر و پا خوشتر است

بار خدایا نقش بند دعوی صورت مکن
صنعت خود در همین صنع خدا خوشتر است

محتسب از نقل و می منع هلالی مکن
کز ورع و زهد تو شیوه ما خوشتر است

کدام جلوه که در سرو سرفراز تو نیست
کدام فتنه که در جلوه های ناز تو نیست

دلا بشام فراق از بلای حشر مپرس
که روز کوته او چون شب دراز تو نیست

ز سجده پیش رخش منع من مکن زاهد
نیاز اهل محبت کم از نماز تو نیست

مکن بخاک درش ای رقیب عرض نیاز
که نازنین مرا حاجت نیاز تو نیست

بکوی عشق هلالی نساختی کاری
چه شد مگر کرم دوست کارساز تو نیست

خاک آدم که سرشتند غرض عشق تو بود
هر که خاک ره عشق تو نشد آدم نیست

از جنون من و حسن تو سخن بسیار است
قصهٔ ما و تو از لیلی و مجنون کم نیست

گر طبیبان زپی داغ تو مرهم سازند
کی گذاریم که این داغ کم از مرهم نیست

بسکه سودای تو دارم غم خود نیست مرا
گر ازین پیش غمی بود کنون آنهم نیست

منکه امروز هلاکم دم جانبخش توام
دم عیسی چه کند چون دم تو این دم نیست

غنچهٔ خرمی از خاک هلالی مطلب
که سر روضهٔ او جای گل خرم نیست

آمد آن سنگین دل و صد رخنه در جان کرد و رفت
ملک جانرا از سپاه غمزه ویران کرد و رفت

تا که در زلف پریشانش دل ما جمع بود
جمع ما را همچو زلف خود پریشان کرد و رفت

تا ترا فرسودهٔ ما خاک بودی کاشکی
بر زمین کان شهسوار شوخ جولان کرد و رفت

گر دل از دستم بغارت برد چندان باک نیست
غارت دل سهل باشد غارت جان کرد و رفت

رفتی و دل بردی و جان من از غم سوختی
باز گرد آخر که چندین ظلم نتوان کرد و رفت

دل بسویش رفت و در هجران نهانگه داشت
کار بر من مشکل و بر خویش آسان کرد و رفت

در دم رفتن هلالی جان بدست دود داد
نیم جانی داشت آنهم صرف جانان کرد و رفت

اینچنین بیرحم و سنگین دل که جانان منست
کی دل او سود از داغی که بر جان منست

ناصحا بیهوده میگوئی که دل برور ازو
من بفرمان دلم فی دل بفرمان منست

در علاج درد دل کوشش مفرما ای طبیب
زانکه هر دردیکه از عشق ست درمان منست

بیدلان را نیست غیر از جان سپردن مشکلی
انچه ایشان را ست مشکل کار آسان منست

من که باشم تا زنم لاف غلامی بر درش
بندهٔ آنم که دولت خواه سلطان منست

آنکه بر دامان چاکم طعنه میزد گو بزن
کاین چنین صد چاک دیگر در گریبان منست

سلطان ملک هستی ما شد خیال دوست
این سلطنت بکشور ما جاودان خوش است

ناصح عمارت دل ویران ما مکن
بگذار تا خراب شود کانچنان خوش است

بر آستان یار هلالی نهاد سر
او را سر نیاز بر این آستان خوش است

بی تو هر روز مرا ماهی و هر شب سالیست
شب چنان و ز چنین آه چه مشکل حالیست

هرگز نیست بر احوال غریبان رحمی
ما غریبیم و تو بی رحم غریب احوالیست

گر فتد مردم چشمم ز رخت چهره بپوش
تو همان گیر که بر روی تو او هم خالیست

قرعهٔ بندگی خویش بنام زده ام
این سعادت عجب است اینچه مبارک فالیست

میروی تند که بازایم و زارت بکشم
این نه تندیست که در کشتن من اهمالیست

بر لب چشمهٔ نوشین تو آن سبزهٔ خط
شکرستان ترا طوطی فارغ بالیست

ماه من سوی هلالی نظر افگند و گذشت
کوکب طالع او در افق اقبالیست

گفتی بگو که در چه خیالی و حال چیست
ما را خیال تست ترا در خیال چیست

جانم بلب رسید چه پرسی ز حال من
چون قوت جواب ندارم سوال چیست

بی ذوق راز لذت تیغت چه آگهی
از خلق تشنه پرس که آب زلال چیست

گفتم همیشه فکر وصال تو میکنم
در خنده شد که این همه فکر محال چیست

در دا که عمر در شب هجران گذشت و من
آگه نیم هنوز که روز وصال چیست

چون حل نمیشود بسخن مشکلات عشق
در حیرتم که فایدهٔ قیل و قال چیست

ای دمبدم بخون هلالی کشیده تیغ
مسکین چه کرد موجب چندین ملال چیست

درد ما خود غم هجران تو دیگر غم نیست
در غم عشق تو ما را خبر از عالم نیست

مستی و گردنی چو صراحی کشیده‌ئ — خوش آنکه دست خویش در آرم بگردنت

دیگر ترا چه باک هلالی ز دشمنان
کان ماه با تو دوست شده مرده دشمنت

این همه لاله که سر بر زده از خاک منست — پاره‌های جگر سوخته چاک منست
درد عشاق زدرمان کسے به نشود — خاصه دردیکه نصیب دل غمناک منست
آشنا خوانهای من از خاک درش بردارید — باغ فردوس چه جاے خس و خاشاک منست
همه کس را بجمالش نظری هست ولے — لائق چهره پاکش نظر پاک منست
باغبان چند کند پیش من آزادی سرو — سرو آزاد غلام بت چالاک منست
دی شنیدم که یکی خون مسلمان بگرفت — اگر این راست همان کافر بیباک منست

دوستان گر سر درمان هلالی دارید
شربت زهر بیارید که تریاک منست

ما عاشقیم بی سر و سامان می پرست — قانع بهر چه باشد و فارغ ز هر چه هست
ای رند جرعه نوش تو و محنت خمار — ما و نشاط مستی عشق از می الست
دی آن سوار شوخ کمر بسته جلوه کرد — در صورتیکه هر که بدیدش کمر بست
هر کسکه دل بدست بتی داد همچو من — سنگے گرفت و شیشه ناموس را شکست
دلها که می بری همه پامال میکنے — کاری نمیکنے که دلی آوری بدست
چون ابر دیده اشک من از شرم آب شد — چون برق دید آه من از انفعال جست

آخر چو ره نیافت هلالی بزم وصل
محروم از جمال تو در گوشه نشست

در کوی تو آمد بسرم سنگ ملامت — مشکل که ازین کوی برم جان بسلامت
نتوان گله از جور و جفائی که تو کردی — جوری تو کرم بود و جفای تو کرامت

وله

من بکوی عاشقی زار و دل غمگین غریب
چون بدیدم چاره عاشق چون کند مسکین غریب

پرسش حال غریبان رسم و آئین ست نیک
هست در شهر شما این رسم و این آئین غریب

در خم زلف کجت دل را غریب افتاده ام
زلف تو شام غریبانست و ما چندین غریب

وقت دشنامم بشکر خنده لب بگشاده است
در میان تلخ گفتن خنده شیرین غریب

بسکه باشد شاد هر کس با رفیقان در وطن
رو بدیوار غم آرد خسته مسکین غریب

بر سر کویت هلالی بس غریب و بیکس است
آخر ای شاه غریبان لطف کن بر این غریب

گل روی تو عرق کرد از می ناب
ز شبنم تازه شد گلبرگ سیراب

بنازم آن چشم را از خواب بگشای
همان بهتر که باشد فتنه در خواب

تعالی الله چه حسن ست اینکه هر نو
دهد سر پنجه خورشید را تاب

ز پا افتادم آخر دست من گیر
همین گویم مرا دریاب دریاب

چو در سر میل ابروی تو دارم
سر هر کی فرو آید بمژگان

بهاران از در میخانه مگذر
عجب فصلیست خیزد گر ده در یاب

هلالی می بروی ماهرویان
خوش آمد خاصه در شبهای مهتاب

ردیف التاء

تا دیده مسکینی چو فتد دیده بر منت
جانم فدای دیدن و نادیده کردنت

فردا که ریزه ریزه شود تن بزیر خاک
برخیزم و چو ذره در آیم ز روزنت

با آنکه رفت روشنی چشم از غمت
دارم هنوز دوست تر از چشم روشنت

گر میکشی نمیروم از صید گاه تو
دست منست حلقه فتراک توکسنت

بر دامن تو باده گلگون چکیده است
یا خون ماست آنکه گرفته ست دامنت

ای شدہ خویتو با من تیز از خوی رقیب
روزم از ہجر سیہ ساختہ چون روی رقیب

گفتہ بودی کہ سگ باز رقیب تو بہ است
لیک پیش تو بہ از ماست سگ کوی رقیب

بسکہ از کعبہ کوی تو مرا مانع شد
گر ہمہ قبلہ شود رو نکنم سوی رقیب

گر بہر سو رقیب از فلک آید سہمی
آن ہمہ نیست سزای سر یک موی رقیب

تا رقیب از تو بمن وعدہ و دشنام آورد
ذوق این مژدہ مرا ساخت دعا گوی رقیب

آنہمہ چین کہ در ابروی رقیبان دیدم
کاش در زلف تو بودی نہ در ابروی رقیب

بار پہلوی رقیب ست و من از رشک ہلاک
غیر ازین فائدہ نیست ز پہلوی رقیب

چون ہلالی اگر از پای فتادم چہ عجب
چہ کنم نیست مرا قوت بازوی رقیب

سر نمی تابم ز شمشیر حبیب
ہر چہ آید بر سر من بانصیب

دل بدرد آمد من بیمار را
چارہ درد دلم کن ای طبیب

ایکہ گوئی چونی و حال تو چیست
من غریب و حال من باشد غریب

تا رقیبت ہست ما را نیست قدر
نیست گردد یار ما از پیش رقیب

زار می نالد ہلالی بی رخت
آنچنان کز فرقت گل عندلیب

شب ہجر ست و مرگ خویش خواہم از خدا امشب
اجل روزی چو سویم خواہد آمد گو بیا امشب

چنین روزی کہ من دارم نخواہم زیست تا فردا
بیا بنشین کہ خواہم جان سپردن در ریا امشب

دل دیوانیکہ بود آوارہ شد دوش از غم ہجران
وگر یار غم ہجران چہ میخواہد ز ما امشب

نہ ریزد خاک درگاہت نہ پا فرسود رہ ہستم
مرا چون شمع باید سوخت از سر تا بپا امشب

شب آمد یار و ما را افگند از وصلت ہلالی را
در افتاد ہلال و آفتاب از ہم جدا امشب

شهر دلتنگ ست تا آهنگ صحرا کرد یار — سیر دم شاید که بگشاید دل از صحرا مرا
یار آنجا و من اینجا وه چه باشد گر فلک — یار را اینجا رساند یا برد آنجا مرا
نالهٔ کمتر کن و لا پیش سگانش بعد ازین — چند سازی در میان مردمان رسوا مرا
غیر بدنامی ندارم سودی از سودای عشق — مایهٔ بازار رسوائی ست این سودا مرا

میکشم گفتی هلالی را بناز و استغنا
آری آری میکشد این ناز و استغنا مرا

بحمدالله که ایزد داد صحت بادشاهی را — نگهدارش یارب بر سپهر حسن ماهی را
معاذالله اگر میکاست یکچو خرمن جنبش — بباد نیستی میداد هر برگ گیاهی را
سحی سرو ریاض حسن چون سرسبز و خرم شد — چه نقصان گر خزان پژمرده میدارد گیاهی را
چو سر برداشتی ای نرگس رعنا ز بیماری — قدم آهسته نه دیگر مریزان خاک راهی را
بشکر آنکه شاه کشور حسنی بصدعزت — مران از خاک راه خود بخواری دادخواهی را
چو یکبار اندر چشمان تو خون کم میتوان کردن — چرا هر لحظه میریزند خون بیگناهی را
هلالی آفتابی آن شه خوبان کن ای گردون — چرا میتابد اینسان بر سیاه و بی پناهی را

ردیف الباء

گر دعا در دمندان مستجابست اے طبیب — از خدا هرگز نخواهم جز خواست خود مرگ رقیب
درد بیماری و اندوه غریبی مشکلست — وای مسکینی که هم بیمار شد هم غریب
سر بسر بالینم زد هجر نزدیک آمده است — کز سر بالین من بشتر نمیخیزد طبیب
الصبا جهدی کن و بگشا نقاب غنچه را — تا کی از دیدار گل محروم ماند عندلیب
زان دهان کام منست و دست پنهان میبرد — چشم میداری که کام من بیابد عنقریب

چون هلالی بی سر و رویت ز جان سیر آمدم
کس مباد از خوان وصل ماهرویان بی نصیب

من آن مجنون مدهوشم که سر گردان نمی‌دانم
ببین کاخر جنون آخر تمامم را بدر چه داد یهها

چو عمر خود ندارم اعتمادی بر وفای او
چه عمرست اینکه من کردم بر این اعتماد یهها

بجز دل سواد دیده را شستم زهی حسرت
که از خطت مرا محروم کرد این بی سواد یهها

چو گم کردم دل خود را چه سود از ناله و فغان
که نتوان یافت آن گم گشته را با این صدا یهها

دل من جا گرفت از اعتقاد پاک در کویش
بلی آخر بجایی میکشد پاک اعتقاد یهها

هلالی دیگران از وصل او شادند و من غمگین
خوشا روزی که من هم داشتم اینگونه شاد یهها

نهادی بر دلم داغ فراق و سوختی جانرا
بدر د و داغ دوری چند سوزی دردمندان را

منه زین بیشتر چون لاله داغی بر دل غمگین
که از دست تو آخر چاک خواهم زد گریبانرا

شدم در جستجوی کعبه وصلت ندانستم
که همچون من بود سرگشته بسیار این بیابانرا

اگر چشم خضر بر لعل جان بخش تو افتادی
بعمری خود نکردی یاد هرگز آب حیوانرا

خوش آن باشد که در هنگام وصل او سپارم جان
معاذ الله ازان ساعت که بینم روی هجرانرا

ای شوخ بکش عاشق خونین جگرے را
شوخی بکن اینکار که کشتی دگرے را

خواهی که ز هر سو نظرے سوی تو باشد
زنهار مرنجان دل صاحب نظرے را

زین پیر فلک همچکسی یاد ندارد
اے تازه جوان همچو تو زیبا پسرے را

روزیکه در فقر بروی هم بکشایند
از عالم بالا بنمایند دری را

سر خاک شد از سجده آن کافر بدکیش
تا چند پرستم ز خدا بیخبرے را

از گوشه می خانه برون آی هلالی
شاید که ببینیم بت جلوه گرے را

یکدم ز رخ تو نیست دیدار من تنها را
وه که هجران میکشد امروز یا فردا را

ساقی هلالکم از هوس پای بوس تو | در پای خویش مست سر انداز کن مرا

جانان بغمزه سوی هلالی نظر فگن
وز جان هلاک غمزهٔ غماز کن مرا

هست آرزوی کشتن ازان تند خو مرا | گر او نکشت میکشد این آرزو مرا
جان من از جدائی آن مه بلب رسید | ای وای اگر فلک نرساند بدو مرا
تا ذوق جستجوی تو آسوده خاطرم | آسودگی مباد ازین جستجو مرا
تنگست عاشقان جهان از نام من | عاشق مگوی هرچه توانی بگو مرا

گفتی که آبروی هلالی شکست از او
رسوای خلق میکند این آبرو مرا

بچشم لطف گر بینی گرفتاران رسوا را | بیاهم گوشه چشمی که رسوا کرده ما را
دلا از مردمان نخواهم سایهٔ طوبی ولی خواهم | که روزی سایه بر خاکم فتد آن سرو بالا را
حذر کن از دم سرد رقیب ای غنچهٔ خندان | که از باد خزان آفت رسد گلهای عنا را
دلا تا میتوان امروز فرصت را غنیمت دان | که در عالم نمیداند کسی احوال فردا را
بهر جا پا نهی آنجا نهم صد بار چشم خود | چه باشد آه اگر یکبار بر چشمم نهی پا را
چو در بازار حسن از یکطرف پیدا شدی ناگه | خریداران یوسف بر طرف کردند سودا را
عجب دردی که فردا ماه من عزم سفر دارد | بمیرم کاش امروز و نه بینم روی فردا را
مرا گر از تمنای تو آید صد بلا بر سر | ز سر بیرون نخواهم کرد هرگز این تمنا را
زلال خضر باشد خاک پایت جای آن دارد | که ذوق خاک بوسی بر زمین آرد مسیحا را

هلالی را چه حد آن که بر ماه رخت بیند
بعشق ناتمام او چه حاجت روی زیبا را

دلا ذوقی ندارد دولت دنیا و شاهی را | خوش است این دردمند بیدل گنج نامرادیها

گر تو بنیم یک نظر بر جانب گلزار ما — از خار در چشمم فتد گلها و از گل خارها

وی خوب بودی در نظر امروز از ما نیز هم — خوبان دگر امانه این مقدارها

مصر ملاحت جای تو در چار سو غوغای تو — تو یوسف از سودای تو شوریست در بازارها

سرو در رهبت نهاده ام جان در هوای روی تو — من بارها افتاده ام کار منست این کارها

هر دم بحسبت و جوی تو صد بار آیم سوی تو — هر بار پیش روی تو خواهم که میرم بارها

تو با قد افراخته ره سوی باغ انداخته — سر واز خجالت ساخته جا در پس دیوارها

هر دم چو چنگ از عربده در سینه فتد خن زده — صد ناله زار آمده از هر رگم چون تارها

قمری نوش بر طرف چمن نظاره کن سرو من — تا من بکام خویشتن بینم دمان رخسارها

ای محرم راز نهان در پند من بگشا زبان
کز نام و ناموس جهان دارد هلالی عارها

یار ما هر گز نیازارد دل اغیار را — گل سراسر آتش ست اما نسوزد خار را

دیگر از بیطاقتی خواهم گریبان چاک زد — چند بوسم سینه ریش و دل افگار را

بر من آزرده رحمی کن خدارا ای طبیب — مرهمی نه کز دمم بیرون برد آزار را

روز هجرت خاطرم اندیشه وصلت نرفت — آرزوی صحت از دل کی رود بیمار را

باغ خسنت تازه شد از دیده گریان من — چشم من آب دگر داد آن گل رخسار را

حال خود گفتی بگو بسیار و اندک هر چه هست — صبر اندک را بگویم یا غم بسیار را

دیدن دیدار جانان دولتی باشد عظیم
از خدا خواهد هلالی دولت دیدار را

ای شهسوار حسن سراپرده باز کن مرا — وی من سگت ببوی خود آواز کن مرا

چون کاکل تو چندان گشت بر سرت — یعنی بگیر و از سر خود باز کن مرا

تا زنده ام بکن که بیجز افتم بخاک و خون — یعنی که نیم کشته آن ناز کن مرا

گر سجده خاک بست بسر شکر میکنم گل
غرض آنکه دیر ماند اثر سجود م آنجا

من و خاک آستانت که همیشه سر فروایم
بهمین قدر که روزی برخ زرد سود م آنجا

بطواف کوی تو آیم همه شب بیاد زلفت
که نیاز مندی خود بتو بے نمود م آنجا

پس ازین بکوی خوبان ز کسی وفا نجویم
که دگر نمانده یاری که نیاز مود م آنجا

بسر رهش هلالی ز هلاک من مترسان
چو تفاوتی ندارد عدم و وجود م آنجا

بنام ایزد میان مردمان آن تند خو بابا
چه خوش باشد که ما در گوشهٔ ما شیم و او با ما

زبد خوئی بجا جنگ با غیار آشتی دارد
چه دار د یار ما آن بیگانه خوی جنگجو با ما

کنون خود از نکوئی روے با ما میکند هر دم
ولی آخو چه خواهد کرد وزان روے نکو با ما

بکویت آمدیم و آرزوی ما نشد حاصل
ز کویت میرویم اینک هزاران آرزو با ما

اگر پهلوی ما از طعنهٔ اغیار ننشینی
چنین جا دانشین باری که باشی در برو با ما

رقیبا گفتگوے عشق را همدرد میباید
خدارا چو نبودے در سخن این گفتگو با ما

هلالی در رهٔ عشقش بود هر سو غمی دیگر
عجب نبود اگر غم رو کرده است از چار سو با ما

یار چون در جام می مینددرخ گلفام را
عکس رویش چشمهٔ خورشید سازد جام را

جام می بردست من نه نام و ننگ از من مجوی
نیکنامی خود چه کار آید من بدنام را

ساقیا جام و قدح را صبح و شام از کف منه
کاین چنین خورشید و ماهی نیست صبح و شام را

فتنه انگیزست دوران جام می در گردش آر
تا نه بینم فتنهاے گردش ایام را

از خدا خواهد هلالی دم بدم جام نشاط
کو حریفی تا بسازد گوید این پیغام را

گلهاست در باغ رخت هر یک از گلزارے
وز آرزوے هر یک در سینه دارم خارے

شنو از بہر خدا در حق من قول رقیب
کہ نکو نیست شنیدن سخن بد گورا

تیغ بر من چہ زنی حیف کہ بہ چون تو کسے
بہر آزار سگے رنجہ کند بازورا

چشمت آہوست نظر سوی رقیبان منگن
پند بشنو بسگان رام مکن آہورا

بسکہ دارم الم از دل پے آزردن او
شب ہمہ شب بخس و خار نہم پہلورا

چون ہلالی صفت روی نکو گویم و بس
کہ بسے معتقدم این صفت نیکورا

بی تو چندان کہ محنت ست مرا
با تو چندان محبت ست مرا

مردم و سوی من نمی نگری
بنگر کاین چہ حسرت ست مرا

نسبت من چہ میکنی بر قیب
بار قیبان چہ نسبت ست مرا

رخ ننمودی و لے بدیدۂ دل
در جمال تو حیرت ست مرا

خوار شد بر درت ہلالی گفت
این نہ خواریست عزت ست مرا

چند ناویدہ کنی آہ چہ دیدے ازما
فشنوی نالۂ ما وہ چہ شنیدی ازما

آخرای آہوی مشکین چہ خطا رفت کہ تو
با ہمہ انس گرفتی و رمیدی ازما

حیف باشد کہ چو گل بر سر ہر خار رہی
دامنی را کہ بصد ناز کشیدی ازما

بود مقصود تو آزردن ما شکر خدا
کہ بمقصود دل خویش رسیدی ازما

کام جانست ببازار عنت صد لختی
کہ بیک عشوۂ شیرین بخریدی ازما

اینک این جان ستمدیدہ کہ میخواست دلت
اینک این دل کہ بجان می طلبیدی ازما

ما بمہرت چو ہلالی دل و جان پیوستیم
تو نہ شیوہ جفا مہر بریدے ازما

من کجا بودم آنجا
جگرم از غصہ خون شد کہ چرا نبودم آنجا

چون بکویت خاک گشتم پا بیالم ساختی
پایه بر گردون رساند خاک کوی خویش را

مردم و عیسی دمی خواهم که پایم بر زنی
همره باد صبا بفرست بوی خویش را

آن نه شبنم بود ریزان وقت صبح از روی گل
گل ز شرمت ریخت بر خاک آبروی خویش را

بارها گفتم هلالی ترک خوبان کن ولی
هیچ تاثیری ندیدم گفتگوی خویش را

گر نمک ریزد بجسم گه گه شکند پیمانه را
صحبت تا چند در شور آورد میخانه را

هر کجا یک شب ز سوز خویش گفتم شمه
شمع را بگداختم آتش زدم پروانه را

قصهٔ هجران من افسانه شد انهم خوشست
پیش او شاید رقیبی گو بداین افسانه را

این همه بیگانگی با آشنایان بس نبود
کاشنای خویش کردی مردم بیگانه را

از هلالی دیگرای ناصح خردمندی مجو
پیش ازین تکلیف هشیاری مکن دیوانه را

ترک یاری کردی من همچنان یارم ترا
دشمن جانی و از جان دوستتر دارم ترا

گر بصد خار جفا آزرده سازی خاطرم
خاطر نازک بیرگ گل نیازارم ترا

قصد جان کردی که یعنی دست کوته کن زمن
جان ز کف بگذارم و از دست نگذارم ترا

گر برون آرند جانم را ز خلوتگاه دل
نیست ممکن جان من کز دل برون آرم ترا

یکدم و روزی صبر کن ای جان بر لب آمده
زانکه خواهم در حضور دوست بسیارم ترا

اینچنین کز صوت مطربرا دم عشرت میدهد
مشکل آگاهی شود از ناله زارم ترا

گفته خواهم هلالی را بکام دشمنان
این ستمها کز تو با خود دوست میدارم ترا

بچه نسبت کنم آن سرو قد دلجو را
هر چه گویم به از اوست چگویم او را

آنکه بدخوی مرا و او چنان روی نکو
کاشکی خوی نکو هم دهد آن بدخو را

طبیبا تا کی بر زخم پیکانش نهی مرهم
برو بگذار دیگر مرهمے بگذار پیکان را

هلالی دل منه بر شیوهٔ آن شوخ عاشق کش
سخن بشنو وگرنه در سر دل میکنی جا نزا

گفتگوی عقل در خاطر فرو ناید مرا
بندهٔ سلطان عشقم تا چه فرماید مرا

بسته زلف پریرویان شدن از عقل نیست
لیک من دیوانه ام زنجیر می باید مرا

بسکه گریهم پیش مردم گریه و سودی نکرد
بعد ازین بر گریهٔ خود خنده می آید مرا

وعدهٔ وصل تو ام داد اندکی تسکین دل
تا رخ خوبت نه بینم دل نیاساید مرا

وه که خواهد شد هلالی خانهٔ عمرم خراب
جان غم فرسوده چند از غم بفرساید مرا

جان خوشست اما نمیخواهم که جان گویم ترا
خواهم از جان خوشتری شاهد که آن گویم ترا

من چگویم کان چنان شاهد که حسن تست
هم تو خود فرما که چونی تا چنان گویم ترا

جان من با آنکه خاص از بهر رفتن آمدے
ساعتی بنشین که عمر جاودان گویم ترا

تا رقیبان را نه بینم خوشدل از غمهای خویش
از تو بینم جور و با خود مهربان گویم ترا

بسکه میخواهم که با تو هم با تو گفت و شنود
یک سخن گر بشنوم صد داستان گویم ترا

قصه دشوار خود پیش تو گفتن مشکل است
مشکلے دارم نمیدانم چه سان گویم ترا

خوشتر از مهرست هر جوریکه با من میکنی
ما و من خوش نیست گر نا مهربان گویم ترا

هر کجا رفتی هلالی عاقبت رسوا شدے
جای آن دارد که رسوای جهان گویم ترا

آرزومند مقام نجای روی خویش را
ورنه از جانم بردن کن آرزوی خویش را

خود بر و را خوی بدلالق نباشد جان من
همچو روی خویش نیکو ساز خوی خویش را

جان درمان زلف ست مکن شانه کن تا کسی
هم رگ جان مرا هم تار موی خویش را

ولہ

من کیم بوسہ زنم ساعد زیبایش را — گر مرا دست دہد بوسہ زنم پایش را
نازمی بارد ازان سرو سہی سر تا پا — اینچہ نازست بنازم قد و بالایش را
چشم ناپاک بران چہرہ دریغست دریغ — دیدۂ پاک من اولی است تماشایش را
خواہم از جامۂ جان خلعت آن سرو روان — تا در اغوش کشم قامت رعنایش را
جای او دیدۂ خونبار شدای اشک برو — ہر دم از خون دل اغشتہ مکن جایش را
ہیچکس دل بخرد یاری یاری ندہد — کہ بہم بر نزند حسن تو سودایش را

ازان دو لب ہست تمنای ہلالی سخنی
کاش گوئی کہ برارند تمنایش را

دیدیم زیاران وفادار بسے را — لیکن چو سگان تو ندیدیم کسے را
فریاد کہ فریاد کشیدم و ندیدیم — در بادیۂ عشق تو فریادرسے را
تا زان لب شیرین بگسان کام گرفتند — گیرند بہ از خیل ملایک مگسے را
گر از نظر افتاد رقیب تو عجب نیست — در دیدۂ خود رہ نتوان داد خسے را
قطع ہوس و ترک ہوا کن کہ درین راہ — چندان اثری نیست ہوا و ہوسے را

پیش سگش این آہ و فغان چیست ہلالی
از خود بکن آزردہ چنین ہمنفسے را

ز سوز سینہ مردم چند پوشم داغ ہجر انرا — دگر طاقت ندارم چاک خواہم زد گریبانرا
بزن یک خنجر و از در دجان کندن خلاصم کن — چرا دشوار باید کرد بر من کار آسان را
کسے چون جان بر دزین کافران سنگدل یارب — کہ در یک لحظہ میریزند خون صد مسلمان را
نمیخواہم کہ خط بالای آن لب سایہ اندازد — کہ در ظلمت صفائے دیگرست این آب حیوان را
بزلفت بستہ شد دلہای مشتاقان بحمد اللہ — عجب جمعیتے روزی شد این جمع پریشان را

تا کی هلالی ز چنین زان ماه میداری جدا
یارب که ای چرخ فلک نیروز بر بینم ترا

بروز غم سگش خواهم که پرسد خاکسار ما را
که باران در چنین روزی بکار ما رسید یار ما را

عجب خاری خلد از تو گلی در سینه ریشم
که بر دارد خاطر من خار خار گلعذار ما را

زناز امروز با اغیار خندان میروی آن گل
دریغا تازه خواهد کرد داغ دلفگار ما را

بصد امید غم کوی او دارند مشتاقان
خداوندا بامیدی رسان امیدوار ما را

تو آهی فارغ که غم باغ داری سوی ما بگذر
که در خون جگر چون لاله مینی داغدار ما را

اگر من بلبلم اما تو آن گلبرگ خندانی
که از باغ تو بوی بس بود چون بلبلان ما را

هلالی کیست کان مه توسن انگیز دلیل او
بخون انچنین صیدی چه حاجت شهسواران را

نمیتوان بجفا قطع دوستداری ما
که از جفای تو بیش ست با تو یاری ما

بسی چو ابر بهاران گریستیم و هنوز
گلی نرست ز باغ امیدواری ما

غبار کوی تو ما را ز چهره دور مباد
که با تو میکند اظهار خاکساری ما

بچشم چون تو عزیزی شدیم خوار و نه
ز عزت دگران بهتر ست خواری ما

ز حال زار هلالی شبی که یاد کنیم
فلک بناله در اید ز آه و زاری ما

زان پیشتر که عقل شود رهنمون مرا
عشق تو ره نمود بکوی جنون مرا

هم سینه شد پر آتش و هم دیده شد پر آب
در آب و آتش ست درون و برون مرا

شوخی که بود مردن من کام او کجاست
تا بر مراد خویش نه بیند کنون مرا

خاک درت ز قتل من آغشته شد بخون
آخر فگند عشق تو در خاک و خون مرا

چشمت که صبر و هوش هلالی بغمزه برد
خواهد فسانه ساختن از یک فسون مرا

از من امروز جدا می شود آن یار عزیز — همچو جانی که شود از تن بیمار جدا
زیر دیوار سر اشک تن کاهیده من — همچو کاهیست که افتاده ز دیوار جدا
منکه یکبار بوصل تو رسیدم همه عمر — کی توانم که شوم از تو بیکبار جدا
دوستان قیمت صحبت بشناسید که چرخ — دوستان را نهم انداخته بسیار جدا
گر جدا مانم از و خون مرا خواهد ریخت — دل خون گشته جدا دیده خونبار جدا

غیر آن مه که هلالی بوصالش نرسید
ماند دیدیم درین باغ گل از خار جدا

گر غمم خوانی و پرسی که چه حالست ترا — حال من حال سگان این چه سوالست ترا
میکنم یاد تو و سر ز روم از حال بحال — من باین حال و نه پرسی که چه حالست ترا
سالها شد که خیال کمرت می بندم — هرگز هم هیچ نگفتی چه خیالست ترا
ای گل باغ لطافت ز خزان ایمن باش — که هنوز اول نوروز جمالست ترا
نوبت کوکبهٔ ماه منست ای خورشید — پیش ازین جلوه مکن وقت زوالست ترا
وصف حسن تو چگویم که ز اسباب جمال — هر چه باید همه در حد کمالست ترا

عمر بگذشت هلالی بامید وصلش
خود بگو اینچه تمنای محالست ترا

من کیستم تا هر زمان پیش نظر بینم ترا — گاهی گذر کن سوی من تا در گذر بینم ترا
افتاده بر خاک درم خوش آنکه آئی بر سرم — تو زیر پا بینی و من بالای سر بینم ترا
یکبار دیدم روی تو جانرا چسان تسکین دهم — تسکین نیابد جان من صد بار اگر بینم ترا
از دیدنت بیخود شدم بنشین بیا بالینم دمی — تا چشم خود بکشایم و بار دگر بینم ترا
گفتی که هر کس یک نظر بیند مرا جان میدهد — من هم بجان در خدمتم گر یک نظر بینم ترا
صد بار آیم سوی تو تا آشنا گردی ولی — هر بار از بار دگر بیگانه تر بینم ترا

چو آن مه یار ما غیار ست گرداو نگردیدل
چرا پروانه باید شد بر آتش شمع محفلها

زطوفان سرشک خود بگردابی گرفتارم
که عمر نوح گر یابم نه بینم روی ساحلها

هلالی چون حریف بزم رندان شد نخوان مطرب
الا یا ایها الساقی ادر کاسا و ناولها

من و بیداری شبها و شب تا روز یار بها
نه بیند هیچکس در خواب یار ما چنین بیشبها

کشادی تا لب شیرین بدشنام دعاگویان
دعا میگویم و دشنام میخواهم ازان لبها

خدارا جان من بر خاک مشتاقان گذاری کن
که در خاک از تمنای تو شد فرسوده قالبها

سیه روزان هجر از آنچه حاصل بی تو از خوبان
که روز تیره را خورشید میباید نه کوکبها

معلم غالبا امروز درس عشق میگوید
که در فریاد می بینم طفلان را بمکتبها

شود گر اهل مذهب آخر از شرب مدام
بگردانند مذهبها بیاموزند مشربها

هلالی با قد چون حلقه باشد خاک میدانت
که کس نشناسد او را از نشان نعل مرکبها

ازان تنهائی و ملک غریبی شد هوس مارا
که روزی چند نشناسیم ما کس را و کس مارا

زدست ما اگر یابوس خوبان برنمی آید
همین دولت که خاک پای ایشانیم بس مارا

براه محمل جانان چنان بیخود نیم امشب
که هوش رفته باز آید بفریاد جرس مارا

بآب چشم ما پرورده شد خار و خس گلشن
ولی گلهای حسرت میدمد زان خار و خس مارا

گر از دل هر نفس این آه عالم سوز برخیزد
کسی دیگر نخواهد ساخت با خود همنفس مارا

زدست ما کشیدی طره و صد جا گزیدستی
که کوته گردد و دیگر نباشد دسترس مارا

هلالی روزگاری شد که دور از گلشن کویش
خلاف لنگ میدارد چو مرغان قفس مارا

سعی کردم که شوم یار غیار جدا
آن نشد عاقبت و من شدم از یار جدا

بسم الله الرحمن الرحیم

ردیف الالف

ای نور خدا در نظر از روی تو مارا
بگذار که در روی تو بینیم خدارا

تا نکهتِ جان بخش تو همراه صبا شد
خاصیتِ عیسی ست دم باد صبارا

پیش تو دعا گفتم و دشنام شنیدم
هرگز اثری بهتر ازین نیست دعارا

آنروز که تعلیم تو میکرد معلم
بر لوح تو ننبشت مگر حرف وفارا

هر چند که خوبان همه در راه تو خاک اند
حیف ست که بر خاک نهی آن کفِ پارا

میخواستم آسوده بلنجے بنشینم
بالاے تو ناگاه برانگیخت بلارا

گر یار کند میل هلالی عجبی نیست
شاهان چه عجب گر بنوازند گدارا

زآب چشمم من گل شد بر راه عشق متبرلها
مذانم تا چه گلها بشگفد آخر ازین گلها

شکستی عهد بر دلهای غمگین سوختی دلها
زهی دغی که تا روز قیامت ماند بر دلها

من از خوبان بسی غمهای مشکل دیده ام لیکن
غم هجران بود مشکل ترین جمله مشکلها

سزد گر بر سر تابوت ما گریند در کویش
چرا کز منزل مقصود بر بستیم محملها

به عون صناع مکین و مکافی فضل خلاق مین و مین

تابان کوکب سپهر معانی عالی مطلع خورشید مضامین نازک خیالی موسوم بہ

از جلوہ فکر رسای اوج فلک مخموری شاعر نامی گرامی تخلص ہلالی

در مطبع نامی منشی نول کشور بہ تجلی طبع طالع و لامع شد

التماس

اس مطبع مین ہر علم و فن کی کتب کا ذخیرہ سلسلہ وار فروخت کے لیے موجود ہے اور فہرست اوسکی ہر ایک شائق کو چھاپہ خانہ سے مل سکتی ہے جسکے معاینہ و ملاحظہ سے شائقان اصلی حالات کتب کے معلوم فرما سکتے ہین قیمت بھی ارزان ہے اس کتاب کے فُلسکیپ پیج کے تین صفحہ سادہ مین کلیات و دواوین و قصائد فارسی و کلیات و دواوین اردو درج کرتے ہین تاکہ جس فن کی یہ کتاب ہے اوس فن کی اور بھی کتب موجودہ کارخانہ سے قدردانون کو آگاہی کا ذریعہ حاصل ہووے۔

کلیات و دواوین و قصائد فارسی

کلیات حزین - یہ مجموعہ نوادر روزگار سے ہے جسمین چند رسائل ہین -
۱- سوانح عمری حضرت مصنف ۲- تواریخ سلاطین ۳- قصائد نعتیہ ائمہ اطہار علیہم السلام - ۴- دیوان مصنف - ۵- مثنویات صفر دل و چمن انجمن - ۶- مثنویات خرابات ۷- فرہنگ نامہ ۸- تذکرۃ العاشقین - مصنفہ شاعر عدیم النظیر وحید العصر شیخ محمد علی حزین -

کلیات خاقانی - جسمین قصائد عربی و فارسی و غزلیات و رباعیات کا پورا ذخیرہ ہے ایسا کلیات اس جامعیت کے ساتھ کمیاب ہے جو اس مطبع مین محشی ہوکر مع حل معانی اشعار عربی کے دو جلد مین چھپا ہے -

کلیات مرزا بیدل - اس کلیات مین چار کتابین ہین
۱- دیوان بیدل - غزلین سب ردیفون کی ۲- عناصر بیدل - ۳- رقعات بیدل - ۴- نکات بیدل - نتیجہ طبع شاعر نازک خیال مرزا عبدالقادر بیدل تخلص -

دیوان بیدل - فقط نقل از نسخہ قلمی محررہ ولایت مؤلفہ مرزا عبدالقادر بیدل تخلص -

کلیات سعدی شیرازی - جسمین رسائل ذیل ہین
۱- دیباچہ کلیات ۲- کریما بخشی ۳- گلستان ۴- بوستان ۵- قصائد عربیہ و فارسیہ و مراثی و ترجیعات - ۶- طیبات و بدائع و خواتم و غزلیات قدیم و مقطعات و صاحبات و مثنویات و قطعات و رباعیات و مفردات و ہزلیات - از نتائج طبع حضرت مصلح الدین سعدی شیرازی -

کلیات نظم غالب - میرزا اسد اللہ خان غالب دہلوی

دیوان حضرت غوث الاعظم - پیر دستگیر شیخ محی الدین عبدالقادر گیلانی قدس سرہ -

دیوان موزون - از خوش فکری عالیجناب راجہ رام نراین سری واستوبہ کھرے -

دیوان ناصر علی - شاعر نامور کا کلام -

جوہر معظم - یعنے دیوان مرزا گل محمد مکرانی اہل زبان اور اسکا تخلص منشی جواہر سنگھ کا کلام ہے جو تلامذہ مرزا صاحب سے تھے -

دیوان کشفی - از جلوہ خیال بلند مولوی شاہ سلامت اللہ

خیال بیخودی - دیوان منشی پیتل سنگھ بنارسی بیخود تخلص -

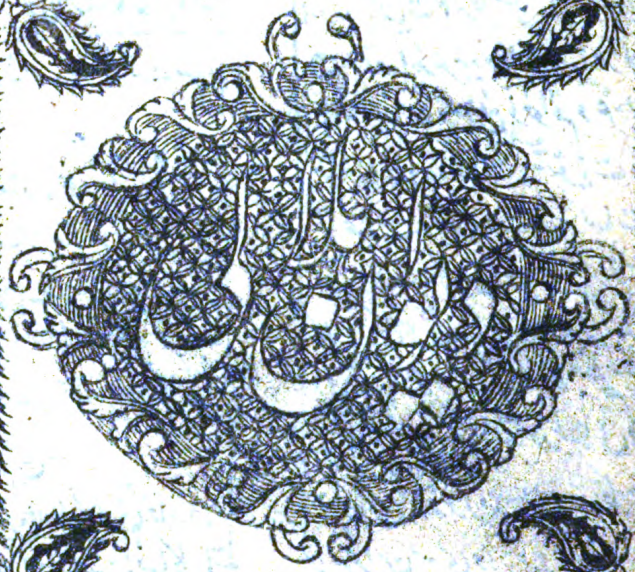
دیوان قاسم - کلام سرکردہ شعرائے نامی زمانہ ملا قاسم دیوانہ

دیوان مولدی - فارسی غزلیات مفید دلآویز ہندیان

Dawan hilalee

به عون صناع مکین و مکافض فضل خلاق مین و زمان

تابان کوکب سپهر معانی عالی مطلع خورشید مضامین نازک خیالی موسوم به

از جلوه فکر رسای اوج فلک سخنوری شاعر نامی گرامی تخلص هلالی

در مطبع نامی منشی نول کشور تجلی طبع طالع و لامع شد

Dīvān-i-Hilālī.

49 D 160

~~4908 D 11~~

Indian Institute, Oxford.

The Lucknow Sparks Library.
Presented
by
Munshi Newul Kishore.

